

Strasbourg, 8 November 2007

Annexes 1-9
ACFC/SR/II(2007)006
Polish version

**ANNEXES TO THE
SECOND REPORT SUBMITTED BY POLAND
PURSUANT TO ARTICLE 25, PARAGRAPH 2
OF THE FRAMEWORK CONVENTION FOR
THE PROTECTION OF NATIONAL MINORITIES**

Received on 8 November 2007

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik nr 1 – Stan Prawny

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej
Ustawa o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym
Przepisy dotyczące udziału w życiu publicznym
Przepisy dotyczące języka
Przepisy dotyczące kultury
Przepisy dotyczące oświaty
Przepisy zawarte w kodeksach
Przepisy zawarte w umowach dwustronnych

Załącznik nr 2 - Ogólna charakterystyka mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym

Załącznik nr 3 - Rozmieszczenie mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym

Załącznik nr 4 - Mniejszości narodowe i etniczne oraz społeczność posługująca się językiem regionalnym według miejsca zamieszkania

Załącznik nr 5- Liczba obywateli polskich deklarujących przynależność do mniejszości narodowych i etnicznych w poszczególnych województwach oraz liczba osób deklarujących używanie w kontaktach domowych języka kaszubskiego w poszczególnych województwach

Załącznik nr 6 - Lista gmin wpisanych na podstawie art. 10 ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz.U. Nr 17, poz. 141, z późn. zm.) do Urzędowego Rejestru Gmin, w których jest używany język pomocniczy

Załącznik nr 7- Lista gmin wpisanych na podstawie art. 12 ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz.U. Nr 17, poz. 141, z późn. zm.) do Rejestru gmin, na których obszarze używane są nazwy w języku mniejszości

Załącznik nr 8- Dane statystyczne dotyczące przestępczości

Załącznik nr 9- Zestawienie nieuwzględnionych uwag organizacji mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym

Stan Prawny

Polskie ustawodawstwo szczegółowo określa prawa mniejszości narodowych. Wszystkie przepisy Konwencji znajdują swoje odzwierciedlenie w *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, ratyfikowanych przez Polskę umowach międzynarodowych oraz ustawach.

Najważniejsze prawa dotyczące mniejszości narodowych i etnicznych regulują wymienione poniżej przepisy:

- wolność zachowania i rozwoju własnego języka - art. 35 ust. 1 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, art. 8 i rozdział 4 ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. *o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym* (Dz.U. Nr 17, poz. 141, z późn. zm.),
- wolność zachowania obyczajów i tradycji oraz rozwoju własnej kultury - art. 35 ust. 1 *Konstytucji*, art. 1-7 ustawy z dnia 17 maja 1989 *o gwarancjach wolności sumienia i wyznania*, rozdział 3 ustawy *o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym*,
- prawo do tworzenia własnych instytucji edukacyjnych, kulturalnych oraz takich, których celem jest ochrona tożsamości religijnej - art. 35 ust. 2 *Konstytucji*, art. 13 ustawy z dnia 7 września 1991 r. *o systemie oświaty*, ustawa *o gwarancjach wolności sumienia i wyznania*;
- prawo do uczestnictwa w rozstrzyganiu spraw dotyczących własnej tożsamości narodowej - art. 35 ust. 2 *Konstytucji*; art. 23-30 ustawy *o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym*,
- prawo do swobodnego posługiwania się językiem mniejszości w życiu prywatnym i publicznie - art. 27 *Konstytucji*, art. 2 ustawy z dnia 7 października 1999 r. *o języku polskim*, rozdział 2 ustawy *o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym*,
- prawo do pisowni imion i nazwisk w brzmieniu języka mniejszości - art. 7 ustawy *o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym*,

- prawo dostępu do publicznych środków masowego przekazu - art. 54 *Konstytucji*, art. 21 ust. 2 pkt 9 ustawy *o radiofonii i telewizji*;
- prawo do nieskrępowanego wykonywania praktyk religijnych - art. 53 *Konstytucji*, ustawa *o gwarancjach wolności sumienia i wyznania*;
- prawo do swobodnego kontaktu z rodakami w kraju zamieszkania i za granicą - traktaty dwustronne z: Republiką Federalną Niemiec, Ukrainą, Republiką Białorusi oraz Republiką Litewską,
- zakaz dyskryminacji oraz istnienia organizacji, których program lub działalność zakłada albo dopuszcza nienawiść rasową i narodowościową - art. 13 *Konstytucji*, art. 6 ustawy *o gwarancjach wolności sumienia i wyznania*, art. 119, 256, 257 *Kodeksu karnego*, art. 5 i 6 ustawy *o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym*,
- przywileje wyborcze dla komitetów wyborczych organizacji mniejszości - art. 134 *Ordynacji wyborczej do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej*;
- prawo do zrzeszania się - art. 58 *Konstytucji*, art. 1 ustawy *Prawo o stowarzyszeniach*;

WYCIĄG Z PODSTAWOWYCH PRZEPISÓW PRAWNYCH DOTYCZĄCYCH PRAW MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH W RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

KONSTYTUCJA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z dnia 2 kwietnia 1997 r.
(Dz.U. Nr 78, poz. 483, z późn. zm)

Art. 5

Rzeczpospolita Polska strzeże niepodległości i nienaruszalności swojego terytorium, zapewnia wolność i prawa człowieka i obywatela oraz bezpieczeństwo obywateli, strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju.

Art. 7

Organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa.

Art. 11

1. Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność tworzenia i działania partii politycznych. Partie polityczne zrzeszają na zasadach dobrowolności i równości obywateli polskich w celu wpływania metodami demokratycznymi na kształtowanie polityki państwa.
2. Finansowanie partii politycznych jest jawne.

Art. 12

Rzeczpospolita Polska zapewnia wolność tworzenia i działania związków zawodowych, organizacji społeczno-zawodowych rolników, stowarzyszeń, ruchów obywatelskich, innych dobrowolnych zrzeszeń oraz fundacji.

Art. 13

Zakazane jest istnienie partii politycznych i innych organizacji odwołujących się w swoich programach do totalitarnych metod i praktyk działania nazizmu, faszyzmu i komunizmu, a także tych, których program lub działalność zakłada lub dopuszcza nienawiść rasową i narodowościową, stosowanie przemocy w celu zdobycia władzy lub wpływu na politykę państwa albo przewiduje utajnienie struktur lub członkostwa.

Art. 25

1. Kościoły i inne związki wyznaniowe są równouprawnione.
2. Władze publiczne w Rzeczypospolitej Polskiej zachowują bezstronność w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych, zapewniając swobodę ich wyrażania w życiu publicznym.
3. Stosunki między państwem a kościołami i innymi związkami wyznaniowymi są kształtowane na zasadach poszanowania ich autonomii oraz wzajemnej niezależności każdego w swoim zakresie, jak również współdziałania dla dobra człowieka i dobra wspólnego.
4. Stosunki między Rzeczpospolitą Polską a Kościołem Katolickim określają umowa międzynarodowa zawarta ze Stolicą Apostolską i ustawy.

5. Stosunki między Rzeczpospolitą Polską a innymi kościołami oraz związkami wyznaniowymi określają ustawy uchwalone na podstawie umów zawartych przez Radę Ministrów z ich właściwymi przedstawicielami.

Art. 27

W Rzeczypospolitej Polskiej językiem urzędowym jest język polski. Przepis ten nie narusza praw mniejszości narodowych wynikających z ratyfikowanych umów międzynarodowych.

Art. 31

1. Wolność człowieka podlega ochronie prawnej.
2. Każdy jest obowiązany szanować wolność i prawa innych. Nikogo nie wolno zmuszać do czynienia tego, czego prawo mu nie nakazuje.
3. Ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw mogą być ustanowione tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.

Art. 32

1. Wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne.
2. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny.

Art. 35

1. Rzeczpospolita Polska zapewnia obywatelom polskim należącym do mniejszości narodowych i etnicznych wolność zachowania i rozwoju własnego języka, zachowania obyczajów i tradycji oraz rozwoju własnej kultury.
2. Mniejszości narodowe i etniczne mają prawo do tworzenia własnych instytucji edukacyjnych, kulturalnych i instytucji służących ochronie tożsamości religijnej oraz do uczestnictwa w rozstrzygnięciu spraw dotyczących ich tożsamości kulturowej.

Art. 52

1. Każdemu zapewnia się wolność poruszania po terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz wyboru miejsca zamieszkania i pobytu.
2. Każdy może swobodnie opuścić terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 53

1. Każdemu zapewnia się wolność sumienia i religii.
2. Wolność religii obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz uzewnętrzniania indywidualnie lub z innymi, publicznie lub prywatnie, swojej religii przez uprawianie kultu, modlitwę, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie. Wolność religii obejmuje także posiadanie świątyń i innych miejsc kultu w zależności od potrzeb ludzi wierzących oraz prawo osób do korzystania z pomocy religijnej tam, gdzie się znajdują.
3. Rodzice mają prawo do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego i religijnego zgodnie ze swoimi przekonaniem. Przepis art. 48 ust. 1 stosuje się odpowiednio.

4. Religia kościoła lub innego związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej może być przedmiotem nauczania w szkole, przy czym nie może być naruszona wolność sumienia i religii innych osób.

5. Wolność uzewnętrzniania religii może być ograniczona jedynie w drodze ustawy i tylko wtedy, gdy jest to konieczne do ochrony bezpieczeństwa państwa, porządku publicznego, zdrowia, moralności lub wolności i praw innych osób.

6. Nikt nie może być zmuszany do uczestniczenia ani do nieuczestniczenia w praktykach religijnych.

7. Nikt nie może być obowiązany przez organy władzy publicznej do ujawnienia swojego światopoglądu, przekonań religijnych lub wyznania.

Art. 54

1. Każdemu zapewnia się wolność wyrażania swoich poglądów oraz pozyskiwania i rozpowszechniania informacji.

2. Cenzura prewencyjna środków społecznego przekazu oraz koncesjonowanie prasy są zakazane. Ustawa może wprowadzić obowiązek uprzedniego uzyskania koncesji na prowadzenie stacji radiowej lub telewizyjnej.

Art. 57

Każdemu zapewnia się wolność organizowania pokojowych zgromadzeń i uczestniczenia w nich. Ograniczenie tej wolności może określić ustawa.

Art. 58

1. Każdemu zapewnia się wolność zrzeszania się.

2. Zakazane są zrzeszenia, których cel lub działalność są sprzeczne w Konstytucją lub ustawą. O odmowie rejestracji lub zakazie działania takiego zrzeszenia orzeka sąd.

3. Ustawa określa rodzaje zrzeszeń podlegających sądowej rejestracji, tryb tej rejestracji oraz formy nadzoru nad tymi zrzeszeniami.

Art. 60

Obywatele polscy korzystający z pełni praw publicznych mają prawo dostępu do służby publicznej na jednakowych zasadach.

Art. 70

1. Każdy ma prawo do nauki. Nauka do 18 roku życia jest obowiązkowa. Sposób wykonywania obowiązku szkolnego określa ustawa.

(...) –

3. Rodzice mają wolność wyboru dla swoich dzieci szkół innych niż publiczne. Obywatele i instytucje mają prawo zakładania szkół podstawowych, ponadpodstawowych i wyższych oraz zakładów wychowawczych. Warunki zakładania i działalności szkół niepublicznych oraz udziału władz publicznych w ich finansowaniu, a także zasady nadzoru pedagogicznego nad szkołami i zakładami wychowawczymi, określa ustawa.

(...) –

Art. 79

1. Każdy, czyje konstytucyjne wolności lub prawa zostały naruszone, ma prawo, na zasadach określonych w ustawie, wnieść skargę do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie zgodności z Konstytucją ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego sąd lub organ

administracji publicznej orzekł ostatecznie i jego wolnościach lub prawach albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji.

Art. 80

Każdy ma prawo wystąpienia, na zasadach określonych w ustawie, do Rzecznika Praw Obywatelskich z wnioskiem o pomoc w ochronie swoich wolności i praw naruszonych przez organy władzy publicznej.

Art. 87

1. Źródłami powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej są: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia.
2. Źródłami powszechnie obowiązującego prawa Rzeczypospolitej Polskiej są na obszarze działania organów, które je ustanowiły, akty prawa miejscowego.

Art. 91

1. Ratyfikowana umowa międzynarodowa, po jej ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, stanowi część krajowego porządku prawnego i jest bezpośrednio stosowana, chyba, że jej stosowanie jest uzależnione od wydania ustawy.
2. Umowa międzynarodowa ratyfikowana za uprzednią zgodą wyrażoną w ustawie ma pierwszeństwo przed ustawą, jeżeli ustawy tej nie da się pogodzić z umową.
3. Jeżeli wynika to z ratyfikowanej przez Rzeczypospolitą Polską umowy konstytuującej organizację międzynarodową, prawo przez nią stanowione jest stosowane bezpośrednio, mając pierwszeństwo w przypadku kolizji z ustawami.

Art. 208

1. Rzecznik Praw Obywatelskich stoi na straży wolności i praw człowieka i obywatela określonych w Konstytucji oraz w innych aktach normatywnych.
2. Zakres i sposób działania Rzecznika Praw Obywatelskich określa ustawa.

Art. 213

Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji stoi na straży wolności słowa, prawa do informacji oraz interesu publicznego w radiofonii i telewizji.

USTAWA

z dnia 6 stycznia 2005 r.

o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym
(Dz. U. Nr 17, poz. 141, z późn. zm.)

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1

Ustawa reguluje sprawy związane z zachowaniem i rozwojem tożsamości kulturowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz zachowaniem i rozwojem języka regionalnego, a także sposób

realizacji zasady równego traktowania osób bez względu na pochodzenie etniczne oraz określa zadania i kompetencje organów administracji rządowej i jednostek samorządu terytorialnego w zakresie tych spraw.

Art. 2

1. Mniejszością narodową, w rozumieniu ustawy, jest grupa obywateli polskich, która spełnia łącznie następujące warunki:

- 1) jest mniej liczebna od pozostałej części ludności Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) w sposób istotny odróżnia się od pozostałych obywateli językiem, kulturą lub tradycją;
- 3) dąży do zachowania swojego języka, kultury lub tradycji;
- 4) ma świadomość własnej historycznej wspólnoty narodowej i jest ukierunkowana na jej wyrażanie i ochronę;
- 5) jej przodkowie zamieszkiwali obecne terytorium Rzeczypospolitej Polskiej od co najmniej 100 lat;
- 6) utożsamia się z narodem zorganizowanym we własnym państwie.

2. Za mniejszości narodowe uznaje się następujące mniejszości:

- 1) białoruską;
- 2) czeską;
- 3) litewską;
- 4) niemiecką;
- 5) ormiańską;
- 6) rosyjską;
- 7) słowacką;
- 8) ukraińską;
- 9) żydowską.

3. Mniejszością etniczną, w rozumieniu ustawy, jest grupa obywateli polskich, która spełnia łącznie następujące warunki:

- 1) jest mniej liczebna od pozostałej części ludności Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) w sposób istotny odróżnia się od pozostałych obywateli językiem, kulturą lub tradycją;
- 3) dąży do zachowania swojego języka, kultury lub tradycji;
- 4) ma świadomość własnej historycznej wspólnoty etnicznej i jest ukierunkowana na jej wyrażanie i ochronę;
- 5) jej przodkowie zamieszkiwali obecne terytorium Rzeczypospolitej Polskiej od co najmniej 100 lat;
- 6) nie utożsamia się z narodem zorganizowanym we własnym państwie.

4. Za mniejszości etniczne uznaje się następujące mniejszości:

- 1) karaimską;
- 2) łemkowską;
- 3) romską;
- 4) tatarską.

Art. 3

Ilekroć w ustawie jest mowa o:

- 1) mniejszościach - rozumie się przez to mniejszości narodowe i etniczne, o których mowa w art. 2;

- 2) języku mniejszości - rozumie się przez to własny język mniejszości narodowej lub etnicznej, o których mowa w art. 2.

Art. 4

1. Każda osoba należąca do mniejszości ma prawo do swobodnej decyzji o traktowaniu jej jako osoby należącej bądź też nienależącej do mniejszości, a wybór taki lub korzystanie ze związanych z tym wyborem praw nie pociąga za sobą jakichkolwiek niekorzystnych skutków.
2. Nikt nie może być obowiązany, inaczej niż na podstawie ustawy, do ujawnienia informacji o własnej przynależności do mniejszości lub ujawnienia swojego pochodzenia, języka mniejszości lub religii.
3. Nikt nie może być obowiązany do udowodnienia własnej przynależności do danej mniejszości.
4. Osoby należące do mniejszości mogą korzystać z praw i wolności wynikających z zasad zawartych w niniejszej ustawie indywidualnie, jak też wspólnie z innymi członkami swojej mniejszości.

Art. 5

1. Zabrania się stosowania środków mających na celu asymilację osób należących do mniejszości, jeżeli środki te są stosowane wbrew ich woli.
2. Zabrania się stosowania środków mających na celu zmianę proporcji narodowościowych lub etnicznych na obszarach zamieszkałych przez mniejszości.

Art. 6

1. Zabrania się dyskryminacji wynikającej z przynależności do mniejszości.
2. Organy władzy publicznej są obowiązane podejmować odpowiednie środki w celu:
  - 1) popierania pełnej i rzeczywistej równości w sferze życia ekonomicznego, społecznego, politycznego i kulturalnego pomiędzy osobami należącymi do mniejszości a osobami należącymi do większości;
  - 2) ochrony osób, które są obiektem dyskryminacji, wrogości lub przemocy, będących skutkiem ich przynależności do mniejszości;
  - 3) umacniania dialogu międzykulturowego.

PRZEPISY DOTYCZĄCE UDZIAŁU W ŻYCIU PUBLICZNYM

USTAWA

z dnia 17 maja 1989 r.

o gwarancjach wolności sumienia i wyznania
(Dz.U. z 2000 r. Nr 26, poz. 319, z późn. zm.)

Art. 1

1. Rzeczpospolita Polska zapewnia każdemu obywatelowi wolność sumienia i wyznania.

2. Wolność sumienia i wyznania obejmuje swobodę wyboru religii lub przekonań oraz wyrażania ich indywidualnie i zbiorowo, prywatnie i publicznie.

3. Obywatele wierzący wszystkich wyznań oraz niewierzący mają równe prawa w życiu państwowym, politycznym, gospodarczym, społecznym i kulturalnym.

Art. 2

Korzystając z wolności sumienia i wyznania obywatele mogą w szczególności:

- 1) tworzyć wspólnoty religijne, zwane dalej "kościołami i innymi związkami wyznaniowymi", zakładane w celu wyznawania i szerzenia wiary religijnej, posiadające własny ustrój, doktrynę i obrzędy kultowe,
- 2) zgodnie z zasadami swojego wyznania uczestniczyć w czynnościach i obrzędach religijnych oraz wypełniać obowiązki religijne i obchodzić święta religijne,
- 2a) należeć lub nie należeć do kościołów i innych związków wyznaniowych,
- 3) głosić swoją religię lub przekonania,
- 4) wychowywać dzieci zgodnie ze swoimi przekonaniem w sprawach religii,
- 5) zachowywać milczenie w sprawach swojej religii lub przekonań,
- 6) utrzymywać kontakty ze współwyznawcami, w tym uczestniczyć w pracach organizacji religijnych o zasięgu międzynarodowym,
- 7) korzystać ze źródeł informacji na temat religii,
- 8) wytwarzać i nabywać przedmioty potrzebne do celów kultu i praktyk religijnych oraz korzystać z nich,
- 9) wytwarzać, nabywać i posiadać artykuły potrzebne do przestrzegania reguł religijnych,
- 10) wybrać stan duchowny lub zakonny,
- 11) zrzeszać się w organizacjach świeckich w celu realizacji zadań wynikających z wyznawanej religii bądź przekonań w sprawach religii,
- 12) otrzymać pochówek zgodny z wyznawanymi zasadami religijnymi lub z przekonaniem w sprawach religii.

Art. 3

1. Uzewnętrznianie indywidualnie lub zbiorowo swojej religii lub przekonań może podlegać jedynie ograniczeniom ustawowym koniecznym do ochrony bezpieczeństwa publicznego, porządku, zdrowia lub moralności publicznej albo podstawowych praw i wolności innych osób.

2. Korzystanie z wolności sumienia i wyznania nie może prowadzić do uchylania się od wykonywania obowiązków publicznych nałożonych przez ustawy.

3. Ze względu na przekonania religijne lub wyznawane zasady moralne obywatele mogą występować o przeznaczenie do służby zastępczej na zasadach i w trybie określonych w ustawie z dnia 28 listopada 2003 r. o służbie zastępczej (Dz. U. Nr 223, poz. 2217 oraz z 2005 r. Nr 180, poz. 1496).

Art. 4

1. Prawo określone w art. 2 pkt 2 oraz prawo do posiadania i korzystania z przedmiotów potrzebnych do uprawiania kultu i praktyk religijnych przysługują również osobom:

- 1) pełniącym służbę wojskową lub zasadniczą służbę w obronie cywilnej,

- 2) przebywającym w zakładach służby zdrowia(1) i opieki społecznej(2) oraz dzieciom i młodzieży na krajowych koloniach i obozach organizowanych przez instytucje państwowe,
- 3) przebywającym w zakładach karnych, poprawczych i wychowawczych oraz aresztach śledczych, ośrodkach przystosowania społecznego(3) oraz schroniskach dla nieletnich.

2. Sposób realizacji uprawnień określonych w ust. 1 regulują odrębne ustawy oraz przepisy wydane na ich podstawie.

Art. 5

Obywatele mają prawo do swobodnego świadczenia na rzecz kościołów i innych związków wyznaniowych oraz instytucji charytatywno-opiekuńczych.

Art. 6

1. Nikt nie może być dyskryminowany bądź uprzywilejowany z powodu religii lub przekonań w sprawach religii.
2. Nie wolno zmuszać obywateli do niebrania udziału w czynnościach lub obrzędach religijnych ani do udziału w nich.

Art. 7

1. Cudzoziemcy przebywający na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej korzystają z wolności sumienia i wyznania na równi z obywatelami polskimi.
2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio do bezpaństwowców.

Art. 42

1. Osoby należące do kościołów i innych związków wyznaniowych, których święta religijne nie są dniami ustawowo wolnymi od pracy, mogą na własną prośbę uzyskać zwolnienie od pracy lub nauki na czas niezbędny do obchodzenia tych świąt, zgodnie z wymogami wyznawanej przez siebie religii.
2. Osoby niepełnoletnie mogą korzystać z prawa określonego w ust. 1 na wniosek swych rodziców bądź opiekunów prawnych.
3. Zwolnienie od pracy, o którym mowa w ust. 1 i 2, może być udzielone pod warunkiem odpracowania czasu zwolnienia, bez prawa do dodatkowego wynagrodzenia za pracę w dni ustawowo wolne od pracy lub pracę w godzinach nadliczbowych.
4. Minister właściwy do spraw pracy oraz minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, minister właściwy do spraw szkolnictwa wyższego, w porozumieniu z *ministrem właściwym do spraw wyznań religijnych*⁽¹⁶⁾, w drodze rozporządzenia, określają szczegółowe zasady udzielania zwolnień, o których mowa w ust. 1 i 2.

USTAWA

z dnia 7 kwietnia 1989 r.

Prawo o stowarzyszeniach

(Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 855)

Art. 1

1. Obywatele polscy realizują prawo zrzeszania się w stowarzyszeniach, zgodnie z przepisami Konstytucji oraz porządkiem prawnym określonym w ustawach.
2. Prawo zrzeszania się w stowarzyszeniach może podlegać ograniczeniom przewidzianym jedynie przez ustawy, niezbędnym do zapewnienia interesów bezpieczeństwa państwowego lub porządku publicznego oraz ochrony zdrowia lub moralności publicznej albo ochrony praw i wolności innych osób.

Art.2

Stowarzyszenia mają prawo wypowiedania się w sprawach publicznych.

USTAWA

z dnia 5 lipca 1990 r.

Prawo o zgromadzeniach

(Dz.U. Nr 51, poz. 297, z późn. zm.)

Art. 1

1. Każdy może korzystać z wolności pokojowego zgromadzania się.
2. Zgromadzeniem jest zgrupowanie co najmniej 15 osób, zwołane w celu wspólnych obrad lub w celu wspólnego wyrażenia stanowiska.

USTAWA

z dnia 27 czerwca 1997 r.

o partiach politycznych

(Dz.U. z 2001 r. Nr 79, poz. 857, z późn. zm.)

Art. 2

1. Członkami partii politycznych mogą być obywatele Rzeczypospolitej Polskiej, którzy ukończyli 18 lat.
2. Zakaz przynależności do partii politycznych określają odrębne ustawy.

USTAWA

z dnia 12 kwietnia 2001 r.

Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej

(Dz.U. Nr 46, poz. 499, z późn. zm.)

Art. 134

1. Komitety wyborcze utworzone przez wyborców zrzeszonych w zarejestrowanych organizacjach mniejszości narodowych mogą korzystać ze zwolnienia list tych komitetów z warunków, o którym mowa w art.133 ust. 1, jeżeli złożą Państwowej Komisji Wyborczej oświadczenie w tej sprawie najpóźniej w 5 dniu przed dniem wyborów. Wraz z oświadczeniem o którym mowa w zdaniu pierwszym, komitet jest obowiązany przedłożyć dokument właściwego organu statutowego organizacji mniejszości narodowej potwierdzający utworzenie komitetu przez wyborców będących członkami tej organizacji.

2. Państwowa Komisja Wyborcza potwierdza niezwłocznie otrzymanie oświadczenia, o którym mowa w ust. 1. Potwierdzenie oświadczenia jest wiążące.

USTAWA

z dnia 6 stycznia 2005 r.

o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym

(Dz. U. Nr 17, poz. 141, z późn. zm.)

Art. 23

1. Tworzy się Komisję Wspólną Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych jako organ opiniodawczo-doradczy Prezesa Rady Ministrów, zwaną dalej "Komisją Wspólną".

2. Do zadań Komisji Wspólnej należy:

- 1) wyrażanie opinii w sprawach realizacji praw i potrzeb mniejszości, w tym ocena sposobu realizacji tych praw oraz formułowanie propozycji w zakresie działań zmierzających do zapewnienia realizacji praw i potrzeb mniejszości;
- 2) opiniowanie programów służących tworzeniu warunków sprzyjających zachowaniu i rozwojowi tożsamości kulturowej mniejszości oraz zachowaniu i rozwojowi języka regionalnego;
- 3) opiniowanie projektów aktów prawnych dotyczących spraw mniejszości;
- 4) opiniowanie wysokości i zasad podziału środków przeznaczonych w budżecie państwa na wspieranie działalności zmierzającej do ochrony, zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości oraz zachowania i rozwoju języka regionalnego;
- 5) podejmowanie działań na rzecz przeciwdziałania dyskryminacji osób należących do mniejszości.

3. W celu realizacji swoich zadań Komisja Wspólna:

- 1) współdziała z organami administracji rządowej i samorządu terytorialnego oraz z zainteresowanymi organizacjami społecznymi;

- 2) może zwracać się do instytucji, placówek i środowisk naukowych oraz organizacji społecznych w szczególności o opinie, stanowiska, ekspertyzy lub informacje;
- 3) może zapraszać do udziału w swoich pracach przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego, organizacji społecznych i środowisk naukowych.

Art. 24

1. W skład Komisji Wspólnej wchodzi:

- 1) przedstawiciele organów administracji rządowej:
  - a) ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych,
  - b) ministra właściwego do spraw administracji publicznej,
  - c) ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego,
  - d) ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania,
  - e) ministra właściwego do spraw finansów publicznych,
  - f) ministra właściwego do spraw pracy,
  - g) Ministra Sprawiedliwości,
  - h) ministra właściwego do spraw wewnętrznych,
  - i) ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego,
  - j) ministra właściwego do spraw zagranicznych,
  - k) Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego,
  - l) Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa,
  - m) Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów;
- 2) przedstawiciele mniejszości w liczbie:
  - a) dwóch przedstawicieli mniejszości białoruskiej,
  - b) jeden przedstawiciel mniejszości czeskiej,
  - c) dwóch przedstawicieli mniejszości litewskiej,
  - d) dwóch przedstawicieli mniejszości niemieckiej,
  - e) jeden przedstawiciel mniejszości ormiańskiej,
  - f) jeden przedstawiciel mniejszości rosyjskiej,
  - g) jeden przedstawiciel mniejszości słowackiej,
  - h) dwóch przedstawicieli mniejszości ukraińskiej,
  - i) jeden przedstawiciel mniejszości żydowskiej,
  - j) jeden przedstawiciel mniejszości karaimskiej,
  - k) dwóch przedstawicieli mniejszości łemkowskiej,
  - l) dwóch przedstawicieli mniejszości romskiej,
  - m) jeden przedstawiciel mniejszości tatarskiej;
- 3) dwóch przedstawicieli społeczności posługującej się językiem, o którym mowa w art. 19;
- 4) sekretarz Komisji Wspólnej, którym jest pracownik urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych.

2. Prezes Rady Ministrów powołuje i odwołuje członków Komisji Wspólnej na wniosek ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych.

3. Minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych zawiadamia organy, o których mowa w ust. 1 pkt 1, oraz organizacje mniejszości oraz społeczności posługującej się językiem, o którym mowa w art. 19, o zamiarze wystąpienia do Prezesa Rady Ministrów z wnioskiem, o którym mowa w ust. 2.

4. Organy, o których mowa w ust. 1 pkt 1, zgłaszają ministrowi właściwemu do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych swoich kandydatów na członków Komisji Wspólnej w terminie 90 dni od dnia otrzymania zawiadomienia, o którym mowa w ust. 3.

5. Poszczególne mniejszości, o których mowa w art. 2, oraz społeczność posługująca się językiem, o którym mowa w art. 19, zgłaszają ministrowi właściwemu do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych swoich kandydatów na członków Komisji Wspólnej reprezentujących daną mniejszość lub społeczność posługującą się językiem, o którym mowa w art. 19, w liczbie określonej dla tej mniejszości lub dla tej społeczności odpowiednio w ust. 1 pkt 2 albo pkt 3, w terminie 90 dni od dnia otrzymania zawiadomienia, o którym mowa w ust. 3.

6. Jeżeli w terminie określonym w ust. 5 któraś z mniejszości lub społeczność posługująca się językiem, o którym mowa w art. 19, nie zgłosi swoich kandydatów lub zgłosi liczbę kandydatów inną niż określona odpowiednio dla tej mniejszości w ust. 1 pkt 2, a dla społeczności w ust. 1 pkt 3, wówczas minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych przedstawia tej mniejszości lub społeczności do zaopiniowania swoich kandydatów na członków Komisji Wspólnej reprezentujących tę mniejszość lub społeczność. W przypadku niewyrażenia przez mniejszość lub społeczność opinii w terminie 30 dni od dnia przedstawienia przez ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych kandydatów, wymóg uzyskania opinii uznaje się za spełniony.

7. We wniosku, o którym mowa w ust. 2, minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych wskazuje jako kandydatów na członków Komisji Wspólnej jedynie osoby zgłoszone przez organy, o których mowa w ust. 1 pkt 1, oraz mniejszości lub społeczność posługującą się językiem, o którym mowa w art. 19, z zastrzeżeniem ust. 6, a także kandydata na sekretarza Komisji Wspólnej.

Art. 25

1. Minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych występuje do Prezesa Rady Ministrów z wnioskiem o odwołanie członka Komisji Wspólnej w przypadku:

- 1) złożenia przez członka rezygnacji z członkostwa w Komisji Wspólnej;
- 2) wystąpienia przez organ lub mniejszość lub społeczność posługującą się językiem, o którym mowa w art. 19, których przedstawicielem jest członek, do ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, z uzasadnionym wnioskiem o odwołanie członka ze składu Komisji Wspólnej;
- 3) skazania członka prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo popełnione z winy umyślnej.

2. Członkostwo w Komisji Wspólnej wygasa w razie śmierci.

3. W przypadku wygaśnięcia członkostwa w Komisji Wspólnej lub odwołania członka, Prezes Rady Ministrów, na wniosek ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, powołuje nowego członka Komisji Wspólnej. Przepisy art. 24 ust. 2-7 stosuje się odpowiednio.

Art. 26

Rada Ministrów może włączyć w skład Komisji Wspólnej, w drodze rozporządzenia, przedstawiciela organu administracji rządowej innego niż wymieniony w art. 24 ust. 1 pkt 1. Do

powołania i odwołania członka Komisji Wspólnej stosuje się odpowiednio przepisy art. 24 ust. 2, 3 i 7 oraz art. 25.

Art. 27

1. Współprzewodniczącymi Komisji Wspólnej są przedstawiciel ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych oraz przedstawiciel mniejszości oraz społeczności posługującej się językiem, o którym mowa w art. 19, wybrany przez członków Komisji Wspólnej, o których mowa w art. 24 ust. 1 pkt 2 i 3.

2. Współprzewodniczącym Komisji Wspólnej powołuje i odwołuje Prezes Rady Ministrów na wniosek ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych.

Art. 28

1. Posiedzenia Komisji Wspólnej odbywają się nie rzadziej niż raz na 6 miesięcy.

2. Posiedzenia zwołuje współprzewodniczący Komisji Wspólnej, będący przedstawicielem ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, z inicjatywy własnej lub na wniosek współprzewodniczącego, będącego przedstawicielem mniejszości i społeczności posługującej się językiem, o którym mowa w art. 19.

3. W celu wypracowania wspólnego stanowiska mniejszości i społeczności posługującej się językiem, o którym mowa w art. 19, współprzewodniczący, będący przedstawicielem mniejszości i tej społeczności, może zwoływać posiedzenia, w których udział będą brali tylko członkowie Komisji Wspólnej, o których mowa w art. 24 ust. 1 pkt 2 i 3. Stanowisko jest niezwłocznie przekazywane pozostałym członkom Komisji Wspólnej przez współprzewodniczącego.

4. W celu wypracowania wspólnego stanowiska administracji rządowej, współprzewodniczący, będący przedstawicielem ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, może zwoływać posiedzenia, w których udział będą brali tylko członkowie Komisji Wspólnej, o których mowa w art. 24 ust. 1 pkt 1. Stanowisko jest niezwłocznie przekazywane pozostałym członkom Komisji Wspólnej przez współprzewodniczącego.

5. Stanowiska, o których mowa w ust. 3 i 4, a także opinie, o których mowa w art. 23 ust. 2, są przekazywane Prezesowi Rady Ministrów i Radzie Ministrów.

6. Szczegółowy regulamin pracy Komisji Wspólnej określa, w drodze zarządzenia, Prezes Rady Ministrów.

Art. 29

1. Członkom Komisji Wspólnej nie przysługuje wynagrodzenie z tytułu członkostwa w Komisji Wspólnej.

2. Przedstawicielom organizacji mniejszości oraz społeczności posługującej się językiem, o którym mowa w art. 19, uczestniczącym w pracach Komisji Wspólnej przysługuje zwrot kosztów podróży i noclegów, na zasadach określonych w przepisach dotyczących wysokości oraz warunków ustalania należności przysługujących pracownikowi zatrudnionemu w państwowej lub samorządowej jednostce sfery budżetowej z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju, wydanych na podstawie art. 77⁵ § 2 Kodeksu pracy.

Art. 30

1. Obsługę organizacyjno-techniczną prac Komisji Wspólnej zapewnia urząd obsługujący ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych.
2. Koszty funkcjonowania Komisji Wspólnej są pokrywane z budżetu państwa z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych.

USTAWA

z dnia 29 sierpnia 1997 r.

o ochronie danych osobowych

(Dz.U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926, z późn. zm.)

Art. 27

1. Zabrania się przetwarzania danych ujawniających pochodzenie rasowe lub etniczne, poglądy polityczne, przekonania religijne lub filozoficzne, przynależność wyznaniową, partyjną lub związkową, jak również danych o stanie zdrowia, kodzie genetycznym, nałogach lub życiu seksualnym oraz danych dotyczących skazań, orzeczeń o ukaraniu i mandatów karnych, a także innych orzeczeń wydanych w postępowaniu sądowym lub administracyjnym.
2. Przetwarzanie danych, o których mowa w ust. 1, jest jednak dopuszczalne, jeżeli:
  - 1) osoba, której dane dotyczą, wyrazi na to zgodę na piśmie, chyba że chodzi o usunięcie dotyczących jej danych,
  - 2) przepis szczególny innej ustawy zezwala na przetwarzanie takich danych bez zgody osoby, której dane dotyczą, i stwarza pełne gwarancje ich ochrony,
  - 3) przetwarzanie takich danych jest niezbędne do ochrony żywotnych interesów osoby, której dane dotyczą, lub innej osoby, gdy osoba, której dane dotyczą, nie jest fizycznie lub prawnie zdolna do wyrażenia zgody, do czasu ustanowienia opiekuna prawnego lub kuratora,
  - 4) jest to niezbędne do wykonania statutowych zadań kościołów i innych związków wyznaniowych, stowarzyszeń, fundacji lub innych niezarobkowych organizacji lub instytucji o celach politycznych, naukowych, religijnych, filozoficznych lub związkowych, pod warunkiem, że przetwarzanie danych dotyczy wyłącznie członków tych organizacji lub instytucji albo osób utrzymujących z nimi stałe kontakty w związku z ich działalnością i zapewnione są pełne gwarancje ochrony przetwarzanych danych,
  - 5) przetwarzanie dotyczy danych, które są niezbędne do dochodzenia praw przed sądem,
  - 6) przetwarzanie jest niezbędne do wykonania zadań administratora danych odnoszących się do zatrudnienia pracowników i innych osób, a zakres przetwarzanych danych jest określony w ustawie,
  - 7) przetwarzanie jest prowadzone w celu ochrony stanu zdrowia, świadczenia usług medycznych lub leczenia pacjentów przez osoby trudniące się zawodowo leczeniem lub świadczeniem innych usług medycznych, zarządzania udzielaniem usług medycznych i są stworzone pełne gwarancje ochrony danych osobowych,
  - 8) przetwarzanie dotyczy danych, które zostały podane do wiadomości publicznej przez osobę, której dane dotyczą,
  - 9) jest to niezbędne do prowadzenia badań naukowych, w tym do przygotowania rozprawy wymaganej do uzyskania dyplomu ukończenia szkoły wyższej lub stopnia naukowego;

- publikowanie wyników badań naukowych nie może następować w sposób umożliwiający identyfikację osób, których dane zostały przetworzone,
- 10) przetwarzanie danych jest prowadzone przez stronę w celu realizacji praw i obowiązków wynikających z orzeczenia wydanego w postępowaniu sądowym lub administracyjnym.

USTAWA

z dnia 2 grudnia 1999r.

o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2002r.

(Dz.U. z 2000 r. Nr 1, poz.1, z późn. zm.)

Art.5

- 1 W ramach spisu zostanie przeprowadzone badanie narodowości obejmujące wszystkie osoby podlegające spisowi.
2. W badaniu, o którym mowa w ust. 1, zostaną postawione następujące pytania:
- 1) do jakiej narodowości zalicza się osoba spisywana,
  - 2) w jakim języku najczęściej rozmawia się w domu.

ROZPORZĄDZENIE

MINISTRÓW PRACY I POLITYKI SOCJALNEJ ORAZ EDUKACJI NARODOWEJ

z dnia 11 marca 1999 r.

w sprawie zwolnień od pracy lub nauki osób należących do kościołów i innych związków wyznaniowych w celu obchodzenia świąt religijnych nie będących dniami ustawowo wolnymi od pracy

(Dz.U. Nr 26, poz.235)

Na podstawie art. 42 ust. 4 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (Dz. U. Nr 29, poz. 155, z 1990 r. Nr 51, poz. 297, Nr 55, poz. 321 i Nr 86, poz. 504, z 1991 r. Nr 95, poz. 425, z 1993 r. Nr 7, poz. 34 oraz z 1998 r. Nr 59, poz. 375) zarządza się, co następuje:

§ 1

1. Pracownik należący do kościoła lub innego związku wyznaniowego, którego święta religijne nie są dniami ustawowo wolnymi od pracy, prośbę o udzielenie zwolnienia od pracy, o którym mowa w art. 42 ust. 1 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (Dz. U. Nr 29, poz. 155, z 1990 r. Nr 51, poz. 297, Nr 55, poz. 321 i Nr 86, poz. 504, z 1991 r. Nr 95, poz. 425, z 1993 r. Nr 7, poz. 34 oraz z 1998 r. Nr 59, poz. 375), zwanej dalej "ustawą", powinien zgłosić pracodawcy co najmniej 7 dni przed dniem zwolnienia. Pracodawca zawiadamia pracownika o warunkach odpracowania zwolnienia nie później niż 3 dni przed dniem zwolnienia.

2. Przepisu ust. 1 nie stosuje się w razie świąt religijnych przypadających w określonym dniu każdego tygodnia. W celu umożliwienia pracownikowi obchodzenia tych świąt pracodawca, na prośbę pracownika, ustala dla niego indywidualny rozkład czasu pracy.

§ 2

1. Uczeń lub student należący do kościoła lub innego związku wyznaniowego, którego święta religijne nie są dniami ustawowo wolnymi od pracy, zgłasza prośbę o udzielenie zwolnienia od nauki, o którym mowa w art. 42 ust. 1 ustawy, do szkoły (innej placówki oświatowo-wychowawczej lub opiekuńczo-wychowawczej) albo szkoły wyższej, zwanej dalej "szkołą", w sposób przyjęty w szkole na początku roku szkolnego (akademickiego) lub w toku nauki, nie później jednak niż 7 dni przed dniem zwolnienia.

2. Udzielając zwolnienia od nauki, szkoła określa jednocześnie sposób wyrównania zaległości dydaktycznych spowodowanych zwolnieniem.

§ 3

W imieniu osoby niepełnoletniej prośbę o udzielenie zwolnienia, o którym mowa w § 1 ust. 1 i w § 2 ust. 1, zgłaszają rodzice lub opiekunowie prawni.

§ 4

Traci moc rozporządzenie Ministrów Pracy i Polityki Socjalnej oraz Edukacji Narodowej z dnia 12 listopada 1990 r. w sprawie zwolnień od pracy lub nauki osób należących do kościołów i innych związków wyznaniowych w celu obchodzenia świąt religijnych nie będących dniami ustawowo wolnymi od pracy (Dz. U. Nr 82, poz. 481).

§ 5

Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

PRZEPISY DOTYCZĄCE JEZYKA

USTAWA

z dnia 7 października 1999 r.

o języku polskim

(Dz.U. Nr 90, poz. 999, z późn. zm.)

Art. 2

Ustawa nie narusza:

- 1) przepisów ustaw o stosunku państwa do kościołów i innych związków wyznaniowych, w szczególności dotyczących uprawiania kultu i praktyk religijnych,
- 2) praw mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym.

USTAWA

z dnia 6 stycznia 2005 r.

o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym

(Dz. U. Nr 17, poz. 141, z późn. zm.)

Rozdział 2

Używanie języka mniejszości

Art. 7

1. Osoby należące do mniejszości mają prawo do używania i pisowni swoich imion i nazwisk zgodnie z zasadami pisowni języka mniejszości, w szczególności do rejestracji w aktach stanu cywilnego i dokumentach tożsamości.
2. Imiona i nazwiska osób należących do mniejszości zapisane w alfabecie innym niż alfabet łaciński podlegają transliteracji.
3. Minister właściwy do spraw administracji publicznej w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych określi, w drodze rozporządzenia, sposób transliteracji, o której mowa w ust. 2, uwzględniając zasady pisowni języka mniejszości.

Art. 8

Osoby należące do mniejszości mają w szczególności prawo do:

- 1) swobodnego posługiwania się językiem mniejszości w życiu prywatnym i publicznie;
- 2) rozpowszechniania i wymiany informacji w języku mniejszości;
- 3) zamieszczania w języku mniejszości informacji o charakterze prywatnym;
- 4) nauki języka mniejszości lub w języku mniejszości.

Art. 9

1. Przed organami gminy, obok języka urzędowego, może być używany, jako język pomocniczy, język mniejszości.
2. Język pomocniczy może być używany jedynie w gminach, w których liczba mieszkańców gminy należących do mniejszości, której język ma być używany jako język pomocniczy, jest nie mniejsza niż 20 % ogólnej liczby mieszkańców gminy i które zostały wpisane do Urzędowego Rejestru Gmin, w których używany jest język pomocniczy, zwanego dalej "Urzędowym Rejestrem".
3. Możliwość używania języka pomocniczego oznacza, że osoby należące do mniejszości, z zastrzeżeniem ust. 5, mają prawo do:
  - 1) zwracania się do organów gminy w języku pomocniczym w formie pisemnej lub ustnej;

- 2) uzyskiwania, na wyraźny wniosek, odpowiedzi także w języku pomocniczym w formie pisemnej lub ustnej.
4. Dopuszcza się wniesienie podania w języku pomocniczym. Wniesienie podania w języku pomocniczym nie stanowi braku powodującego pozostawienie podania bez rozpoznania.
5. Procedura odwoławcza odbywa się wyłącznie w języku urzędowym.
6. Nikt nie może uchylić się od wykonania zgodnego z prawem polecenia lub orzeczenia wydanego w języku urzędowym, jeżeli okoliczności wymagają niezwłocznego jego wykonania, aby mogło osiągnąć swój cel.
7. Wątpliwości rozstrzygane są na podstawie dokumentu sporządzonego w języku urzędowym.

Art. 10

1. Wpisu do Urzędowego Rejestru dokonuje prowadzący Urzędowy Rejestr minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, na podstawie wniosku rady gminy.
2. Wniosek, o którym mowa w ust. 1, powinien zawierać w szczególności dane urzędowe dotyczące liczby mieszkańców gminy, w tym liczby mieszkańców należących do mniejszości, której język ma być używany jako język pomocniczy, oraz uchwałę rady gminy o wyrażeniu zgody na wprowadzenie języka pomocniczego wraz ze wskazaniem języka mniejszości, który ma być językiem pomocniczym.
3. Przed dokonaniem wpisu do Urzędowego Rejestru minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych weryfikuje wniosek, o którym mowa w ust. 1. Minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych może odmówić dokonania wpisu do Urzędowego Rejestru, jeżeli wniosek nie spełnia wymogów określonych w ust. 2.
4. Minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych odmawia dokonania wpisu do Urzędowego Rejestru, jeżeli liczba mieszkańców gminy należących do mniejszości, której język ma być używany jako język pomocniczy, jest mniejsza niż 20 % ogólnej liczby mieszkańców tej gminy.
5. Na odmowę dokonania wpisu do Urzędowego Rejestru radzie gminy przysługuje skarga do sądu administracyjnego.
6. Minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych na wniosek rady gminy wykreśla gminę z Urzędowego Rejestru.
7. Minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych określi, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw administracji publicznej, w drodze rozporządzenia, sposób prowadzenia Urzędowego Rejestru oraz wzór wniosku, o którym mowa w ust. 1, uwzględniając w szczególności dane pozwalające na jednoznaczną identyfikację gminy (nazwa województwa, nazwa powiatu, nazwa gminy) oraz informacje, o których mowa w ust. 2.

Art. 11

1. W gminie wpisanej do Urzędowego Rejestru pracownikom zatrudnionym w urzędzie gminy, w jednostkach pomocniczych gminy oraz w gminnych jednostkach i zakładach budżetowych może być przyznany dodatek z tytułu znajomości języka pomocniczego obowiązującego na terenie tej

gminy. Zasady przyznawania dodatku oraz jego wysokość określają przepisy dotyczące zasad wynagradzania pracowników samorządowych.

2. Znajomość języka pomocniczego potwierdza dyplom, zaświadczenie lub certyfikat.

3. Minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych określi, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw oświaty i wychowania, w drodze rozporządzenia, wykaz dyplomów, zaświadczeń lub certyfikatów, o których mowa w ust. 2, uwzględniając wszystkie języki mniejszości.

Art. 12

1. Dodatkowe tradycyjne nazwy w języku mniejszości mogą być używane obok:

- 1) urzędowych nazw miejscowości i obiektów fizjograficznych,
- 2) nazw ulic

- ustalonych w języku polskim na podstawie odrębnych przepisów.

2. Dodatkowe nazwy, o których mowa w ust. 1, mogą być używane jedynie na obszarze gmin wpisanych do prowadzonego przez ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych Rejestru gmin, na których obszarze używane są nazwy w języku mniejszości, zwanego dalej "Rejestrem gmin". Wpisu do Rejestru gmin dokonuje minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych na wniosek rady gminy, na której obszarze nazwy te mają być używane, z zastrzeżeniem ust. 7 i art. 13 ust. 1-7.

3. Dodatkowe nazwy, o których mowa w ust. 1, nie mogą nawiązywać do nazw z okresu 1933-1945, nadanych przez władze Trzeciej Rzeszy Niemieckiej lub Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich.

4. Dodatkowe nazwy, o których mowa w ust. 1, mogą być wprowadzone na terenie całej gminy lub w poszczególnych miejscowościach.

5. Dodatkowe nazwy, o których mowa w ust. 1, umieszczane są po nazwie w języku polskim i nie mogą być stosowane samodzielnie.

6. Ustalenie dodatkowej nazwy w języku mniejszości następuje zgodnie z zasadami pisowni tego języka.

7. Dodatkowa nazwa miejscowości lub obiektu fizjograficznego w języku mniejszości może być ustalona na wniosek rady gminy, jeżeli:

- 1) liczba mieszkańców gminy należących do mniejszości jest nie mniejsza niż 20 % ogólnej liczby mieszkańców tej gminy lub, w przypadku miejscowości zamieszkannej, za ustaleniem dodatkowej nazwy miejscowości w języku mniejszości opowiedziała się w konsultacjach, przeprowadzonych w trybie określonym w art. 5a ust. 2 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.¹⁾), ponad połowa mieszkańców tej miejscowości biorących udział w konsultacjach;
- 2) wniosek rady gminy uzyskał pozytywną opinię Komisji Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych, utworzonej na podstawie ustawy z dnia 29 sierpnia 2003 r. o urzędowych nazwach miejscowości i obiektów fizjograficznych (Dz. U. Nr 166, poz. 1612).

8. Do ustalania dodatkowych nazw ulic w języku mniejszości zastosowanie mają przepisy ustawy, o której mowa w ust. 7 pkt 1.

Art. 13

1. Rada gminy przedstawia wniosek, o którym mowa w art. 12 ust. 7, na wniosek mieszkańców gminy należących do mniejszości lub z inicjatywy własnej. W przypadku wniosku dotyczącego nazwy miejscowości zamieszkaney, rada gminy jest obowiązana uprzednio przeprowadzić w tej sprawie konsultacje z mieszkańcami tej miejscowości, w trybie określonym w art. 5a ust. 2 ustawy o samorządzie gminnym.
2. Rada gminy przedstawia wniosek, o którym mowa w art. 12 ust. 7, ministrowi właściwemu do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych za pośrednictwem wojewody.
3. Wniosek, o którym mowa w art. 12 ust. 7, powinien zawierać:
  - 1) uchwałę rady gminy w sprawie ustalenia dodatkowej nazwy miejscowości lub obiektu fizjograficznego;
  - 2) prawidłowe brzmienie urzędowej nazwy miejscowości lub obiektu fizjograficznego w języku polskim;
  - 3) w przypadku obiektu fizjograficznego - opinie zarządów województw, na których terenie obiekt się znajduje;
  - 4) proponowane brzmienie nazwy dodatkowej w języku mniejszości;
  - 5) omówienie wyników konsultacji, o których mowa w ust. 1 i w art. 12 ust. 7 pkt 1;
  - 6) informację o kosztach finansowych wprowadzenia proponowanej zmiany.
4. Wymóg zasięgnięcia opinii uznaje się za spełniony w przypadku niewyrażenia opinii, o których mowa w ust. 3 pkt 3, w terminie 30 dni od dnia otrzymania wystąpienia o opinię.
5. Wojewoda jest obowiązany przekazać ministrowi właściwemu do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych wniosek, o którym mowa w art. 12 ust. 7, nie później niż w ciągu 30 dni od dnia jego otrzymania, dołączając swoją opinię. Minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych przekazuje Komisji Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych wniosek do zaopiniowania. Komisja Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych przedstawia ministrowi właściwemu do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych swoją opinię, za pośrednictwem ministra właściwego do spraw administracji publicznej, niezwłocznie po zapoznaniu się z wnioskiem.
6. Dodatkową nazwę miejscowości lub obiektu fizjograficznego w języku mniejszości uważa się za ustaloną, jeżeli została wpisana do Rejestru gmin.
7. Wpisu, o którym mowa w ust. 6, dokonuje minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, po uzyskaniu pozytywnej opinii Komisji Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych.
8. Minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych odmówi wpisania do Rejestru gmin dodatkowej nazwy miejscowości lub obiektu fizjograficznego w języku mniejszości lub wykreśli nazwę z tego Rejestru, jeżeli będzie nawiązywała do nazwy z okresu 1933-1945, nadanej przez władze Trzeciej Rzeszy Niemieckiej lub Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich.
9. Na odmowę dokonania wpisu, o którym mowa w ust. 6, i na wykreślenie, o którym mowa w ust. 8, radzie gminy przysługuje skarga do sądu administracyjnego.
10. Minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw administracji publicznej, określi, w drodze rozporządzenia, wzory wniosków rady gminy:
  - 1) o wpisanie gminy do Rejestru gmin,

2) o ustalenie dodatkowej nazwy miejscowości lub obiektu fizjograficznego w języku mniejszości

- biorąc pod uwagę szczegółowy zakres informacji umieszczanych w Rejestrze gmin.

11. Minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw administracji publicznej, określi, w drodze rozporządzenia, sposób prowadzenia Rejestru gmin oraz szczegółowy zakres informacji umieszczanych w tym Rejestrze, uwzględniając określenie województwa i powiatu, na których obszarze położona jest gmina, nazwę gminy, urzędową nazwę miejscowości lub obiektu fizjograficznego oraz dodatkową nazwę w języku mniejszości.

12. Minister właściwy do spraw transportu, w porozumieniu z ministrem właściwym do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych i ministrem właściwym do spraw administracji publicznej, określi, w drodze rozporządzenia, szczegóły dotyczące umieszczania na znakach i tablicach dodatkowych nazw w języku mniejszości, uwzględniając w szczególności wielkość i styl czcionki nazw w języku polskim i w języku mniejszości.

Art. 14

Przez liczbę mieszkańców gminy należących do mniejszości, o której mowa w art. 9 ust. 2, art. 10 ust. 4 i art. 12 ust. 7 pkt 1, należy rozumieć liczbę urzędowo ustaloną jako wynik ostatniego spisu powszechnego.

Art. 15

1. Koszty związane z wprowadzeniem i używaniem na obszarze gminy języka pomocniczego oraz koszty związane z wprowadzeniem dodatkowych nazw, o których mowa w art. 12 ust. 1, w języku mniejszości ponosi, z zastrzeżeniem ust. 2, budżet gminy.

2. Koszty związane z wymianą tablic informacyjnych, wynikającą z ustalenia dodatkowej nazwy miejscowości lub obiektu fizjograficznego w języku mniejszości, ponosi budżet państwa.

Art. 16

Minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych zarządza tłumaczenie niniejszej ustawy na języki mniejszości.

Rozdział 4

Język regionalny

Art. 19

1. Za język regionalny w rozumieniu ustawy, zgodnie z Europejską Kartą Języków Regionalnych lub Mniejszościowych, uważa się język, który:

- 1) jest tradycyjnie używany na terytorium danego państwa przez jego obywateli, którzy stanowią grupę liczebnie mniejszą od reszty ludności tego państwa;
- 2) różni się od oficjalnego języka tego państwa; nie obejmuje to ani dialektów oficjalnego języka państwa, ani języków migrantów.

2. Językiem regionalnym w rozumieniu ustawy jest język kaszubski. Przepisy art. 7-15 stosuje się odpowiednio, z tym że przez liczbę mieszkańców gminy, o której mowa w art. 14, należy rozumieć liczbę osób posługujących się językiem regionalnym, urzędowo ustaloną jako wynik ostatniego spisu powszechnego.

Art. 20

1. Realizacja prawa osób posługujących się językiem, o którym mowa w art. 19, do nauki tego języka lub w tym języku odbywa się na zasadach i w trybie określonych w ustawie wymienionej w art. 17.

2. Organy władzy publicznej są obowiązane podejmować odpowiednie środki w celu wspierania działalności zmierzającej do zachowania i rozwoju języka, o którym mowa w art. 19. Przepisy art. 18 ust. 2 i 3 oraz ust. 5 stosuje się odpowiednio.

3. Środkami, o których mowa w ust. 2, mogą być również środki przekazywane z budżetu jednostki samorządu terytorialnego organizacjom lub instytucjom, realizującym zadania służące zachowaniu i rozwojowi języka, o którym mowa w art. 19.

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA SPRAW WEWNĘTRZNYCH I ADMINISTRACJI

z dnia 30 maja 2005 r.

**w sprawie sposobu transliteracji imion i nazwisk osób należących do mniejszości
narodowych i etnicznych zapisanych w alfabecie innym niż alfabet łaciński**
(Dz. U. Nr 102, poz. 855)

Na podstawie art. 7 ust. 3 ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. Nr 17, poz. 141 i Nr 62, poz. 550) zarządza się, co następuje:

§ 1

Sposób transliteracji imion i nazwisk osób należących do:

- 1) mniejszości białoruskiej, zapisanych w alfabecie białoruskim, określa załącznik nr 1 do rozporządzenia;
- 2) mniejszości łemkowskiej, zapisanych w alfabecie łemkowskim, określa załącznik nr 2 do rozporządzenia;
- 3) mniejszości ormiańskiej, zapisanych w alfabecie ormiańskim, określa załącznik nr 3 do rozporządzenia;
- 4) mniejszości rosyjskiej, zapisanych w alfabecie rosyjskim, określa załącznik nr 4 do rozporządzenia;
- 5) mniejszości ukraińskiej, zapisanych w alfabecie ukraińskim, określa załącznik nr 5 do rozporządzenia;
- 6) mniejszości żydowskiej:
  - a) zapisanych w alfabecie hebrajskim, określa załącznik nr 6 do rozporządzenia,
  - b) zapisanych w alfabecie jidysz, określa załącznik nr 7 do rozporządzenia.

§ 2

Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

ZAŁĄCZNIKI

ZAŁĄCZNIK Nr 1

SPOSÓB TRANSLITERACJI IMION I NAZWISK OSÓB NALEŻĄCYCH DO MNIejszości BIAŁORUSKIEJ, ZAPISANYCH W ALFABECIE BIAŁORUSKIM

<i>Znaki alfabetu białoruskiego</i>	<i>Znaki alfabetu polskiego</i>
А, а	A, a
Б, б	B, b
В, в	W, w
Г, г	H, h
Д, д	D, d
Е, е	1) Je, je – na początku wyrazu, po samogłoskach i po ъ, ь 2) e – po Л 3) ie – po innych spółgłoskach
Ё, ё	1) Jo, jo – na początku wyrazu, po samogłoskach i po ъ, ь 2) o – po Л 3) o – po innych spółgłoskach
Ж, ж	Ż, ż
З, з	Z, z
І, і	I, i
Ў, ў	J, j
К, к	K, k
Л, л	1) L, l – przed e, я, ю, ь 2) Ł, ł – w pozostałych przypadkach
М, м	M, m
Н, н	N, n
О, о	O, o
П, п	P, p
Р, р	R, r
С, с	S, s
Т, т	T, t
У, у	U, u
Ў, ў	U, u

Ф, ф	F, f
Х, х	Ch, ch
Ц, ц	C, c
Ч, ч	Cz, cz
Ш, ш	Sz, sz
Ы, ы	Y, y
Ь, ь	" "
Э, э	E, e
Ю, ю	1) Ju, ju – na początku wyrazu oraz po samogłoskach 2) u – po Л 3) iu – po innych spółgłoskach
Я, я	1) Ja, ja – na początku wyrazu oraz po samogłoskach 2) a – po Л 3) ia – po innych spółgłoskach
" "	pomija się

ZAŁĄCZNIK Nr 2

SPOSÓB TRANSLITERACJI IMION I NAZWISK OSÓB NALEŻĄCYCH DO MNIEJSZOŚCI ŁEMKOWSKIEJ, ZAPISANYCH W ALFABECIE ŁEMKOWSKIM

Znaki alfabetu łemkowskiego	<i>Znaki alfabetu polskiego</i>
А, а	A, a
Б, б	B, b
В, в	W, w
Г, г	H, h
Ґ, ґ	G, g
Д, д	D, d
Е, е	E, e
Є, є	4) Je, je – na początku wyrazu, po samogłoskach i po Ъ, ъ 5) e – po Л 6) ie – po innych spółgłoskach
Ж, ж	Ż, ż
З, з	Z, z
І, і	I, i
И, и	Y, y
Ы, ы	Y, y
Й, й	J, j

К, к	K, k
Л, л	1) L, l – przed Ե, յ, յո, Ե 2) Ł, ł – w pozostałych przypadkach
Մ, մ	M, m
Ո, ո	N, n
Օ, օ	O, o
Ք, ք	P, p
Ր, ր	R, r
Տ, տ	S, s
Թ, Թ	T, t
Մ, մ	U, u
Փ, փ	F, f
Ճ, ճ	Ch, ch
Շ, շ	C, c
Չ, չ	Cz, cz
Շ, շ	Sz, sz
Շ, շ	Szcz, Szcz
Յ, չ	4) Ju, ju – na początku wyrazu, po samogłoskach oraz po Ե 5) u – po Մ 6) iu – po innych spółgłoskach oraz po Ե
Կ, կ	4) Ja, ja – na początku wyrazu, po samogłoskach oraz po Ե 5) a – po Մ 6) ia – po innych spółgłoskach
Բ, բ	1) pomija się – po л, przed a, y, Ե, յ, յո 2) i – przed o (po л - także wówczas, gdy występuje przed o - pomija się)
Յ, չ	” ” ” ”

ZAŁĄCZNIK Nr 3

SPOSÓB TRANSLITERACJI IMION I NAZWISK OSÓB NALEŻĄCYCH DO MNIEJSZOŚCI ORMIAŃSKIEJ, ZAPISANYCH W ALFABECIE ORMIAŃSKIM

Znaki alfabetu ormiańskiego	Znaki alfabetu polskiego
1	2
Ա, ա	A, a
Բ, բ	B, b
Գ, գ	G, g
Դ, դ	D, d
Ե, ե	1) Je, je - na początku wyrazu 2) E, e - w środku i na końcu wyrazu
Զ, զ	Z, z
Է, է	E, e
Ը, ը	Y, y
Թ, թ	T, t
Ժ, ժ	Ż, ż
Ի, ի	I, i
Լ, լ	L, l
Խ, խ	Ch, ch
Մ, մ	C, c
Կ, կ	K, k
Հ, հ	H, h
Ջ, ձ	Dz, dz
Ղ, ղ	Gh, gh
Ճ, ճ	Cz, cz
Մ, մ	M, m
Թ, թ	J, j

ZAŁĄCZNIK Nr 4**SPOSÓB TRANSLITERACJI IMION I NAZWISK OSÓB NALEŻĄCYCH DO MNIEJSZOŚCI ROSYJSKIEJ, ZAPISANYCH W ALFABECIE ROSYJSKIM**

Znaki alfabetu rosyjskiego	Znaki alfabetu polskiego
А, а	A, a
Б, б	B, b
В, в	W, w
Г, г	G, g
Д, д	D, d
Е, е	1) Je, je – na początku wyrazu, po samogłoskach i po ъ, ь 2) e – po Л, Ж, Ш, Ч, Щ, Ц; w nazwiskach obcego pochodzenia e po wszystkich spółgłoskach zapisujemy jako e 3) ie – po wszystkich innych spółgłoskach
Ё, ё	1) Jo, jo – na początku wyrazu, po samogłoskach i po ъ, ь 2) o – po Л, Ж, Ш, Ч, Щ 3) io – po wszystkich innych spółgłoskach
Ж, ж	Ż, ż
З, э	Z, z
И, и	1) I, I; również po Ч, Щ 2) ji – po ь 3) y – po Ж, Ш, Ц
Й, й	J, j
К, к	K, k
Л, л	3) L, l – przed e, ё, я, ю, и, ь 4) Ł, ł – przed spółgłoskami, przed samogłoskami a, o, y, ы oraz na końcu wyrazu
М, м	M, m
Н, н	N, n
О, о	O, o
П, п	P, p
Р, р	R, r
С, с	S, s
Т, т	T, t
У, у	U, u
Ф, ф	F, f
Х, х	Ch, ch

Ц, ц	C, c
Ч, ч	Cz, cz
Ш, ш	Sz, sz
Щ, щ	Szcz, szcz
Ъ, ъ	omija się
Ы, ы	Y, y
Ь, ь	' - znak zmiękczenia; znak jest pomijany, gdy występuje po Л, Ж, Ш, Щ oraz przed samogłoską
Э, э	E, e
Ю, ю	1) Ju, ju – na początku wyrazu oraz po samogłoskach i po Ъ, ъ 2) u – po Л 3) iu – po innych spółgłoskach
Я, я	1) Ja, ja – na początku wyrazu oraz po samogłoskach i po Ъ, ъ 2) a – po Л 3) ia – po innych spółgłoskach
’	omija się

ZAŁĄCZNIK Nr 5

SPOSÓB TRANSLITERACJI IMION I NAZWISK OSÓB NALEŻĄCYCH DO MNIEJSZOŚCI UKRAIŃSKIEJ, ZAPISANYCH W ALFABECIE UKRAIŃSKIM

<i>Znaki alfabetu ukraińskiego</i>	<i>Znaki alfabetu polskiego</i>
А, а	A, a
Б, б	B, b
В, в	W, w
Г, г	H, h
Ґ, ґ	G, g
Д, д	D, d
Е, е	E, e
Є, є	7) Je, je – na początku wyrazu, po samogłoskach i po Ъ, ъ 8) e – po Л 9) ie – po innych spółgłoskach
Ж, ж	Ż, ż
З, з	Z, z
И, и	Y, y
І, і	I, i
Ї, ї	Ji, ji

Й, й	J, j
К, к	K, k
Л, л	5) L, l – przed я, ю, ь 6) Ł, ł – w pozostałych przypadkach
М, м	M, n
Н, н	N, n
О, о	O, o
П, п	P, p
Р, р	R, r
С, с	S, s
Т, т	T, t
У, у	U, u
Ф, ф	F, f
Х, х	Ch, ch
Ц, ц	C, c
Ч, ч	Cz, cz
Ш, ш	Sz, sz
Щ, щ	Szcz, szcz
Ь, ь	” ”
Ю, ю	7) Ju, ju – na początku wyrazu oraz po samogłoskach 8) u – po Л 9) iu – po innych spółgłoskach
Я, я	7) Ja, ja – na początku wyrazu oraz po samogłoskach 8) a – po Л 9) ia – po innych spółgłoskach
” ”	pomija się

ZAŁĄCZNIK Nr 6

SPOSÓB TRANSLITERACJI IMION I NAZWISK OSÓB NALEŻĄCYCH DO MNIEJSZOŚCI ŻYDOWSKIEJ, ZAPISANYCH W ALFABECIE HEBRAJSKIM

Znaki alfabetu hebrajskiego	Znaki alfabetu polskiego
1	2
א	a
ב	b
ב	w
ג	g
ג	g
ג'	dź
ד	d
ד	d
ה	h
ו	w
ו	u
ז	o
ז	z
ז'	ż
ח	ch
ט	t
י	j
כ	k
כ, ך	ch
ל	l
ם, מ	m
ן, נ	n
ס	s
ע	omija się
פ	p
ף	f
ץ צ	c

ZAŁĄCZNIK Nr 7

SPOSÓB TRANSLITERACJI IMION I NAZWISK OSÓB NALEŻĄCYCH DO MNIEJSZOŚCI ŻYDOWSKIEJ, ZAPISANYCH W ALFABECIE JIDYSZ

Znaki alfabetu jidysz	Znaki alfabetu polskiego
א	pomija się
אַ	a
אָ	o
ב	b
ג	g
ד	d
דז	dż
ה	h
ו	u
וּ	u
וײַ	w
װ	oj
ז	z
זש	ż
ח	ch
ט	t
שט	cz
י	1) j - na początku sylaby (przed samogłoską) 2) i - w środku lub na końcu sylaby (po spółgłosce)
יי	i
ײַ	ej
ײַ	aj
כ, ך	ch
כּ	k
ל	l
ם, מ	m
ן, נ	n
ס	s
ע	e
פ, ף	p
פּ, ף	f
צ, ץ	c
ק	k
ר	r
ש	sz
ת	s

**ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA SPRAW WEWNĘTRZNYCH I ADMINISTRACJI¹⁾**

z dnia 30 maja 2005 r.

w sprawie Urzędowego Rejestru Gmin, w których jest używany język pomocniczy
(Dz. U. Nr 102, poz. 856)

Na podstawie art. 10 ust. 7 ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. Nr 17, poz. 141 i Nr 62, poz. 550) zarządza się, co następuje:

§ 1

Rozporządzenie określa sposób prowadzenia Urzędowego Rejestru Gmin, w których jest używany język pomocniczy, zwanego dalej "Urzędowym Rejestrem", oraz wzór wniosku rady gminy o wpisanie gminy do tego Rejestru.

§ 2

1. Urzędowy Rejestr jest prowadzony w formie elektronicznej w postaci tabeli.

2. Tabela, o której mowa w ust. 1, składa się z następujących kolumn:

- 1) kolejny numer pozycji;
- 2) gmina;
- 3) powiat;
- 4) województwo;
- 5) liczba mieszkańców gminy ogółem;
- 6) liczba mieszkańców gminy należących do mniejszości lub posługujących się językiem regionalnym;
- 7) język pomocniczy;
- 8) data podjęcia uchwały rady gminy o wyrażeniu zgody na wprowadzenie języka pomocniczego;
- 9) numer uchwały rady gminy o wyrażeniu zgody na wprowadzenie języka pomocniczego;
- 10) data wpisu gminy do Urzędowego Rejestru;
- 11) data wykreślenia gminy z Urzędowego Rejestru.

3. Informacje wpisywane do kolumn, o których mowa w ust. 2 pkt 2-4 i 7-9, są wprowadzane do Urzędowego Rejestru na podstawie informacji zawartych we wniosku rady gminy o wpisanie gminy do Urzędowego Rejestru.

4. Informacje wpisywane do kolumn, o których mowa w ust. 2 pkt 5 i 6, są wpisywane do nich po zweryfikowaniu przez ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych informacji dotyczących ogólnej liczby mieszkańców gminy oraz liczby mieszkańców gminy należących do mniejszości narodowej lub etnicznej, której język ma być używany jako język pomocniczy, albo liczby mieszkańców gminy posługujących się językiem regionalnym, jeżeli to ten język ma być używany jako język pomocniczy, zawartych we wniosku rady gminy o wpisanie gminy do Urzędowego Rejestru.

§ 3

Wzór wniosku rady gminy o wpisanie gminy do Urzędowego Rejestru stanowi załącznik do rozporządzenia.

§ 4

Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

ZAŁĄCZNIK

WZÓR

WNIOSEK o wpisanie gminy do Urzędowego Rejestru Gmin, w których używany jest język pomocniczy

Gmina	..... (nazwa)
Powiat	..... (nazwa)
Województwo	..... (nazwa)
Ogólna liczba mieszkańców gminy ¹	Liczba mieszkańców gminy należących do mniejszości, której język ma być używany jako język pomocniczy ² .....
Język pomocniczy	..... (nazwa)
Data, numer i tytuł uchwały rady gminy	....

Załączniki:

- 1) uchwała rady gminy o wyrażeniu zgody na wprowadzenie języka pomocniczego wraz ze wskazaniem języka mniejszości narodowej lub etnicznej albo języka regionalnego, który ma być językiem pomocniczym;
- 2) określenie kosztów wprowadzenia języka pomocniczego w okresie pierwszego roku;
- 3) informacja wojewody o ważności uchwały rady gminy.

.....
(podpis i pieczęć przewodniczącego
rady gminy)

- ¹ Przez liczbę tę należy rozumieć liczbę ustaloną na podstawie aktualnych danych Głównego Urzędu Statystycznego.
- ² Przez liczbę tę należy rozumieć liczbę, o której mowa odpowiednio w art. 14 i art. 19 ust. 2 ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. Nr 17, poz. 141 i Nr 62, poz. 550), czyli liczbę ustaloną jako wynik ostatniego spisu powszechnego - odpowiednio liczbę mieszkańców gminy należących do konkretnej mniejszości narodowej lub etnicznej albo liczbę mieszkańców gminy posługujących się językiem regionalnym.

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA SPRAW WEWNĘTRZNYCH I ADMINISTRACJI

z dnia 30 maja 2005 r.

**w sprawie Rejestru gmin, na których obszarze są używane nazwy w języku mniejszości,
wzorów wniosków o wpisanie do tego Rejestru oraz o ustalenie dodatkowej nazwy
miejscowości lub obiektu fizjograficznego w języku mniejszości narodowej lub etnicznej
albo w języku regionalnym
(Dz. U. Nr 102, poz. 857)**

Na podstawie art. 13 ust. 10 i 11 ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. Nr 17, poz. 141 i Nr 62, poz. 550) zarządza się, co następuje:

§ 1

Rozporządzenie określa sposób prowadzenia Rejestru gmin, na których obszarze używane są nazwy w języku mniejszości, szczegółowy zakres informacji umieszczanych w tym Rejestrze oraz wzory wniosków rady gminy o wpisanie gminy do Rejestru gmin i o ustalenie dodatkowej nazwy miejscowości lub obiektu fizjograficznego w języku mniejszości narodowej lub etnicznej albo w języku regionalnym.

§ 2

1. Rejestr gmin prowadzony jest w formie elektronicznej.
2. Rejestr gmin składa się z:
  - 1) Rejestru gmin, na obszarze których używane są dodatkowe nazwy ulic;
  - 2) Rejestru gmin, na obszarze których używane są dodatkowe nazwy miejscowości i obiektów fizjograficznych.
3. Każdej gminie wpisywanej do Rejestru gmin przypisuje się kolejny numer w Rejestrze, rozpoczynający się od symbolu odpowiednio: "NU/nn" dla gmin wpisywanych do Rejestru, o którym mowa w ust. 2 pkt 1, oraz "NM/nn" dla gmin wpisywanych do Rejestru, o którym mowa w ust. 2 pkt 2, gdzie "nn" oznacza kolejny numer pozycji w danym Rejestrze.
4. W Rejestrze, o którym mowa w ust. 2 pkt 1, informacje są wprowadzane odrębnie dla każdej gminy i obejmują:
  - 1) numer pozycji, pod jaką wpisywana jest gmina;
  - 2) nazwę województwa, na którego obszarze znajduje się gmina;

- 3) nazwę powiatu, na którego obszarze znajduje się gmina;
  - 4) nazwę gminy;
  - 5) ogólną liczbę mieszkańców gminy;
  - 6) ustaloną na podstawie wyników ostatniego spisu powszechnego liczbę mieszkańców gminy należących do mniejszości narodowej lub etnicznej, w języku której są proponowane dodatkowe nazwy, albo liczbę mieszkańców gminy posługujących się językiem regionalnym;
  - 7) datę podjęcia oraz numer uchwały rady gminy w sprawie nadania dodatkowych nazw ulic;
  - 8) datę podjęcia oraz numer uchwały rady gminy w sprawie złożenia wniosku o wpisanie gminy do Rejestru gmin, na obszarze których używane są dodatkowe nazwy;
  - 9) datę wpisania gminy do Rejestru gmin.
5. W Rejestrze, o którym mowa w ust. 2 pkt 2, informacje są wprowadzane odrębnie dla każdej dodatkowej nazwy miejscowości lub obiektu fizjograficznego. Każdej dodatkowej nazwie przypisuje się numer składający się z numeru gminy, o którym mowa w ust. 3, oraz numeru pozycji, wynikającej z kolejności ustalania dodatkowych nazw w danej gminie.
6. Zakres informacji wprowadzanych do Rejestru, o którym mowa w ust. 2 pkt 2, obejmuje:
- 1) numer przypisany dodatkowej nazwie miejscowości lub obiektu fizjograficznego;
  - 2) nazwę województwa, na którego obszarze znajduje się gmina;
  - 3) nazwę powiatu, na którego obszarze znajduje się gmina;
  - 4) nazwę gminy;
  - 5) datę podjęcia oraz numer uchwały rady gminy w sprawie złożenia wniosku o wpisanie gminy do Rejestru gmin, na obszarze których używane są dodatkowe nazwy;
  - 6) oznaczenie rodzaju nazwy (nazwa miejscowości, nazwa obiektu fizjograficznego);
  - 7) ogólną liczbę mieszkańców gminy;
  - 8) ustaloną na podstawie wyników ostatniego spisu powszechnego liczbę mieszkańców gminy należących do mniejszości narodowej lub etnicznej, w języku której są proponowane dodatkowe nazwy, albo liczbę mieszkańców gminy posługujących się językiem regionalnym;
  - 9) w przypadku miejscowości zamieszkałej - liczbę mieszkańców tej miejscowości biorących udział w konsultacjach oraz liczbę mieszkańców miejscowości biorących udział w konsultacjach, którzy opowiedzieli się za wprowadzeniem dodatkowej nazwy miejscowości;
  - 10) urzędową nazwę miejscowości lub obiektu fizjograficznego;
  - 11) dodatkową nazwę miejscowości lub obiektu fizjograficznego, zapisaną w języku mniejszości;
  - 12) adnotacje dotyczące opinii:
    - a) zarządów województw, na których terenie znajduje się obiekt fizjograficzny, dla którego ustalana jest dodatkowa nazwa w języku mniejszości lub w języku regionalnym,
    - b) wojewody,
    - c) Komisji Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych;
  - 13) datę wpisu dodatkowej nazwy miejscowości lub obiektu fizjograficznego do Rejestru gmin;
  - 14) datę wykreślenia dodatkowej nazwy miejscowości lub obiektu fizjograficznego z Rejestru gmin.

§ 3

Wzór wniosku rady gminy o wpisanie gminy do Rejestru gmin określa załącznik nr 1 do rozporządzenia.

§ 4

Wzór wniosku rady gminy o ustalenie dodatkowej nazwy miejscowości lub obiektu fizjograficznego w języku mniejszości narodowej lub etnicznej albo w języku regionalnym określa załącznik nr 2 do rozporządzenia.

§ 5

Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

ZAŁĄCZNIKI

ZAŁĄCZNIK Nr 1

WZÓR

WNIOSEK

o wpisanie gminy do Rejestru gmin, na obszarze których używane są dodatkowe nazwy miejscowości lub obiektów fizjograficznych albo ulic

A. Dane ogólne

Gmina	..... (nazwa)	
Powiat	..... (nazwa)	
Województwo	..... (nazwa)	
rodzaj dodatkowej nazwy ¹ :		
nazwa ulicy □	nazwa miejscowości □	nazwa obiektu fizjograficznego □
Ogólna liczba mieszkańców gminy ²	Liczba mieszkańców gminy należących do mniejszości, w języku której mają być używane dodatkowe nazwy ³	
W przypadku miejscowości zamieszkaney⁴:		
Liczba mieszkańców miejscowości biorących udział w konsultacjach	Liczba mieszkańców miejscowości biorących udział w konsultacjach, którzy opowiedzieli się za ustaleniem dodatkowej nazwy miejscowości	

B. Dane dotyczące dodatkowych nazw miejscowości lub obiektów fizjograficznych, o ustalenie których występuje rada gminy⁵

Nazwy miejscowości	
Urzędowa nazwa miejscowości	Proponowana dodatkowa nazwa
1.	1. ....
2.	2. ....
Nazwy obiektów fizjograficznych	
Urzędowa nazwa	Proponowana dodatkowa nazwa
1.	1. ....
2.	2. ....
Język, w którym ma być używana dodatkowa nazwa	

C. Dane dotyczące uchwały rady gminy:

Data, numer i tytuł uchwały rady gminy	....
--	----------------

Załączniki:

- 1) uchwała rady gminy w sprawie złożenia wniosku o wpisanie gminy do Rejestru gmin, na obszarze których używane są nazwy w języku mniejszości;
- 2) uchwała rady gminy w sprawie ustalenia dodatkowej nazwy ulicy⁶;
- 3) szczegółowy kosztorys wymiany tablic informacyjnych, o której mowa w art. 15 ust. 2 ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. Nr 17, poz. 141, z późn. zm.);
- 4) informacja wojewody o ważności uchwał rady gminy, wymienionych w pkt 1 i 2;
- 5) wniosek o ustalenie dodatkowej nazwy miejscowości lub obiektu fizjograficznego⁷.

.....
(podpis i pieczęć przewodniczącego rady gminy)

¹ Postawić znak x przy rodzaju dodatkowych nazw, które mają być używane na obszarze gminy.

² Przez liczbę tę należy rozumieć liczbę ustaloną na podstawie aktualnych danych Głównego Urzędu Statystycznego.

- ³ Przez liczbę tę należy rozumieć liczbę, o której mowa odpowiednio w art. 14 i art. 19 ust. 2 ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. Nr 17, poz. 141, z późn. zm.), czyli liczbę ustaloną jako wynik ostatniego spisu powszechnego - odpowiednio liczbę mieszkańców gminy należących do konkretnej mniejszości narodowej lub etnicznej albo liczbę mieszkańców gminy posługujących się językiem regionalnym.
- ⁴ Wypełnić, jeżeli podstawą wystąpienia z wnioskiem był wynik konsultacji przeprowadzonych w miejscowości zamieszkaney.
- ⁵ Dane wypełnia się, jeżeli gmina przedkłada wraz z wnioskiem o wpisanie gminy do Rejestru także wnioski o ustalenie dodatkowych nazw miejscowości lub obiektów fizjograficznych, uwzględniając wszystkie nazwy, o ustalenie których gmina występuje.
- ⁶ Uchwałę dołącza się wyłącznie w przypadku, gdy rada gminy składa wniosek o wpisanie gminy do Rejestru gmin w związku z ustaleniem dodatkowej nazwy ulicy.
- ⁷ Dołącza się wyłącznie w przypadku, gdy rada gminy składa wniosek o wpisanie gminy do Rejestru gmin w związku z ustaleniem dodatkowej nazwy miejscowości lub obiektu fizjograficznego.

ZAŁĄCZNIK Nr 2

WZÓR

(podpis i pieczęć przewodniczącego rady gminy)

WNIOSEK

o ustalenie dodatkowej nazwy miejscowości lub obiektu fizjograficznego

Gmina	..... (nazwa)	
Powiat	..... (nazwa)	
Województwo	..... (nazwa)	
oznaczenie rodzaju dodatkowej nazwy:		
nazwa miejscowości □	nazwa obiektu fizjograficznego □	
Urzędowa nazwa miejscowości lub obiektu fizjograficznego		
Proponowana dodatkowa nazwa miejscowości lub obiektu fizjograficznego*		

Załączniki:

- 1) uchwała rady gminy w sprawie ustalenia dodatkowej nazwy miejscowości lub obiektu fizjograficznego;

- 2) w przypadku obiektu fizjograficznego - opinie zarządów województw, na których terenie obiekt się znajduje;
- 3) omówienie wyników konsultacji przeprowadzonych w trybie art. 5a ust. 2 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591, z późn. zm.);
- 4) informacja o kosztach finansowych wprowadzenia proponowanej zmiany.

.....
(podpis i pieczęć przewodniczącego
rady gminy)

* Zapisana w alfabecie języka, w którym ma być używana.

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA INFRASTRUKTURY

z dnia 10 sierpnia 2005 r.

**w sprawie umieszczania na znakach i tablicach dodatkowych nazw w językach mniejszości
narodowych i etnicznych oraz w języku regionalnym**
(Dz. U. Nr 157, poz. 1320)

Na podstawie art. 13 ust. 12 ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. Nr 17, poz. 141 i Nr 62, poz. 550) zarządza się, co następuje:

§ 1

Rozporządzenie określa szczegóły dotyczące umieszczania na znakach i tablicach, obok umieszczonych w języku polskim urzędowych nazw miejscowości i obiektów fizjograficznych oraz nazw ulic, dodatkowych nazw w językach mniejszości narodowych i etnicznych oraz w języku regionalnym, zwanych dalej "dodatkowymi nazwami".

§ 2

1. W przypadku gdy na znakach i tablicach występuje jedna nazwa w języku polskim, wielkość liter, którymi zapisano dodatkową nazwę, powinna być taka sama jak wielkość liter, którymi zapisano nazwę w języku polskim.
2. W przypadku gdy na znakach i tablicach występuje więcej niż jedna nazwa w języku polskim, wielkość liter, którymi zapisano dodatkowe nazwy, powinna być o jedną czwartą mniejsza w stosunku do wielkości liter, którymi zapisano nazwy w języku polskim.

§ 3

Krój liter, którymi zapisano dodatkowe nazwy, powinien być taki sam jak krój liter, którymi zapisano nazwy w języku polskim.

§ 4

Dodatkowe nazwy umieszczane na znakach i tablicach są zapisane literami alfabetu właściwego dla języka danej mniejszości narodowej lub etnicznej albo dla języka regionalnego, z uwzględnieniem specyficznych dla tego alfabetu znaków diakrytycznych.

§ 5

Dodatkowe nazwy umieszczane są pod nazwami w języku polskim w taki sposób, aby środek dodatkowej nazwy i środek nazwy w języku polskim znajdowały się na jednej osi.

§ 6

Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA SPRAW WEWNĘTRZNYCH I ADMINISTRACJI

z dnia 16 czerwca 2005 r.

**w sprawie dyplomów, zaświadczeń lub certyfikatów potwierdzających znajomość języka
pomocniczego**
(Dz. U. Nr 119, poz. 1013)

Na podstawie art. 11 ust. 3 ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. Nr 17, poz. 141 i Nr 62, poz. 550) zarządza się, co następuje:

§ 1. Rozporządzenie określa wykaz dyplomów, zaświadczeń lub certyfikatów potwierdzających znajomość języków mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego.

§ 2. Wykaz dyplomów, zaświadczeń i certyfikatów określa załącznik do rozporządzenia.

§ 3. Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

ZAŁĄCZNIK

WYKAZ DYPLOMÓW, ZAŚWIADCZEŃ LUB CERTYFIKATÓW POTWIERDZAJĄCYCH ZNAJOMOŚĆ JĘZYKÓW MNIEJSZOŚCI NARODOWYCH I ETNICZNYCH ORAZ JĘZYKA REGIONALNEGO

- 1) dyplom ukończenia:
  - a) studiów na kierunku filologia w zakresie odpowiedniego języka obcego,
  - b) studiów w specjalności odpowiedniego języka obcego lub lingwistyki stosowanej w zakresie odpowiedniego języka obcego,
  - c) nauczycielskiego kolegium języków obcych w specjalności danego języka obcego;
- 2) świadectwo dojrzałości potwierdzające znajomość odpowiedniego języka, uzyskane po ukończeniu szkoły prowadzącej nauczanie języka mniejszości narodowej lub etnicznej albo nauczanie języka regionalnego;
- 3) wydany za granicą dokument:
  - a) potwierdzający ukończenie studiów wyższych - uznaje się język wykładowy,
  - b) potwierdzający ukończenie studiów wyższych na kierunku filologia w zakresie odpowiedniego języka obcego,
  - c) uznany za równoważny świadectwu dojrzałości - uznaje się język wykładowy;
- 4) zaświadczenie o zdanim egzaminie resortowym:
  - a) w Ministerstwie Spraw Zagranicznych,
  - b) w Ministerstwie Gospodarki i Pracy,¹⁾
  - c) w Ministerstwie Obrony Narodowej - od poziomu 3333 według STANAG 6001;
- 5) certyfikat potwierdzający znajomość języka obcego wydany przez Krajową Szkołę Administracji Publicznej w wyniku lingwistycznego postępowania sprawdzającego;
- 6) dokument potwierdzający wpis na listę tłumaczy przysięgłych;
- 7) dokumenty potwierdzające znajomość języka kaszubskiego:
  - a) świadectwo ukończenia podyplomowych studiów pedagogiczno-metodycznych w zakresie nauczania języka kaszubskiego organizowanych przez Uniwersytet Gdański,
  - b) zaświadczenie potwierdzające znajomość języka kaszubskiego wydane przez Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie dla potrzeb nauczania lub prowadzenia zajęć w szkołach umożliwiających uczniom podtrzymywanie tożsamości narodowej, etnicznej i językowej, stosownie do przepisów w sprawie kwalifikacji wymaganych od nauczycieli;
- 8) dokumenty potwierdzające zdanie egzaminów ze znajomości języka niemieckiego:
  - a) Zertifikat Deutsch (ZD), Die Zentrale Mittelstufenprüfung (ZMP), Die Zentrale Oberstufenprüfung (ZOP), Das Kleine Deutsche Sprachdiplom (KDS), Das Grosse Deutsche Sprachdiplom (GDS) - egzaminy organizowane przez Goethe Institut,
  - b) Prüfung Wirtschaftsdeutsch International (PWD) - egzaminy organizowane przez Goethe Institut, Niemiecką Izbę Przemysłowo-Handlową i Instytut Carla Duisberga,
  - c) Österreichisches Sprachdiplom für Deutsch als Fremdsprache (ÖSD) - od poziomu Mittelstufe, Diplom Wirtschaftssprache Deutsch (DWD) - egzaminy organizowane przez Instytut Austriacki,
  - d) Zertifikat Deutsch (B1), Zertifikat Deutsch Plus (B2), Zertifikat Deutsch für den Beruf (B2) - egzaminy TELC (The European Language Certificates) administrowane przez WBT (Weiterbildungs-Testsysteme GmbH),
  - e) Deutsches Sprachdiplom (DSD I), Deutsches Sprachdiplom (DSD II) - egzaminy organizowane przez Kultusministerkonferenz;

- 9) dokumenty potwierdzające zdanie egzaminów ze znajomości języka rosyjskiego:
- a) Русский Язык. Деловое Общение (Бизнес и Коммерция) – od poziomu Средний Уровень – wydawany przez Państwowy Instytut Języka Rosyjskiego im. A. Puszkina;
  - b) Европейские Сертификаты по языкам, Сертификат по русскому языку egzamin TELC (The European Language Certificates) administrowany przez WBT (Weiterbildungs-Testsysteme GmbH)
- 10) dokument potwierdzający zdanie egzaminu ze znajomości języka romskiego: dyplom ukończenia studiów na kierunku filologia romska w Section de langues et Civilization Rromani organizowanych przez Institut National des Langues et Civilisations Orientales w Paryżu.

¹⁾ Zaświadczenie o zdanym egzaminie resortowym przeprowadzanym przez Ministerstwo Gospodarki i Pracy oraz przez jego wszystkich poprzedników i następców prawnych.

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA SPRAW WEWNĘTRZNYCH I ADMINISTRACJI

z dnia 18 marca 2002 r.

**w sprawie wypadków, w których nazwom i tekstom w języku polskim mogą towarzyszyć
wersje w przekładzie na język obcy
(Dz. U. Nr 37, poz. 349, z późn. zm.)**

Na podstawie art. 10 ust. 2 ustawy z dnia 7 października 1999 r. o języku polskim (Dz. U. Nr 90, poz. 999 i z 2000 r. Nr 29, poz. 358) zarządza się, co następuje:

§ 1

Rozporządzenie określa wypadki i granice, w których nazwom i tekstom w urzędach i instytucjach użyteczności publicznej, a także przeznaczonym do odbioru publicznego oraz w środkach transportu publicznego, sporządzonym w języku polskim, mogą towarzyszyć wersje w przekładzie na język obcy.

§ 2

1. Nazwom i tekstom w języku polskim znajdującym się:

- 1) ⁽¹⁾ w miejscowościach, w których występują zwarte środowiska mniejszości narodowych, etnicznych lub społeczności posługującej się językiem regionalnym,
- 2) w strefie nadgranicznej,
- 3) w miastach, w których znajdują się przedstawicielstwa obcych państw, siedziby organizacji międzynarodowych bądź firm zagranicznych,
- 4) przy międzynarodowych drogach tranzytowych,

- 5) w miejscowościach wypoczynkowych i uzdrowiskowych oraz miejscowościach cechujących się uznanymi walorami rekreacyjnymi lub krajobrazowymi,
  - 6) ⁽²⁾ w polskich placówkach zagranicznych w rozumieniu ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o służbie zagranicznej (Dz. U. Nr 128, poz. 1403 oraz z 2004 r. Nr 273, poz. 2703)
- mogą towarzyszyć wersje w przekładzie na język obcy.
2. Dokonywanie przekładu dotyczy nazw i tekstów:
- 1) umieszczonych:
    - a) na tablicy urzędu lub instytucji użyteczności publicznej,
    - b) w innym eksponowanym miejscu przeznaczonym do informowania,
    - c) w środkach transportu publicznego,
  - 2) przeznaczonych do odbioru publicznego.
3. Przekład umieszcza się pod tekstem sporządzonym w języku polskim lub w formie załącznika do tego tekstu.
4. Językiem obcym, o którym mowa w ust. 1, powinien być w szczególności język mniejszości narodowych, etnicznych lub społeczności posługującej się językiem regionalnym, zamieszkujących dany obszar terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, a na obszarze położonym w sąsiedztwie granicy państwowej - język urzędowy sąsiadującego państwa.
5. Przekładu nazw i tekstów można dokonywać na więcej niż jeden język obcy.

§ 3

1. Przekład, o którym mowa w § 2, obejmuje:
  - 1) nazwę urzędu lub instytucji użyteczności publicznej,
  - 2) zasady wstępu do urzędu lub instytucji użyteczności publicznej,
  - 3) informację pozwalającą osobie zainteresowanej na skierowanie sprawy do właściwej komórki organizacyjnej urzędu lub instytucji użyteczności publicznej,
  - 4) inne informacje ułatwiające korzystanie z działalności podmiotów, o których mowa w pkt 1.
2. W środkach transportu publicznego przekład obejmuje:
  - 1) najważniejsze postanowienia regulaminu przejazdu,
  - 2) sposób posługiwania się urządzeniami znajdującymi się w środkach przejazdu,
  - 3) inne informacje ułatwiające korzystanie ze środków transportu publicznego.

§ 4

Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

USTAWA

z dnia 15 listopada 1956 r.
o zmianie imion i nazwisk
(Dz.U. z 12005 r. Nr 233, poz.1992)

Art. 1

1. Zmiana imienia lub nazwiska obywatela polskiego na inne wskazane przez niego imię lub nazwisko może nastąpić na jego wniosek na zasadach określonych w przepisach niniejszej ustawy.
2. Zmiana imienia lub nazwiska osoby, która nie posiada żadnej przynależności państwowej, na inne wskazane przez nią imię lub nazwisko może nastąpić na jej wniosek, jeżeli osoba ta ma miejsce zamieszkania w Polsce.
3. Zmiana może dotyczyć również nazwiska rodowego osoby, która pozostaje lub pozostawała w związku małżeńskim.

Art. 2

1. Wniosek o zmianę nazwiska podlega uwzględnieniu, jeżeli jest uzasadniony ważnymi względami.
2. Ważne względy zachodzą w szczególności, gdy wnioskodawca:
  - 1) nosi nazwisko:
    - a) ośmieszające albo nieliczące z godnością człowieka,
    - b) o brzmieniu niepolskim,
    - c) posiadające formę imienia;
  - 2) pragnie zmienić swoje nazwisko na nazwisko, którego używa, lub powraca do nazwiska, które zostało zmienione.

Art. 3

Wniosek o zmianę nazwiska nie podlega uwzględnieniu, gdy wnioskodawca ubiega się o zmianę nazwiska na nazwisko historyczne, wsławione na polu kultury i nauki, działalności politycznej, społecznej albo wojskowej, chyba że posiada członków rodziny o tym nazwisku lub jest powszechnie znany pod tym nazwiskiem.

Art. 4 (uchylony).

Art. 5

1. Zmiana nazwiska obojga rodziców rozciąga się na małoletnie dzieci.
2. Jeżeli zmiana nazwiska dotyczy tylko jednego z rodziców, rozciągnięcie jej na małoletnie dziecko wymaga zgody drugiego z rodziców, chyba że nie ma on pełnej zdolności do czynności prawnych, nie żyje lub nie jest znany albo że jest pozbawiony władzy rodzicielskiej. Gdy dziecko ukończyło 14 lat, potrzebna jest również jego zgoda.
3. W razie braku porozumienia między rodzicami każde z nich może zwrócić się o rozstrzygnięcie do władzy opiekuńczej. Decyzja co do zmiany nazwiska małoletniego dziecka zapada po uprawomocnieniu się postanowienia władzy opiekuńczej.

4. Przepisy ust. 2 i 3 stosuje się odpowiednio w przypadku, gdy zmiana nazwiska ma dotyczyć tylko małoletniego dziecka. Z wnioskiem o zmianę nazwiska małoletniego dziecka występuje przedstawiciel ustawowy.

Art. 6

1. Nazwisko może składać się najwyżej z dwóch części (członów).
2. Po zmianie można mieć co najwyżej dwa imiona.

Art. 7

Przepisy art. 2 ust. 1 i ust. 2 pkt 1 lit. a i b i pkt 2 oraz art. 5 ust. 3 i 4 stosuje się do zmiany imion.

Art. 8

W sprawach określonych w ustawie rozstrzyga, w drodze decyzji administracyjnej, kierownik urzędu stanu cywilnego właściwy ze względu na miejsce pobytu stałego wnioskodawcy, a w przypadku braku takiego miejsca - kierownik urzędu stanu cywilnego właściwy ze względu na ostatnie miejsce pobytu stałego.

Art. 9

1. Podania w sprawach określonych w ustawie osoby zamieszkałe w Polsce składają organom, o których mowa w art. 8. Jeżeli wnioskodawca zamieszkuje za granicą, podanie składa się za pośrednictwem konsula Rzeczypospolitej Polskiej.
2. W stosunku do wnioskodawców zamieszkałych za granicą, właściwość miejscową organów określa się według ostatniego miejsca pobytu stałego tych wnioskodawców w Polsce, a w przypadku braku takiego miejsca organem właściwym jest kierownik urzędu stanu cywilnego m.st. Warszawy.

Art. 10

1. W razie wątpliwości pisownię imienia lub nazwiska ustala kierownik urzędu stanu cywilnego na wniosek strony. Ustaleniem pisowni jest wybór jednej z form pisowni imienia lub nazwiska, które zostały zapisane w aktach stanu cywilnego.
2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio w przypadkach dostosowania pisowni imion i nazwisk do zasad pisowni polskiej zgodnie z fonetycznym brzmieniem.
3. Ustalenie pisowni określone w ust. 2 może nastąpić również z urzędu, jeżeli imię lub nazwisko ma brzmienie polskie.

Art. 11

1. Organ, o którym mowa w art. 8, zawiadamia o zmianie imienia lub nazwiska urzędy stanu cywilnego właściwe ze względu na miejsce sporządzenia aktu urodzenia i małżeństwa wnioskodawcy oraz miejsce sporządzenia aktów urodzeń jego małoletnich dzieci, a ponadto właściwy urząd skarbowy i organ Policji, Wojskową Komendę Uzuppełnień i organy ewidencji ludności oraz Krajowy Rejestr Karny.
2. Przepis ust. 1 stosuje się odpowiednio w przypadkach przewidzianych w art. 10.

Art. 11a

1. Określone w ustawie zadania i kompetencje kierownika urzędu stanu cywilnego są zadaniami z zakresu administracji rządowej.
2. Minister właściwy do spraw administracji publicznej sprawuje nadzór nad sprawami objętymi niniejszą ustawą na zasadach określonych w odrębnych przepisach.
3. Wojewodowie sprawują nadzór nad działalnością kierowników urzędów stanu cywilnego w zakresie realizacji obowiązków określonych w ustawie.
4. Wojewoda jest organem odwoławczym od orzeczeń administracyjnych wydanych na podstawie ustawy.

Art. 12

Traci moc dekret z dnia 10 listopada 1945 r. o zmianie i ustalaniu imion i nazwisk (Dz. U. Nr 56, poz. 310).

USTAWA

z dnia 29 sierpnia 2003 r.

o urzędowych nazwach miejscowości i obiektów fizjograficznych
(Dz. U. Nr 166, poz. 1612, z późn. zm.)

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1

1. Ustawa określa:
  - 1) zasady i tryb ustalania, dokonywania zmian i znoszenia urzędowych nazw miejscowości i ich części oraz urzędowych nazw obiektów fizjograficznych;
  - 2) zasady działania Komisji Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych;
  - 3) sposób ustalania i ogłaszania wykazów urzędowych nazw miejscowości i ich części oraz obiektów fizjograficznych.

2. Przepisów ustawy nie stosuje się do ustalania, dokonywania zmian i znoszenia urzędowych nazw w zakresie uregulowanym przepisami o ochronie przyrody, a także w przypadkach, gdy urzędową nazwę określa odrębna ustawa.

Rozdział 2

Komisja Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych

Art. 4

1. Tworzy się Komisję Nazw Miejscowości i Obiektów Fizjograficznych, zwaną dalej "Komisją", jako organ opiniodawczo-doradczy w sprawach ustalania, dokonywania zmian i znoszenia urzędowych nazw miejscowości i ich części oraz obiektów fizjograficznych, zwanych dalej "urzędowymi nazwami".

2. Komisja działa przy ministrze właściwym do spraw administracji publicznej.

3. Do zadań Komisji należy:

- 1) opiniowanie wniosków o ustalenie, zmianę lub zniesienie urzędowych nazw;
- 2) opiniowanie projektów wykazów, o których mowa w art. 9 ust. 1;
- 3) wnioskowanie o ustalenie, zmianę lub zniesienie urzędowych nazw miejscowości niezamieszkałych i ich części;
- 4) wyrażanie opinii w innych sprawach dotyczących realizacji ustawy.

4. Minister właściwy do spraw administracji publicznej określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) tryb pracy Komisji, uwzględniając konieczność zapewnienia sprawnej pracy Komisji;
- 2) wysokość wynagrodzenia przysługującego członkom za udział w posiedzeniach Komisji, uwzględniając, że maksymalna wysokość wynagrodzenia nie może przekroczyć 60 % minimalnego wynagrodzenia za pracę, określonego w odrębnych przepisach.

Art. 5

1. W skład Komisji wchodzi:

- 1) przewodniczący, którym jest przedstawiciel nauki z dziedziny językoznawstwa, powoływany na czteroletnią kadencję przez ministra właściwego do spraw administracji publicznej spośród osób wskazanych przez Prezesa Polskiej Akademii Nauk;
- 2) zastępca przewodniczącego, powoływany na czteroletnią kadencję przez ministra właściwego do spraw administracji publicznej na wniosek przewodniczącego Komisji spośród członków Komisji, o których mowa w pkt 4;
- 3) sekretarz, którym jest przedstawiciel ministra właściwego do spraw administracji publicznej;
- 4) sześciu członków powoływanych na czteroletnią kadencję przez ministra właściwego do spraw administracji publicznej spośród przedstawicieli nauki zgłoszonych przez rady wydziałów szkół wyższych oraz rady naukowe komitetów i instytutów Polskiej Akademii Nauk - z dziedzin: językoznawstwa, historii, geografii i kartografii;
- 5) po jednym przedstawicielu: Ministra Obrony Narodowej, ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, Głównego Geodety Kraju oraz Prezesa Głównego Urzędu Statystycznego, powoływanym na czteroletnią kadencję przez ministra właściwego do spraw administracji publicznej,

- 6) ⁽¹⁾ sekretarz Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych, utworzonej na podstawie przepisu art. 23 ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. Nr 17, poz. 141).
2. Minister właściwy do spraw administracji publicznej odwołuje członka Komisji przed upływem kadencji w przypadku:
  - 1) złożenia rezygnacji;
  - 2) wniosku organu, który zgłosił kandydata na członka.
3. Obsługę administracyjną prac Komisji zapewnia urząd obsługujący ministra właściwego do spraw administracji publicznej.
4. Koszty działalności Komisji są pokrywane z budżetu państwa w części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw administracji publicznej.

USTAWA

z dnia 17 lipca 2001 r.

Prawo o ustroju sądów powszechnych

(Dz.U. Nr 98, poz. 1070)

Art. 5.

§1. Językiem urzędowym jest język polski.

§2. Osoba niewładająca w wystarczającym stopniu językiem polskim ma prawo do występowania przed sądem w znanym przez nią w języku i bezpłatnego korzystania z pomocy tłumacza.

§3. O przyznaniu tłumacza osobie, o której mowa w § 2, orzeka sąd właściwy do rozpoznania sprawy w pierwszej instancji. Wniosek o przyznanie tłumacza zgłoszony w toku sprawy rozpoznaje sąd tej instancji, w której sprawa się toczy.

PRZEPISY DOTYCZĄCE KULTURY

USTAWA

z dnia 29 grudnia 1992 r.

o radiofonii i telewizji

(Dz.U. z 1993 r. Nr 7, poz. 34, z późn. zm.)

Art. 2

1. Prawo rozpowszechniania programów radiowych i telewizyjnych przysługuje jednostkom publicznej radiofonii i telewizji oraz osobom, które uzyskały koncesję na taką działalność.

2. Ustawy nie stosuje się do:

- 1) programu rozpowszechnianego lub rozprowadzanego wyłącznie w obrębie jednego budynku,
- 2) programu rozpowszechnianego lub rozprowadzanego w systemie, w którym urządzenia nadawcze i odbiorcze należą do tej samej osoby, prowadzącej działalność gospodarczą

- lub inną zarejestrowaną działalność publiczną, a treść programu ogranicza się do spraw związanych z tą działalnością i jest adresowana do pracowników lub innego określonego kręgu osób związanych z nadawcą,
- 2) programu rozprawianego w sieci kablowej, jeżeli liczba indywidualnych odbiorców nie przekracza 250.

Art. 18

1. Audycje lub inne przekazy nie mogą propagować działań sprzecznych z prawem, z polską racją stanu oraz postaw i poglądów sprzecznych z moralnością i dobrem społecznym, w szczególności nie mogą zawierać treści dyskryminujących ze względu na rasę, płeć lub narodowość.

Art. 21

1a. Programy publicznej radiofonii i telewizji powinny:

- 8a) uwzględnianie potrzeb mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym, w tym emitowanie programów informacyjnych w językach mniejszości narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym;

USTAWA

z dnia 6 stycznia 2005 r.

o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym

(Dz. U. Nr 17, poz. 141, z późn. zm.)

Art. 18

1. Organy władzy publicznej są obowiązane podejmować odpowiednie środki w celu wspierania działalności zmierzającej do ochrony, zachowania i rozwoju tożsamości kulturowej mniejszości.
2. Środkami, o których mowa w ust. 1, mogą być w szczególności dotacje celowe lub podmiotowe na:
  - 1) działalność instytucji kulturalnych, ruchu artystycznego i twórczości mniejszości oraz imprez artystycznych mających istotne znaczenie dla kultury mniejszości;
  - 2) inwestycje służące zachowaniu tożsamości kulturowej mniejszości;
  - 3) wydawanie książek, czasopism, periodyków i druków ulotnych w językach mniejszości lub w języku polskim, w postaci drukowanej oraz w innych technikach zapisu obrazu i dźwięku;
  - 4) wspieranie programów telewizyjnych i audycji radiowych realizowanych przez mniejszości;
  - 5) ochronę miejsc związanych z kulturą mniejszości;
  - 6) działalność świetlicową;
  - 7) prowadzenie bibliotek oraz dokumentacji życia kulturalnego i artystycznego mniejszości;
  - 8) edukację dzieci i młodzieży realizowaną w różnych formach;
  - 9) propagowanie wiedzy o mniejszościach;
  - 10) inne programy realizujące cele, o których mowa w ust. 1, oraz wspierające integrację obywatelską mniejszości.

3. Dotacje, o których mowa w ust. 2, przyznawane z części budżetu państwa, której dysponentem jest minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych, mogą być udzielane z pominięciem otwartego konkursu ofert. Minister właściwy do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych corocznie ogłasza zasady postępowania w sprawach dotyczących udzielania dotacji, o których mowa w ust. 2. Przepisy art. 14-18 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 873 oraz z 2004 r. Nr 64, poz. 593, Nr 116, poz. 1203 i Nr 210, poz. 2135) stosuje się odpowiednio.

4. Środkami, o których mowa w ust. 1, mogą być również środki przekazywane z budżetu jednostki samorządu terytorialnego organizacjom lub instytucjom, realizującym zadania służące ochronie, zachowaniu i rozwojowi tożsamości kulturowej mniejszości.

5. Dotacje podmiotowe, o których mowa w ust. 2, mogą otrzymywać organizacje mniejszości lub mające istotne znaczenie dla kultury mniejszości instytucje kulturalne. Przepis art. 73 ust. 4 ustawy z dnia 26 listopada 1998 r. o finansach publicznych (Dz. U. z 2003 r. Nr 15, poz. 148, z późn. zm.²⁾) stosuje się odpowiednio.

PRZEPISY DOTYCZĄCE OŚWIATY

USTAWA

z dnia 6 stycznia 2005 r.

o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym

(Dz. U. Nr 17, poz. 141, z późn. zm.)

Art. 17

Realizacja prawa osób należących do mniejszości do nauki języka mniejszości lub w języku mniejszości, a także prawa tych osób do nauki historii i kultury mniejszości odbywa się na zasadach i w trybie określonych w ustawie z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572, Nr 273, poz. 2703 i Nr 281, poz. 2781).

USTAWA

z dnia 7 września 1991 r.

o systemie oświaty

(Dz.U. z 1996 r. Nr 67, poz. 329, z późn. zm.)

Art. 13

1. Szkoła i placówka publiczna umożliwia uczniom podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej, językowej i religijnej, a w szczególności naukę języka oraz własnej historii i kultury.

2. Na wniosek rodziców nauka, o której mowa w ust. 1, może być prowadzona:

- 1) w osobnych grupach, oddziałach lub szkołach;
- 2) w grupach, oddziałach lub szkołach - z dodatkową nauką języka oraz własnej historii i kultury;

- 3) w międzyszkolnych zespołach nauczania.
3. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania określi, w drodze rozporządzenia, warunki i sposób wykonywania przez szkoły i placówki zadań, o których mowa w ust. 1 i 2, w szczególności minimalną liczbę uczniów, dla których organizuje się poszczególne formy nauczania wymienione w ust. 2.
4. W pracy dydaktyczno-wychowawczej szkoły publiczne zapewniają podtrzymywanie kultury i tradycji regionalnej.
5. Podręczniki szkolne i książki pomocnicze do kształcenia uczniów w zakresie niezbędnym do podtrzymywania poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej mogą być dofinansowywane z budżetu państwa z części, której dysponentem jest minister właściwy do spraw oświaty i wychowania.
6. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania podejmie działania w celu zapewnienia możliwości kształcenia nauczycieli oraz dostępu do podręczników na potrzeby szkół i placówek publicznych, o których mowa w ust. 1.
7. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania podejmie działania w celu popularyzacji wiedzy o historii, kulturze, języku i o tradycjach religijnych mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym.

Art. 58

1. Szkołę lub placówkę publiczną zakłada się na podstawie aktu założycielskiego, który określa jej typ, nazwę i siedzibę.
2. Akt założycielski szkoły publicznej, w której jest realizowany obowiązek szkolny, oprócz danych wymienionych w ust. 1 określa także jej zasięg terytorialny (obwód), w szczególności nazwy miejscowości (w miastach nazwy ulic lub ich części) należących do jej obwodu, a w przypadku szkoły podstawowej także podporządkowane jej organizacyjnie szkoły filialne. Szkole publicznej prowadzonej przez osobę fizyczną lub osobę prawną inną niż jednostka samorządu terytorialnego nie ustala się obwodu, chyba że osoba prowadząca wystąpi z takim wnioskiem.
- 2a. Nie ustala się obwodów szkołom specjalnym, szkołom integracyjnym, szkołom dla mniejszości narodowych, szkołom artystycznym oraz szkołom sportowym i szkołom mistrzostwa sportowego.
3. Założenie szkoły lub placówki publicznej przez osobę prawną inną niż jednostka samorządu terytorialnego lub osobę fizyczną wymaga zezwolenia właściwego organu jednostki samorządu terytorialnego, której zadaniem jest prowadzenie szkół lub placówek publicznych danego typu, wydanego po uzyskaniu pozytywnej opinii kuratora oświaty, a w przypadku szkół artystycznych - zezwolenia ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego wydanego w odniesieniu do szkół realizujących kształcenie ogólne po uzyskaniu pozytywnej opinii kuratora oświaty.
4. Wniosek o udzielenie zezwolenia, o którym mowa w ust. 3, łącznie z projektami aktu założycielskiego i statutu, powinien być złożony nie później niż do dnia 30 września roku poprzedzającego rok, w którym ma nastąpić uruchomienie szkoły lub placówki. Termin ten może zostać przedłużony za zgodą odpowiednio organu jednostki samorządu terytorialnego, o którym mowa w ust. 3, albo ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.
5. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, a w stosunku do szkół artystycznych - minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego określają, w drodze rozporządzenia, szczegółowe zasady i warunki udzielania i cofania zezwolenia na założenie

szkoły lub placówki publicznej, tak aby tworzenie szkół publicznych przez osoby prawne i fizyczne sprzyjało poprawie warunków kształcenia, a także korzystnie uzupełniało sieć szkół publicznych na danym terenie.

6. Organ lub osoba, o których mowa w art. 5 ust. 2, zakładająca szkołę lub placówkę podpisuje akt założycielski oraz nadaje pierwszy statut.

7. Akt założycielski i statut szkoły lub placówki publicznej przesyła się właściwemu kuratorowi oświaty oraz innym organom właściwym do sprawowania nadzoru pedagogicznego nad szkołą lub placówką.

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ I SPORTU

z dnia 3 grudnia 2002 r.

w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej, językowej i religijnej uczniów należących do mniejszości narodowych i grup etnicznych

(Dz. U. Nr 220, poz. 1853)

Na podstawie art. 13 ust. 3 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 1996 r. Nr 67, poz. 329 i Nr 106, poz. 496, z 1997 r. Nr 28, poz. 153 i Nr 141, poz. 943, z 1998 r. Nr 117, poz. 759 i Nr 162, poz. 1126, z 2000 r. Nr 12, poz. 136, Nr 19, poz. 239, Nr 48, poz. 550, Nr 104, poz. 1104, Nr 120, poz. 1268 i Nr 122, poz. 1320, z 2001 r. Nr 111, poz. 1194 i Nr 144, poz. 1615 oraz z 2002 r. Nr 41, poz. 362, Nr 113, poz. 984, Nr 141, poz. 1185 i Nr 200, poz. 1683) zarządza się, co następuje:

§ 1

Szkoły i placówki publiczne umożliwiają uczniom należącym do mniejszości narodowych i grup etnicznych podtrzymywanie i rozwijanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej, językowej i religijnej oraz własnej historii i kultury poprzez:

- 1) naukę języka mniejszości narodowej lub grupy etnicznej;
- 2) naukę historii, geografii i kultury kraju pochodzenia mniejszości narodowej;
- 3) prowadzenie zajęć artystycznych lub innych dodatkowych zajęć.

§ 2

Naukę języka mniejszości narodowej lub grupy etnicznej oraz nauczanie historii, geografii i kultury kraju pochodzenia mniejszości organizuje dyrektor szkoły na pisemny wniosek, składany - na zasadzie dobrowolności - przez rodziców lub prawnych opiekunów dziecka, z zastrzeżeniem ust. 2.

2. Uczniowie, którzy ukończyli 16 lat, mogą sami składać wniosek o kontynuowanie zajęć, o których mowa w ust. 1.

3. Wnioski, o których mowa w ust. 1 i 2, składa się dyrektorowi szkoły w okresie przygotowania organizacji roku szkolnego lub przy zgłoszeniu ucznia do szkoły - są one ważne do czasu ukończenia szkoły.

§ 3

Nauczanie języka mniejszości narodowej lub grupy etnicznej może być organizowane:

- 1) w szkołach lub oddziałach z językiem nauczania mniejszości narodowej lub grupy etnicznej, w których zajęcia są prowadzone w tym języku, z wyjątkiem nauczania przedmiotów: język polski, geografia oraz historia, a w szkole podstawowej - język polski, historia i społeczeństwo oraz w kształceniu zintegrowanym - treści nauczania języka polskiego;
- 2) w szkołach lub oddziałach dwujęzycznych, w których zajęcia z każdego przedmiotu są prowadzone w dwóch językach, z których jednym jest język polski, a drugim język mniejszości narodowej lub grupy etnicznej;
- 3) w szkołach lub oddziałach z dodatkową nauką języka mniejszości narodowej lub grupy etnicznej, w których zajęcia ze wszystkich przedmiotów prowadzone są w języku polskim, z wyjątkiem przedmiotu dodatkowego, jakim jest język mniejszości narodowej lub grupy etnicznej;
- 4) w międzyszkolnych zespołach nauczania języka mniejszości narodowej lub grupy etnicznej.

§ 4

W oddziałach z językiem nauczania mniejszości narodowej lub grupy etnicznej dla dzieci sześcioletnich wprowadza się język polski w wymiarze 4 godzin tygodniowo.

§ 5

Oddziały, o których mowa w § 3 pkt 1-3, są organizowane wówczas, gdy na naukę języka mniejszości narodowej lub grupy etnicznej na poziomie danej klasy zgłosi się co najmniej 7 uczniów w szkole podstawowej i gimnazjum i 14 uczniów w szkole ponadgimnazjalnej.

§ 6

W przypadku gdy liczba zgłoszonych uczniów jest mniejsza niż ustalona w § 5, nauczanie języka (w języku) mniejszości narodowej lub grupy etnicznej organizuje się w grupach międzyoddziałowych lub międzyklasowych, przy czym:

- 1) grupa międzyoddziałowa - utworzona z uczniów różnych oddziałów tej samej klasy - nie może liczyć mniej niż 7 uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjach i mniej niż 14 uczniów w szkołach ponadgimnazjalnych;
- 2) grupa międzyklasowa - utworzona z uczniów różnych klas - pracuje na zasadach stosowanych w klasach łączonych i nie może liczyć mniej niż 3 i więcej niż 14 uczniów.

§ 7

1. Jeśli w szkole nie ma możliwości zorganizowania nauczania języka mniejszości narodowej lub grupy etnicznej z powodu zbyt małej liczby zgłoszonych uczniów lub z braku nauczyciela, dyrektor szkoły przekazuje listę uczniów zgłoszonych na naukę tego języka organowi prowadzącemu szkołę publiczną, który uwzględniając możliwości komunikacyjne, organizuje międzyszkolne zespoły nauczania.

2. Liczba uczniów w zespole międzyszkolnym nie może być mniejsza niż 3 i większa niż 20.

3. Wymiar godzin przeznaczonych na naukę języka mniejszości narodowej lub grupy etnicznej na zajęciach, o których mowa w ust. 1, wynosi 3 godziny tygodniowo.

§ 8

Nauczanie języka, historii i geografii kraju pochodzenia mniejszości lub języka grupy etnicznej odbywa się na podstawie programów nauczania oraz podręczników szkolnych dopuszczonych do użytku szkolnego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, na podstawie odrębnych przepisów.

§ 9

W szkołach i placówkach publicznych można, w miarę posiadanych środków finansowych, organizować zajęcia artystyczne i inne zajęcia, umożliwiające podtrzymywanie tradycji i kultury mniejszości narodowych lub grup etnicznych.

§ 10

W wykonywaniu zadań, o których mowa w § 1, organy prowadzące szkoły i placówki oraz dyrektorzy szkół i placówek współdziałają z organizacjami mniejszości narodowych lub grup etnicznych.

§ 11

Podtrzymywanie poczucia tożsamości religijnej uczniów regulują przepisy o warunkach i sposobie organizowania nauki religii w publicznych szkołach i przedszkolach.

§ 12

Dla uczniów pochodzenia romskiego szkoły mogą - w razie takiej potrzeby - organizować dodatkowe zajęcia, w tym o charakterze wyrównawczym, pomocne w podtrzymywaniu ich tożsamości etnicznej.

§ 13

Sposób organizacji nauki języka i kultury kraju pochodzenia dla uczniów niebędących obywatelami polskimi określają odrębne przepisy.

§ 14

Do organizacji nauki języka mniejszości narodowej lub grupy etnicznej w dotychczasowej szkole ponadpodstawowej stosuje się przepisy dotyczące szkół ponadgimnazjalnych.

§ 15

Traci moc rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 marca 1992 r. w sprawie organizacji kształcenia umożliwiającego podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych (Dz. U. Nr 34, poz. 150).

§ 16

Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2003 r.

**ROZPORZĄDZENIE
MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ I SPORTU**

z dnia 7 września 2004 r.

w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych
(Dz. U. Nr 199, po. 2046, z późn. zm.)

Na podstawie art. 22 ust. 2 pkt 4 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 1996 r. Nr 67, poz. 329, z późn. zm.²⁾) zarządza się, co następuje:

§ 31

1. Informator, o którym mowa w art. 9a ust. 2 pkt 1b ustawy, zawierający w szczególności opis zakresu odpowiednio sprawdzianu i egzaminu gimnazjalnego oraz kryteriów oceniania i form przeprowadzania sprawdzianu i egzaminu gimnazjalnego, a także przykładowe zadania, jest ogłaszany nie później niż do dnia 31 sierpnia roku poprzedzającego rok szkolny, w którym jest przeprowadzany sprawdzian lub egzamin gimnazjalny.
2. Informator, o którym mowa w ust. 1, jest ogłaszany również w językach mniejszości narodowych nauczanych w szkołach lub oddziałach z językiem nauczania mniejszości narodowych.

§ 33

1. Uczniowie szkół lub oddziałów z językiem nauczania mniejszości narodowej, w których zajęcia są prowadzone w tym języku, przystępują do sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego lub odpowiedniej części tego egzaminu w języku polskim albo w języku danej mniejszości narodowej.
2. W przypadku gdy uczeń zamierza przystąpić do sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego lub odpowiedniej części tego egzaminu w języku danej mniejszości narodowej, rodzice (prawni opiekunowie) ucznia składają dyrektorowi szkoły pisemną deklarację o przystąpieniu ucznia do sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego lub odpowiedniej części tego egzaminu w języku danej mniejszości narodowej.
3. Deklarację, o której mowa w ust. 2, składa się nie później niż do dnia 20 września roku szkolnego, w którym jest przeprowadzany sprawdzian lub egzamin gimnazjalny.
4. Wykaz uczniów, którzy zamierzają przystąpić do sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego lub odpowiedniej części tego egzaminu w języku danej mniejszości narodowej, dyrektor szkoły przekazuje dyrektorowi okręgowej komisji egzaminacyjnej, zwanej dalej "komisją okręgową", nie później niż do dnia 30 września roku szkolnego, w którym jest przeprowadzany sprawdzian lub egzamin gimnazjalny.
5. Uczeń może zrezygnować z przystąpienia do sprawdzianu, egzaminu gimnazjalnego lub odpowiedniej części tego egzaminu w języku danej mniejszości narodowej. O rezygnacji rodzice (prawni opiekunowie) ucznia, nie później niż na 3 miesiące przed terminem sprawdzianu lub egzaminu gimnazjalnego, informują pisemnie dyrektora szkoły, który niezwłocznie powiadamia o tym dyrektora komisji okręgowej.

§ 51

1. Egzamin maturalny składa się z części ustnej, ocenianej w szkole, oraz z części pisemnej, ocenianej przez egzaminatorów wpisanych do ewidencji egzaminatorów, o której mowa w art. 9c ust. 2 pkt 7 ustawy.

2. Egzamin maturalny obejmuje następujące przedmioty obowiązkowe:

- 1) w części ustnej:
  - a) język polski,
  - b) język obcy nowożytny,
  - c) język mniejszości narodowej - dla absolwentów szkół lub oddziałów z nauczaniem języka danej mniejszości narodowej;
- 2) w części pisemnej:
  - a) język polski,
  - b) język obcy nowożytny,
  - c) jeden przedmiot wybrany przez absolwenta spośród następujących przedmiotów:
    - biologia,
    - chemia,
    - filozofia, z uwzględnieniem § 141,
    - fizyka i astronomia,
    - geografia,
    - historia,
    - historia muzyki,
    - historia sztuki,
    - język łaciński i kultura antyczna, z uwzględnieniem § 141,
    - matematyka,
    - wiedza o społeczeństwie,
    - wiedza o tańcu,
  - d) język mniejszości narodowej - dla absolwentów szkół lub oddziałów z nauczaniem języka danej mniejszości narodowej.

3. Absolwent ma prawo przystąpić do egzaminu maturalnego z jednego, dwóch lub trzech przedmiotów dodatkowych:

- 1) w części ustnej z:
  - a) języka obcego nowożytnego,
  - b) języka mniejszości etnicznej,
  - c) języka regionalnego - języka kaszubskiego;
- 2) w części pisemnej z przedmiotów wymienionych w ust. 2 pkt 2 lit. c, jeżeli nie wybrał ich jako przedmiotów obowiązkowych, a także z:
  - a) informatyki,
  - b) języka greckiego i kultury antycznej,
  - c) ⁽²⁶⁾ języka regionalnego - języka kaszubskiego,
  - d) języka łacińskiego i kultury antycznej, z uwzględnieniem § 142,
  - e) języka obcego nowożytnego.

4. Wybór przedmiotu zdawanego na egzaminie maturalnym nie jest zależny od typu szkoły, do której uczęszczał absolwent, ani od przedmiotów nauczanych w tej szkole.

§ 52

1. Egzamin maturalny z języka obcego nowożytnego można zdawać z następujących języków: angielskiego, francuskiego, hiszpańskiego, niemieckiego, portugalskiego, rosyjskiego, słowackiego, szwedzkiego i włoskiego.
2. Egzamin maturalny z języka obcego nowożytnego jako przedmiotu obowiązkowego lub jako przedmiotu dodatkowego, zarówno w części ustnej, jak i części pisemnej, jest zdawany z tego samego języka.
3. Egzamin maturalny z języka obcego nowożytnego jako przedmiotu obowiązkowego i jako przedmiotu dodatkowego nie może być zdawany z tego samego języka.
4. Egzamin maturalny z języka mniejszości etnicznej lub języka regionalnego - języka kaszubskiego jako przedmiotu dodatkowego może być zdawany w części ustnej albo w części pisemnej albo w obu tych częściach.

§ 53

1. Egzamin maturalny z przedmiotów obowiązkowych może być zdawany na poziomie podstawowym albo na poziomie rozszerzonym, z wyjątkiem przedmiotów, o których mowa w ust. 2 i 8. Wyboru poziomu egzaminu maturalnego z danego przedmiotu, w części ustnej i części pisemnej, zdający dokonuje w deklaracji, o której mowa w § 59 ust. 1.
2. Dla egzaminu maturalnego w części ustnej z języka polskiego i języka mniejszości narodowej nie określa się poziomu egzaminu.
3. Egzamin maturalny z przedmiotów dodatkowych jest zdawany na poziomie rozszerzonym, z wyjątkiem przedmiotów, o których mowa w ust. 4.
4. Dla egzaminu maturalnego w części ustnej z języka mniejszości etnicznej i języka regionalnego - języka kaszubskiego nie określa się poziomu egzaminu.
- 5-7. (uchylone).
8. Absolwenci szkół lub oddziałów dwujęzycznych, którzy wybrali jako przedmiot obowiązkowy język obcy nowożytny, będący drugim językiem nauczania, zdają go, zarówno w części ustnej, jak i części pisemnej egzaminu maturalnego, na jednym poziomie, określonym w standardach wymagań, o których mowa w § 50 ust. 1.

§ 54

1. Absolwenci szkół lub oddziałów z językiem nauczania mniejszości narodowej, w których zajęcia są prowadzone w tym języku, oraz szkół lub oddziałów dwujęzycznych, w których język mniejszości narodowej jest drugim językiem nauczania, mogą zdawać na egzaminie maturalnym przedmioty w języku polskim lub - z wyjątkiem języka polskiego oraz treści dotyczących historii Polski i geografii Polski - w języku danej mniejszości narodowej. Wyboru języka, w którym będzie zdawany przedmiot, absolwent dokonuje w deklaracji, o której mowa w § 59 ust. 1.
2. Absolwenci szkół lub oddziałów z językiem nauczania mniejszości narodowej zdający egzamin maturalny z przedmiotów, o których mowa w § 51 ust. 2 pkt 2 lit. c, w języku danej mniejszości narodowej, rozwiązują w tym języku zadania egzaminacyjne przygotowane dla zdających egzamin maturalny w języku polskim.
3. Absolwenci szkół lub oddziałów dwujęzycznych zdający egzamin maturalny z przedmiotów, o których mowa w § 51 ust. 2 pkt 2 lit. c, nauczanych w języku obcym, będącym drugim językiem nauczania, rozwiązują w języku polskim zadania egzaminacyjne przygotowane dla zdających

egzamin maturalny w języku polskim, a w języku obcym, będącym drugim językiem nauczania, dodatkowe zadania egzaminacyjne przygotowane w tym języku.

4. Absolwenci szkół lub oddziałów dwujęzycznych zdający egzamin maturalny z przedmiotów, o których mowa w § 51 ust. 2 pkt 2 lit. c, nauczanych w języku obcym, będącym drugim językiem nauczania, wybranych jako przedmioty dodatkowe, rozwiązują w języku polskim zadania egzaminacyjne przygotowane dla zdających egzamin maturalny w języku polskim oraz mogą rozwiązać w języku obcym, będącym drugim językiem nauczania, dodatkowe zadania egzaminacyjne przygotowane w tym języku. Zamiar przystąpienia do rozwiązywania dodatkowych zadań egzaminacyjnych absolwent zgłasza w deklaracji, o której mowa w § 59 ust. 1.

§ 59

1. Zdający, który zamierza przystąpić do egzaminu maturalnego, składa pisemną deklarację dotyczącą wyboru:

- 1) przedmiotów zdawanych na egzaminie maturalnym, w tym języka lub języków, z określeniem przedmiotów zdawanych jako obowiązkowe i dodatkowe;
- 2) poziomu egzaminu maturalnego w części ustnej z języka obcego nowożytnego zdawanego jako przedmiot obowiązkowy oraz w części pisemnej z przedmiotów zdawanych jako obowiązkowe;
- 3) tematu z języka polskiego, języka mniejszości narodowej, języka mniejszości etnicznej lub języka regionalnego - języka kaszubskiego w części ustnej egzaminu maturalnego, wybranego z list tematów, o których mowa w § 65 ust. 1;
- 4) środowiska komputerowego, programów użytkowych oraz języka programowania - w przypadku zdających egzamin maturalny z informatyki; listę środowisk komputerowych, programów użytkowych oraz języków programowania, z której zdający dokonuje wyboru, dyrektor Komisji Centralnej podaje do publicznej wiadomości na stronie internetowej Komisji Centralnej, nie później niż na 10 miesięcy przed terminem egzaminu maturalnego;
- 5) języka, w którym ma być zdawany egzamin maturalny w części pisemnej z danego przedmiotu lub przedmiotów oraz przystąpienia do rozwiązywania dodatkowych zadań egzaminacyjnych - w przypadku absolwentów, o których mowa w § 54.

2. Zdający, który zamierza przystąpić do egzaminu maturalnego bezpośrednio po ukończeniu szkoły, składa deklarację przewodniczącemu szkolnego zespołu egzaminacyjnego, o którym mowa w § 60 ust. 1, a absolwent, który ukończył szkołę we wcześniejszych latach - dyrektorowi szkoły, którą ukończył. Wstępną deklarację zdający składa nie później niż do dnia 30 września, a ostateczną deklarację nie później niż do dnia 20 grudnia roku szkolnego, w którym zamierza przystąpić do egzaminu maturalnego.

3. W przypadku likwidacji lub przekształcenia szkoły absolwent, który ukończył szkołę we wcześniejszych latach, składa deklarację dyrektorowi komisji okręgowej.

4. Do deklaracji zdający dołącza oświadczenie o wyrażeniu albo niewyrażeniu zgody na przetwarzanie danych osobowych, o której mowa w art. 23 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926, z późn. zm.), w celu przekazania przez komisję okręgową wyników egzaminu maturalnego uzyskanych przez zdającego szkole wyższej, o przyjęcie do której ubiega się zdający.

5. Osoby posiadające świadectwa szkolne uzyskane za granicą, uznane za równorzędne świadectwom ukończenia odpowiednich polskich szkół ponadgimnazjalnych lub szkół ponadpodstawowych, deklarację i oświadczenie składają dyrektorowi komisji okręgowej.

6. Absolwenci liceów ogólnokształcących dla dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą, funkcjonujących przy przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych i przedstawicielstwach wojskowych Rzeczypospolitej Polskiej, w których jest realizowany ramowy plan nauczania, deklarację i oświadczenie składają dyrektorowi Zespołu Szkół dla Dzieci Obywateli Polskich Czasowo Przebywających za Granicą, z siedzibą w Warszawie, albo dyrektorowi komisji okręgowej.

7. Na podstawie złożonych deklaracji i oświadczeń przewodniczący szkolnego zespołu egzaminacyjnego, o którym mowa w § 60 ust. 1, sporządza informację obejmującą dane zawarte w deklaracjach i oświadczeniach i przesyła ją pocztą elektroniczną lub na nośniku zapisu elektronicznego dyrektorowi komisji okręgowej, nie później niż do dnia 10 stycznia roku szkolnego, w którym jest przeprowadzany egzamin maturalny.

8. (uchylony).

9. (uchylony).

10. Przepis ust. 7 stosuje się odpowiednio do dyrektora szkoły, o którym mowa w ust. 2, i dyrektora Zespołu Szkół dla Dzieci Obywateli Polskich Czasowo Przebywających za Granicą, z siedzibą w Warszawie.

§ 61

1. Przewodniczący zespołu egzaminacyjnego w danej szkole w szczególności:

- 1) powołuje przedmiotowe zespoły egzaminacyjne, o których mowa w § 64 ust. 1, nie później niż na 2 miesiące przed terminem części pisemnej egzaminu maturalnego;
- 2) opracowuje i ogłasza szkolny harmonogram przeprowadzania części ustnej egzaminu maturalnego, nie później niż na 2 miesiące przed terminem części pisemnej egzaminu maturalnego, i przesyła go niezwłocznie dyrektorowi komisji okręgowej; w uzasadnionych przypadkach część ustna egzaminu maturalnego może być kontynuowana równoległe z częścią pisemną egzaminu maturalnego;
- 3) zleca nauczycielom, o których mowa w § 65 ust. 1, przygotowanie list tematów do części ustnej egzaminu maturalnego z języka polskiego, języka mniejszości narodowej, języka mniejszości etnicznej lub języka regionalnego - języka kaszubskiego;
- 4) powołuje zespoły nadzorujące przebieg części pisemnej egzaminu maturalnego, o których mowa w § 77 ust. 1, nie później niż na miesiąc przed terminem części pisemnej egzaminu maturalnego.

2. Przewodniczący zespołu egzaminacyjnego lub upoważniony przez niego członek zespołu egzaminacyjnego, w obecności innego członka tego zespołu, odbiera przesyłki zawierające zbiory zestawów zadań egzaminacyjnych do części ustnej egzaminu maturalnego lub przesyłki zawierające pakiety z arkuszami egzaminacyjnymi, w tym kartami odpowiedzi, oraz innymi materiałami egzaminacyjnymi do części pisemnej egzaminu maturalnego i sprawdza, czy nie zostały one naruszone, a następnie sprawdza, czy zawierają one wszystkie materiały niezbędne do przeprowadzenia tego egzaminu. Przewodniczący zespołu egzaminacyjnego lub upoważniony przez niego członek zespołu egzaminacyjnego przechowuje i zabezpiecza wszystkie materiały niezbędne do przeprowadzenia egzaminu maturalnego.

3. W przypadku stwierdzenia, że przesyłki, o których mowa w ust. 2, zostały naruszone lub nie zawierają wszystkich materiałów niezbędnych do przeprowadzenia egzaminu maturalnego, przewodniczący zespołu egzaminacyjnego lub upoważniony przez niego członek zespołu egzaminacyjnego niezwłocznie powiadamia o tym dyrektora komisji okręgowej.

§ 65

1. Nauczyciele danego przedmiotu w szkole przygotowują do części ustnej egzaminu maturalnego listę tematów z języka polskiego, a w przypadku szkół lub oddziałów z nauczaniem języka mniejszości narodowej, języka mniejszości etnicznej lub języka regionalnego - języka kaszubskiego - także listę tematów z danego języka, w terminie do dnia 10 kwietnia roku szkolnego poprzedzającego rok szkolny, w którym jest przeprowadzany egzamin maturalny.
2. Do części ustnej egzaminu maturalnego z każdego przedmiotu, o którym mowa w ust. 1, przygotowuje się w danej szkole jedną listę tematów. Lista tematów może uwzględniać tematy zaproponowane przez uczniów (słuchaczy).

§ 68

1. Do sali, w której jest przeprowadzana część ustna egzaminu maturalnego, nie można wносить żadnych urządzeń telekomunikacyjnych ani korzystać z nich w tej sali.
2. W czasie trwania części ustnej egzaminu maturalnego z języka polskiego, języka mniejszości narodowej, języka mniejszości etnicznej lub języka regionalnego - języka kaszubskiego, a także języka obcego nowożytnego zdawanego na poziomie podstawowym w sali może przebywać tylko jeden zdający.
3. W czasie trwania części ustnej egzaminu maturalnego z języka obcego nowożytnego zdawanego na poziomie rozszerzonym lub języka obcego nowożytnego, będącego drugim językiem nauczania w szkołach lub oddziałach dwujęzycznych, w sali może przebywać jeden zdający i jeden przygotowujący się do egzaminu.

§ 69

1. Egzamin maturalny w części ustnej z języka polskiego, języka mniejszości narodowej, języka mniejszości etnicznej i języka regionalnego - języka kaszubskiego trwa około 25 minut i składa się z dwóch części:
  - 1) prezentacji tematu wybranego z listy tematów, o której mowa w § 65 ust. 1, która trwa około 15 minut;
  - 2) rozmowy zdającego z zespołem przedmiotowym, która jest związana z prezentowanym tematem.
2. Projekcja filmu lub odtworzenie nagranej wypowiedzi lub muzyki może trwać do 5 minut z czasu przeznaczonego na prezentację tematu.
3. W części przeznaczonej na prezentację tematu nie przerywa się wypowiedzi zdającemu.
4. Rozmowa, o której mowa w ust. 1 pkt 2, dotyczy prezentowanego tematu i wykorzystanej do opracowania tematu bibliografii.
- 4a. Zdający dostarcza przewodniczącemu zespołu egzaminacyjnego wykaz bibliografii wykorzystanej do opracowania tematu, nie później niż na 4 tygodnie przed terminem części ustnej egzaminu maturalnego z danego języka. Przewodniczący zespołu egzaminacyjnego niezwłocznie przekazuje wykaz bibliografii właściwemu zespołowi przedmiotowemu.
5. (uchylony).

§ 82

1. Egzamin maturalny w części pisemnej z języka polskiego i języka mniejszości narodowej może być zdawany na poziomie podstawowym albo na poziomie rozszerzonym.

2. Egzamin na poziomie podstawowym trwa 170 minut i polega na sprawdzeniu umiejętności rozumienia czytanego tekstu nieliterackiego oraz napisaniu tekstu własnego związanego z tekstem literackim, zawartym w arkuszu egzaminacyjnym. Teksty literackie dla egzaminu wskazuje informator, o którym mowa w § 58.
3. Egzamin na poziomie rozszerzonym trwa 180 minut i polega na sprawdzeniu umiejętności rozumienia czytanego tekstu nieliterackiego oraz umiejętności pisania tekstu własnego związanego z tekstem literackim zawartym w arkuszu egzaminacyjnym.
4. (uchylony).
5. W czasie trwania egzaminu zdający może korzystać:
  - 1) na egzaminie z języka polskiego - ze słownika ortograficznego i słownika poprawnej polszczyzny;
  - 2) na egzaminie z języka mniejszości narodowej - ze słowników językowych.

§ 90

1. Egzamin maturalny w części pisemnej z języka łacińskiego i kultury antycznej, języka mniejszości etnicznej oraz języka regionalnego - języka kaszubskiego jest zdawany na poziomie rozszerzonym.
2. Egzamin trwa 180 minut i polega na rozwiązaniu testu leksykalno-gramatycznego, przetłumaczeniu na język polski tekstu oryginalnego oraz napisaniu w języku polskim tekstu własnego z wykorzystaniem materiału tekstowego oraz ilustracyjnego zawartego w arkuszu egzaminacyjnym.
3. W czasie trwania egzaminu zdający może korzystać odpowiednio ze słownika łacińsko-polskiego oraz atlasu historycznego albo słownika językowego właściwego dla zdawanego języka mniejszości etnicznej lub języka regionalnego - języka kaszubskiego.

§ 98

1. Zdający, który nie zdał egzaminu maturalnego z określonego przedmiotu lub przedmiotów, w części ustnej lub części pisemnej, albo przerwał egzamin maturalny, może przystąpić ponownie do części ustnej lub części pisemnej egzaminu maturalnego z tego przedmiotu lub przedmiotów przez okres 5 lat od daty pierwszego egzaminu maturalnego. Przepisy § 59 ust. 1-6 stosuje się odpowiednio.
2. Absolwent, o którym mowa w ust. 1, przystępujący ponownie do egzaminu maturalnego, może wybrać inny przedmiot obowiązkowy, o którym mowa w § 51 ust. 2 pkt 1 lit. b i pkt 2 lit. b i c, z wyjątkiem przedmiotu, który zdawał jako przedmiot dodatkowy.
3. Po upływie 5 lat od daty pierwszego egzaminu maturalnego absolwent, o którym mowa w ust. 1, zdaje egzamin maturalny w pełnym zakresie.
4. Absolwent, który nie zdał egzaminu maturalnego w części ustnej z języka polskiego lub języka mniejszości narodowej albo przerwał część ustną egzaminu maturalnego z danego języka lub języków, przystępujący ponownie do części ustnej egzaminu maturalnego z danego języka może wskazać w deklaracji, o której mowa w § 59 ust. 1, poprzednio wybrany temat lub nowy temat wybrany z listy tematów, o której mowa w § 65 ust. 1.

5. Przepis ust. 4 stosuje się odpowiednio do absolwentów, którzy nie przystąpili do części ustnej egzaminu maturalnego z języka polskiego, języka mniejszości narodowej, języka mniejszości etnicznej lub języka regionalnego - języka kaszubskiego.

§ 98a

1. Zdający ma prawo przystąpić ponownie do egzaminu maturalnego, zarówno w części ustnej, jak i części pisemnej, z jednego lub więcej przedmiotów, o których mowa w § 51 ust. 2 i 3, w celu podwyższenia wyniku egzaminu maturalnego z tych przedmiotów lub zdania egzaminu maturalnego z przedmiotów dodatkowych wybranych spośród przedmiotów, o których mowa w § 51 ust. 3. Przepisy § 59 ust. 1-6 stosuje się odpowiednio.

2. Zdający, przystępujący do egzaminu maturalnego w celu podwyższenia wyniku egzaminu z języka obcego nowożytnego, który zdawał w części ustnej na poziomie podstawowym, może zdawać egzamin maturalny z tego języka w części ustnej na poziomie podstawowym albo na poziomie rozszerzonym.

3. Zdający, przystępujący do egzaminu maturalnego w celu podwyższenia wyniku egzaminu z języka obcego nowożytnego, który zdawał w części ustnej na poziomie rozszerzonym, zdaje egzamin maturalny z tego języka w części ustnej na poziomie rozszerzonym.

4. Zdający, przystępujący do egzaminu maturalnego w celu podwyższenia wyniku części ustnej egzaminu z języka polskiego, języka mniejszości narodowej, języka mniejszości etnicznej lub języka regionalnego - języka kaszubskiego, może wskazać w deklaracji, o której mowa w § 59 ust. 1, poprzednio wybrany temat lub nowy temat wybrany z listy tematów, o której mowa w § 65 ust. 1.

5. Zdający, przystępujący do egzaminu maturalnego w celu podwyższenia wyniku części pisemnej egzaminu z danego przedmiotu, niezależnie od poziomu, na którym zdawał egzamin maturalny z tego przedmiotu, może przystąpić do egzaminu z tego przedmiotu odpowiednio na poziomie podstawowym albo na poziomie rozszerzonym.

6. (uchylony).

6a. Zdający, który zdał egzamin maturalny z danego przedmiotu w części pisemnej na poziomie podstawowym, ma prawo przystąpić ponownie do egzaminu maturalnego z tego przedmiotu w części pisemnej na poziomie rozszerzonym.

7. Absolwent szkoły lub oddziału dwujęzycznego, przystępujący do egzaminu maturalnego w celu podwyższenia wyniku w części ustnej lub części pisemnej egzaminu z języka obcego nowożytnego, będącego drugim językiem nauczania, zdaje egzamin maturalny z tego języka na poziomie określonym dla absolwentów szkół lub oddziałów dwujęzycznych.

8. Absolwent szkoły lub oddziału dwujęzycznego, w celu podwyższenia wyniku części pisemnej egzaminu maturalnego z przedmiotów, o których mowa w § 51 ust. 2 pkt 2 lit. c, nauczanych w języku obcym, będącym drugim językiem nauczania, może przystąpić ponownie do rozwiązywania dodatkowych zadań egzaminacyjnych, o których mowa w § 54 ust. 3 i 4.

§ 137

1. Sprawdzian, egzamin gimnazjalny lub odpowiednia część tego egzaminu w języku mniejszości narodowej w szkołach lub oddziałach z językiem nauczania mniejszości narodowej, w których zajęcia są prowadzone w tym języku, przeprowadza się począwszy od roku szkolnego 2004/2005.

2. W roku szkolnym 2004/2005:

- 1) pisemną deklarację, o której mowa w § 33 ust. 2, składa się nie później niż do dnia 30 września;
- 2) wykaz, o którym mowa w § 33 ust. 4, dyrektor szkoły przekazuje dyrektorowi komisji okręgowej, nie później niż do dnia 10 października.

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ

z dnia 14 kwietnia 1992 r.

w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach

(Dz.U. Nr 36, poz. 155, z późn. zm.)

Na podstawie art. 12 ust. 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. Nr 95, poz. 425 i z 1992 r. Nr 26, poz. 113) zarządza się, co następuje:

§ 1

1. W publicznych przedszkolach organizuje się, w ramach planu zajęć przedszkolnych, naukę religii na życzenie rodziców (opiekunów prawnych). W publicznych szkołach podstawowych, gimnazjach, ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych, zwanych dalej «szkołami», organizuje się w ramach planu zajęć szkolnych naukę religii i etyki:
  - 1) w szkołach podstawowych i gimnazjach - na życzenie rodziców (opiekunów prawnych),
  - 2) w szkołach ponadpodstawowych i ponadgimnazjalnych - na życzenie bądź rodziców (opiekunów prawnych), bądź samych uczniów; po osiągnięciu pełnoletności o pobieraniu religii i etyki decydują sami uczniowie.
2. Życzenie, o którym mowa w ust. 1, jest wyrażane w najprostszej formie oświadczenia, które nie musi być ponawiane w kolejnym roku szkolnym, może natomiast zostać zmienione.
3. Uczestniczenie lub nieuczestniczenie w przedszkolnej albo szkolnej nauce religii lub etyki nie może być powodem dyskryminacji przez kogokolwiek w jakiegokolwiek formie.

§ 2

1. Przedszkole i szkoła mają obowiązek zorganizowania lekcji religii dla grupy nie mniejszej niż siedmiu uczniów danej klasy lub oddziału (wychowanków grupy przedszkolnej). Dla mniejszej liczby uczniów w klasie lub oddziale (wychowanków w grupie) lekcje religii w przedszkolu lub szkole powinny być organizowane w grupie międzyoddziałowej lub międzyklasowej.
2. Jeżeli w przedszkolu lub szkole na naukę religii danego wyznania lub wyznań wspólnie nauczających zgłosi się mniej niż siedmiu uczniów (wychowanków), organ prowadzący przedszkole lub szkołę, w porozumieniu z właściwym kościołem lub związkiem wyznaniowym, organizuje naukę religii w grupie międzyszkolnej lub w pozaszkolnym (pozaszkolnym) punkcie katechetycznym. Liczba uczniów (wychowanków) w grupie lub punkcie katechetycznym nie powinna być mniejsza niż trzy.
3. Jeżeli w grupie międzyszkolnej lub pozaszkolnym (pozaszkolnym) punkcie katechetycznym uczestniczą uczniowie szkół (wychowankowie przedszkoli) prowadzonych przez różne organy, organy te ustalają, w drodze porozumienia, zasady prowadzenia grup lub punktów katechetycznych.

4. W szczególnie uzasadnionych przypadkach organ prowadzący przedszkole lub szkołę, w ramach posiadanych środków, może - na wniosek kościoła lub związku wyznaniowego - zorganizować nauczanie religii danego wyznania w sposób odmienny niż określony w ust. 1-3.

5. Dopuszcza się nieodpłatne udostępnienie sal lekcyjnych na cele katechetyczne, w terminach wolnych od zajęć szkolnych, kościołom i związkom wyznaniowym również nie organizującym nauczania religii w ramach systemu oświatowego.

§ 3

1. Uczniom, których rodzice lub którzy sami wyrażają takie życzenie (§ 1 ust. 1), szkoła organizuje lekcje etyki w oparciu o programy dopuszczone do użytku szkolnego na zasadach określonych w art. 22 ust. 2 pkt 3 ustawy o systemie oświaty.

2. W zależności od liczby zgłoszonych uczniów zajęcia z etyki mogą być organizowane według zasad podanych w § 2.

3. Szkoła jest obowiązana zapewnić w czasie trwania lekcji religii lub etyki opiekę lub zajęcia wychowawcze uczniom, którzy nie korzystają z nauki religii lub etyki w szkole.

§ 4

Nauczanie religii odbywa się na podstawie programów opracowanych i zatwierdzonych przez właściwe władze kościołów i innych związków wyznaniowych i przedstawionych Ministrowi Edukacji Narodowej do wiadomości. Te same zasady stosuje się wobec podręczników do nauczania religii.

§ 5

1. Przedszkole lub szkoła zatrudnia nauczyciela religii, katechetę przedszkolnego lub szkolnego, zwanego dalej «nauczycielem religii», wyłącznie na podstawie imiennego pisemnego skierowania do danego przedszkola lub szkoły, wydanego przez:

1) w przypadku Kościoła Katolickiego - właściwego biskupa diecezjalnego,

2) w przypadku pozostałych kościołów oraz innych związków wyznaniowych - właściwe władze zwierzchnie tych kościołów i związków wyznaniowych.

2. Cofnięcie skierowania, o którym mowa w ust. 1, jest równoznaczne z utratą uprawnień do nauczania religii w danym przedszkolu lub szkole. O cofnięciu skierowania właściwe władze kościołów lub innych związków wyznaniowych powiadamiają dyrektora przedszkola lub szkoły oraz organ prowadzący. Na okres pozostały do końca roku szkolnego kościół lub inny związek wyznaniowy może skierować inną osobę do nauczania religii, z tym że równocześnie pokrywa on koszty z tym związane.

3. Nauczyciel religii prowadzący zajęcia w grupie międzyszkolnej lub pozaszkolnym (pozaszkolnym) punkcie katechetycznym albo uczący na terenie kilku szkół lub przedszkoli jest zatrudniany przez dyrektora szkoły lub przedszkola wskazanego przez organ prowadzący, o którym mowa w § 2 ust. 2, lub przez organ wskazany w porozumieniu, o którym mowa w § 2 ust.

4. Nauczycieli religii zatrudnia się zgodnie z Kartą Nauczyciela.

§ 6

Kwalifikacje zawodowe nauczycieli religii określają odpowiednio Konferencja Episkopatu Polski Kościoła Katolickiego oraz właściwe władze zwierzchnie kościołów lub innych związków wyznaniowych - w porozumieniu z Ministrem Edukacji Narodowej.

§ 7

1. Nauczyciel religii wchodzi w skład rady pedagogicznej szkoły, nie przyjmuje jednak obowiązków wychowawcy klasy.
2. Nauczyciel religii ma prawo do organizowania spotkań z rodzicami swoich uczniów również poza wyznaczonymi przez szkołę lub przedszkole zebraniami ogólnymi, wcześniej ustalając z dyrektorem szkoły lub przedszkola termin i miejsce planowanego spotkania.
3. Nauczyciel religii może prowadzić na terenie szkoły organizacje o charakterze społeczno-religijnym i ekumenicznym na zasadach określonych w art. 56 ustawy o systemie oświaty. Z tytułu prowadzenia organizacji nie przysługuje mu dodatkowe wynagrodzenie.
4. Nauczyciel religii ma obowiązek wypełniania dziennika szkolnego.
5. Nauczyciel religii uczący w grupie międzyklasowej (międzyoddziałowej), międzyszkolnej oraz w punkcie katechetycznym ma obowiązek prowadzić odrębny dziennik zajęć, zawierający te same zapisy, które zawiera dziennik szkolny.

§ 8

1. Nauka religii w przedszkolach i szkołach publicznych wszystkich typów odbywa się w wymiarze dwóch zajęć przedszkolnych (właściwych dla danego poziomu nauczania) lub dwóch godzin lekcyjnych tygodniowo. Wymiar lekcji religii może być zmniejszony jedynie za zgodą biskupa diecezjalnego Kościoła Katolickiego albo władz zwierzchnich pozostałych kościołów i innych związków wyznaniowych.
2. Tygodniowy wymiar godzin etyki ustala dyrektor szkoły.

§ 9

1. Ocena z religii lub etyki umieszczana jest na świadectwie szkolnym bezpośrednio po ocenie ze sprawowania. W celu wyeliminowania ewentualnych przejawów nietolerancji nie należy zamieszczać danych, z których wynikałoby, na zajęcia z jakiej religii (bądź etyki) uczeń uczęszczał.
2. Ocena z religii (etyki) nie ma wpływu na promowanie ucznia do następnej klasy.
3. Ocena z religii (etyki) jest wystawiana według skali ocen przyjętej w danej klasie.
1. Uczniowie korzystający z nauki religii lub etyki organizowanej przez organy prowadzące szkoły według zasad określonych w § 2 ust. 2-4 otrzymują ocenę z religii/etyki na świadectwie wydawanym przez szkołę, do której uczęszczają, na podstawie zaświadczenia katechety lub nauczyciela etyki.

§ 10

1. Uczniowie uczęszczający na naukę religii uzyskują trzy kolejne dni zwolnienia z zajęć szkolnych w celu odbycia rekolekcji wielkopostnych, jeżeli religia lub wyznanie, do którego należą, nakłada na swoich członków tego rodzaju obowiązek. Pieczę nad uczniami w tym czasie zapewniają katecheci. Szczegółowe zasady dotyczące organizacji są przedmiotem odrębnych ustaleń między organizującymi rekolekcje a szkołą.
2. O terminie rekolekcji dyrektor szkoły powinien być powiadomiony co najmniej miesiąc wcześniej.
3. Jeżeli na terenie szkoły prowadzona jest nauka religii więcej niż jednego wyznania, kościoły i związki wyznaniowe powinny dążyć do ustalenia wspólnego terminu rekolekcji wielkopostnych.

§ 11

1. Do wizytowania lekcji religii upoważnieni są odpowiednio wizytatorzy wyznaczeni przez biskupów diecezjalnych Kościoła Katolickiego i właściwe władze zwierzchnie pozostałych kościołów i innych związków wyznaniowych. Lista tych osób jest przekazana do wiadomości organom sprawującym nadzór pedagogiczny.

2. Nadzór pedagogiczny nad nauczaniem religii i etyki, w zakresie metodyki nauczania i zgodności z programem prowadzą dyrektor szkoły (przedszkola) oraz pracownicy nadzoru pedagogicznego, na zasadach określonych odrębnymi przepisami.

3. W uzasadnionych przypadkach wnioski wynikające ze sprawowania nadzoru pedagogicznego mogą być przekazywane odpowiednio biskupowi diecezjalnemu Kościoła Katolickiego oraz właściwym władzom zwierzchnim pozostałych kościołów i innych związków wyznaniowych.

§ 12

W pomieszczeniach szkolnych może być umieszczony krzyż. W szkole można także odmawiać modlitwę przed i po zajęciach. Odmawianie modlitwy w szkole powinno być wyrazem wspólnego dążenia uczniów oraz taktu i delikatności ze strony nauczycieli i wychowawców.

§ 13

1. Tracą moc:

- 1) instrukcja Ministra Edukacji Narodowej z dnia 3 sierpnia 1990 r. dotycząca powrotu nauczania religii do szkoły w roku szkolnym 1990/91,
- 2) instrukcja Ministra Edukacji Narodowej z dnia 24 sierpnia 1990 r. dotycząca powrotu nauczania religii do szkoły w roku szkolnym 1990/91, określająca zasady współdziałania z kościołami i związkami wyznaniowymi poza Kościołem Rzymskokatolickim,
- 3) decyzja nr 25 Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 sierpnia 1991 r.,
- 4) z zastrzeżeniem ust 2.

2. Do czasu wydania zarządzeń przewidzianych w przepisach o stosunku Państwa do poszczególnych kościołów i związków wyznaniowych zachowują moc instrukcje wymienione w ust. 1 odnośnie do nauki religii w przedszkolach i w zakładach opiekuńczo-wychowawczych.

§ 14

Rozporządzenie wchodzi w życie po upływie czternastu dni od dnia ogłoszenia, z wyjątkiem § 9, który wchodzi w życie z dniem 1 września 1992 r.

ROZPORZĄDZENIE MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ

z dnia 21 grudnia 2006 r.

w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2007

(Dz. U. Nr 246, poz. 1799)

ZAŁĄCZNIK Nr 1
ALGORYTM PODZIAŁU CZĘŚCI OŚWIATOWEJ SUBWENCJI OGÓLNEJ DLA
JEDNOSTEK SAMORZĄDU TERYTORIALNEGO NA ROK 2002

2. dla każdej jednostki samorządu terytorialnego będącej organem prowadzącym lub dotującym szkoły podstawowe, gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne i szkoły ponadpodstawowe oraz placówki funkcjonujące w systemie oświaty ustala się przeliczeniową liczbę uczniów ogółem (U_p) w bazowym roku szkolnym, według wzoru:

$$U_p = \sum_{i=1}^N U_{p,i} = \sum_{i=1}^N [(U_{r,i} + U_{u,i} + U_{z,i}) \cdot D_i]$$

gdzie znaczenie poszczególnych symboli jest następujące:

- 1) U_p - przeliczeniowa liczba uczniów ogółem;
- 2) $U_{p,i}$ - przeliczeniowa liczba uczniów w i -tej jednostce samorządu terytorialnego, z uwzględnieniem indeksu $i = 1-2.478$ dla gmin (w tym dla miast na prawach powiatu w zakresie wykonywanych zadań gminy), $i = 2.479-2.543$ dla miast na prawach powiatu, $i = 2.544-2.857$ dla pozostałych powiatów, $i = 2.858-2.873$ dla samorządów województw, w bazowym roku szkolnym;
- 3) $U_{r,i}$ - statystyczna liczba uczniów, ustalona na podstawie sprawozdań Głównego Urzędu Statystycznego dla bazowego roku szkolnego:
  - a) dla uczniów szkół publicznych dla dzieci i młodzieży, a także dla słuchaczy zakładów kształcenia nauczycieli oraz kolegiów pracowników służb społecznych, które prowadzą kształcenie w systemie dziennym - $1,0 U_r$,
  - b) dla uczniów szkół publicznych dla dorosłych, a także dla słuchaczy zakładów kształcenia nauczycieli oraz kolegiów pracowników służb społecznych, które prowadzą kształcenie w systemie wieczorowym lub zaocznym - $0,7 U_r$,
  - c) dla uczniów szkół niepublicznych dla dzieci i młodzieży - $1,0 U_r$,
  - d) dla uczniów szkół niepublicznych dla dorosłych - $0,35 U_r$;
- 4) $U_{u,i}$ - uzupełniająca liczba uczniów w bazowym roku szkolnym w zakresie zadań szkolnych, obliczana według wzoru:

$$U_{u,i} = P_1 \cdot N_{1,i} + P_2 \cdot N_{2,i} + \dots + P_{27} \cdot N_{27,i}$$

gdzie:

- P_1 do P_{27} oznaczają wagi,
- N_1 do N_{27} oznaczają przypisane wagom liczebności uczniów w jednostce samorządu terytorialnego z indeksem $i = 1-2.873$,

określone następująco:

$P_1 = 0,38$ dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjów dla dzieci i młodzieży zlokalizowanych na terenach wiejskich lub w miastach do 5.000 mieszkańców - $N_{1,i}$,

$P_2 = 1,40$ dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu lekkim, niedostosowanych społecznie, z zaburzeniami zachowania, zagrożonych uzależnieniem, zagrożonych niedostosowaniem społecznym, z chorobami przewlekłymi - wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy (na podstawie orzeczeń, o których

- mowa w art. 71b ust. 3 ustawy wymienionej w § 1 ust. 1 rozporządzenia) - N2,i,
- P3 = 2,90 dla uczniów niewidomych i słabowidzących, z niepełnosprawnością ruchową, z zaburzeniami psychicznymi - wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki i metod pracy (na podstawie orzeczeń, o których mowa w art. 71b ust. 3 ustawy wymienionej w § 1 ust. 1 rozporządzenia) - N3,i,
- P4 = 3,60 dla uczniów niesłyszących i słabosłyszących, z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym i znacznym (na podstawie orzeczeń, o których mowa w art. 71b ust. 3 ustawy wymienionej w § 1 ust. 1 rozporządzenia) - N4,i,
- P5 = 9,50 dla dzieci i młodzieży z upośledzeniem umysłowym w stopniu głębokim realizujących obowiązek szkolny lub obowiązek nauki poprzez uczestnictwo w zajęciach rewalidacyjno-wychowawczych organizowanych w szkołach podstawowych i gimnazjach, dla uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi oraz z autyzmem (na podstawie orzeczeń, o których mowa w art. 71b ust. 3 ustawy wymienionej w § 1 ust. 1 rozporządzenia) - N5,i,
- P6 = 0,80 dodatkowo dla niepełnosprawnych uczniów w oddziałach integracyjnych w szkołach podstawowych, gimnazjach, szkołach ponadgimnazjalnych (na podstawie orzeczeń, o których mowa w art. 71b ust. 3 ustawy wymienionej w § 1 ust. 1 rozporządzenia) - N6,i,
- P7 = 0,08 dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych i szkół ponadpodstawowych - N7,i,
- P8 = 0,15 dla słuchaczy kolegiów pracowników służb społecznych oraz uczniów szkół ponadgimnazjalnych i szkół ponadpodstawowych prowadzących kształcenie zawodowe, w tym na realizację praktycznej nauki zawodu - N8,i,
- P9 = 0,20 dla uczniów oddziałów i szkół dla mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym, a także dla uczniów pochodzenia romskiego, dla których szkoła podejmuje dodatkowe zadania edukacyjne - N9,i,
- P10 = 1,50 dla uczniów oddziałów i szkół dla mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym, a także dla uczniów pochodzenia romskiego, dla których szkoła podejmuje dodatkowe zadania edukacyjne; dotyczy szkół podstawowych, w których łączna liczba uczniów korzystających z zajęć dla mniejszości narodowej lub etnicznej, społeczności posługującej się językiem regionalnym lub uczniów pochodzenia romskiego nie przekracza 84, oraz gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych, w których łączna liczba uczniów korzystających z zajęć dla mniejszości narodowej lub etnicznej, społeczności posługującej się językiem regionalnym lub uczniów pochodzenia romskiego nie przekracza 42 (waga P10 wyklucza się z wagą P9) - N10,i,
- P11 = 0,20 dla uczniów klas sportowych - N11,i,
- P12 = 1,00 dla uczniów klas mistrzostwa sportowego - N12,i,

- P13 = 1,00 dla uczniów kształcących się w zawodach medycznych (waga P13 wyklucza się z wagą P8) - N13,i,
P14 = 1,01 dla uczniów szkół muzycznych I stopnia -N14,i,
P15 = 1,70 dla uczniów szkół muzycznych II stopnia - N15,i,
P16 = 2,01 dla uczniów ogólnokształcących szkół muzycznych I stopnia - N16,i,
P17 = 3,36 dla uczniów ogólnokształcących szkół muzycznych II stopnia - N17,i,
P18 = 0,92 dla uczniów liceów plastycznych - N18,i,
P19 = 1,35 dla uczniów ogólnokształcących szkół sztuk pięknych - N19,i,
P20 = 3,42 dla uczniów szkół baletowych N20,i,
P21 = 1,00 dla słuchaczy zakładów kształcenia nauczycieli - N21,i,
P22 = 1,00 dla uczniów szkół, niezależnie od typu szkoły, zorganizowanych w zakładach opieki zdrowotnej, w tym w zakładach opiekuńczo-leczniczych i zakładach lecznictwa uzdrowiskowego - N22,i,
P23 = 1,84 dla wychowanków zespołów pozalekcyjnych zajęć wychowawczych realizowanych w szkołach podstawowych, gimnazjach i szkołach ponadgimnazjalnych zorganizowanych w zakładach opieki zdrowotnej, w tym w zakładach opiekuńczo-leczniczych i zakładach lecznictwa uzdrowiskowego - N23,i,
P24 = 0,60 dla uczniów klas terapeutycznych lub wyrównawczych w szkołach podstawowych i gimnazjach - N24,i,
P25 = 0,17 dla uczniów klas dwujęzycznych (waga P25 wyklucza się z wagami P9 i P10) - N25,i,
P26 = 0,04 dla uczniów gimnazjów dla dzieci i młodzieży - N26,i,
P27 = 3,00 dla uczniów szkół kształcących w zawodach podstawowych dla żeglugi morskiej i śródlądowej realizujących w procesie kształcenia postanowienia Międzynarodowej konwencji o wymaganiach w zakresie wykszolenia marynarzy, wydawania im świadectw oraz pełnienia wacht, 1978, sporządzonej w Londynie dnia 7 lipca 1978 r. (Dz. U. z 1984 r. Nr 39, poz. 201 oraz z 1999 r. Nr 30, poz. 286) i posiadających certyfikat uznania procesu kształcenia uzyskany zgodnie z odrębnymi przepisami - N27,i;

PRZEPISY ZAWARTE W KODEKSACH

USTAWA

z dnia 23 kwietnia 1964 r.

Kodeks cywilny

(Dz.U. Nr 16, poz. 93, z późn. zm.)

Art. 23

Dobra osobiste człowieka, jak w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska, pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach.

USTAWA

z dnia 17 listopada 1964 r.
Kodeks postępowania cywilnego
(Dz.U. Nr 43, poz. 296, z późn. zm.)

Art. 256

Sąd może zażądać, aby dokument w języku obcym był przełożony przez tłumacza przysięgłego.

Art. 265

§ 1. Do przesłuchania świadka nie władającego dostatecznie językiem polskim sąd może przybrać tłumacza.

USTAWA

z dnia 6 czerwca 1997 r.
Kodeks karny
(Dz.U. Nr 88, poz. 553, z późn. zm.)

Art. 57

§ 1. Jeżeli zachodzi kilka niezależnych od siebie podstaw do nadzwyczajnego złagodzenia albo obostrzenia kary, sąd może tylko jeden raz karę nadzwyczajnie złagodzić albo obostrzyć, biorąc pod uwagę łącznie zbiegające się podstawy łagodzenia albo obostrzenia.

§ 2. Jeżeli zbiegają się podstawy nadzwyczajnego złagodzenia i obostrzenia, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie albo obostrzenie kary.

Art. 118

§ 1. Kto, w celu wyniszczenia w całości albo w części grupy narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub grupy o określonym światopoglądzie, dopuszcza się zabójstwa albo powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu osoby należącej do takiej grupy, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

§ 2. Kto, w celu określonym w § 1, stwarza dla osób należących do takiej grupy warunki życia grożące jej biologicznym wyniszczeniem, stosuje środki mające służyć do wstrzymania urodzeń w obrębie grupy lub przymusowo odbiera dzieci osobom do niej należącym, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5 albo karze 25 lat pozbawienia wolności.

Art. 119

§ 1. Kto stosuje przemoc lub groźbę bezprawną wobec grupy osób lub poszczególnej osoby z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, politycznej, wyznaniowej lub z powodu jej bezwyznaniowości, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto publicznie nawołuje do popełnienia przestępstwa określonego w § 1.

Art. 194

Kto ogranicza człowieka w przysługujących mu prawach ze względu na jego przynależność wyznaniową albo bezwyznaniowość, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 195

§ 1. Kto złośliwie przeszkadza publicznemu wykonywaniu aktu religijnego kościoła lub innego związku wyznaniowego o uregulowanej sytuacji prawnej, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto złośliwie przeszkadza pogrzebowi, uroczystościom lub obrzędom żałobnym.

Art. 196

Kto obraża uczucia religijne innych osób, znieważając publicznie przedmiot czci religijnej lub miejsce przeznaczone do publicznego wykonywania obrzędów religijnych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 256

Kto publicznie propaguje faszystowski lub inny totalitarny ustrój państwa lub nawołuje do nienawiści na tle różnic narodowościowych, etnicznych, rasowych, wyznaniowych albo ze względu na bezwyznaniowość, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Art. 257

Kto publicznie znieważa grupę ludności albo poszczególną osobę z powodu jej przynależności narodowej, etnicznej, rasowej, wyznaniowej albo z powodu jej bezwyznaniowości lub z takich powodów narusza nietykalność cielesną innej osoby, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

USTAWA

z dnia 6 czerwca 1997 r.

Kodeks postępowania karnego
(Dz.U. Nr 89, poz. 555, z późn. zm.)

Art. 72

Jeżeli oskarżony nie włada językiem polskim, postanowienie o przedstawieniu, uzupełnieniu lub zmianie zarzutów, akt oskarżenia oraz orzeczenie podlegające zaskarżeniu lub kończące postępowanie doręcza się oskarżonemu wraz z tłumaczeniem; za zgodą oskarżonego można poprzestać na ogłoszeniu przetłumaczonego orzeczenia kończącego postępowanie, jeżeli nie podlega ono zaskarżeniu.

Art. 204

§ 1. Należy wezwać tłumacza, jeżeli zachodzi potrzeba przesłuchania:

- 1) głuchego lub niemego, a nie wystarcza porozumienie się z nim za pomocą pisma,

- 2) osoby nie władającej językiem polskim.
- § 2. Należy również wezwać tłumacza, jeżeli zachodzi potrzeba przełożenia na język polski pisma sporządzonego w języku obcym lub odwrotnie albo zapoznania oskarżonego z treścią przeprowadzanego dowodu.
- § 3. Do tłumacza stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące biegłych.

USTAWA

z dnia 14 czerwca 1960 r.

Kodeks postępowania administracyjnego.
(Dz.U. z 2000 r. Nr 98, poz. 1071, z późn. zm.)

Art. 69

- § 1. Protokół przesłuchania powinien być odczytany i przedstawiony do podpisu osobie zeznającej niezwłocznie po złożeniu zeznania.
- § 2. W protokołach przesłuchania osoby, która złożyła zeznanie w języku obcym, należy podać w przekładzie na język polski treść złożonego zeznania oraz wskazać osobę i adres tłumacza, który dokonał przekładu; tłumacz ten powinien podpisać protokół przesłuchania.

USTAWA

z dnia 26 czerwca 1994 r.

Kodeks pracy
(Dz.U. z 1998 r. Nr 21, poz. 94, z późn. zm.)

Art. 11³

Jakakolwiek dyskryminacja w zatrudnieniu, bezpośrednia lub pośrednia, w szczególności ze względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, religię, narodowość, przekonania polityczne, przynależność związkową, pochodzenie etniczne, wyznanie, orientację seksualną, a także ze względu na zatrudnienie na czas określony lub nieokreślony albo w pełnym lub w niepełnym wymiarze czasu pracy - jest niedopuszczalna.

Art. 18^{3a}

- § 1. Pracownicy powinni być równo traktowani w zakresie nawiązania i rozwiązania stosunku pracy, warunków zatrudnienia, awansowania oraz dostępu do szkolenia w celu podnoszenia kwalifikacji zawodowych, w szczególności bez względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, religię, narodowość, przekonania polityczne, przynależność związkową, pochodzenie etniczne, wyznanie, orientację seksualną, a także bez względu na zatrudnienie na czas określony lub nieokreślony albo w pełnym lub w niepełnym wymiarze czasu pracy.
- § 2. Równe traktowanie w zatrudnieniu oznacza niedyskryminowanie w jakikolwiek sposób, bezpośrednio lub pośrednio, z przyczyn określonych w § 1.

§ 3. Dyskryminowanie bezpośrednie istnieje wtedy, gdy pracownik z jednej lub z kilku przyczyn określonych w § 1 był, jest lub mógłby być traktowany w porównywalnej sytuacji mniej korzystnie niż inni pracownicy.

§ 4. Dyskryminowanie pośrednie istnieje wtedy, gdy na skutek pozornie neutralnego postanowienia, zastosowanego kryterium lub podjętego działania występują dysproporcje w zakresie warunków zatrudnienia na niekorzyść wszystkich lub znacznej liczby pracowników należących do grupy wyróżnionej ze względu na jedną lub kilka przyczyn określonych w § 1, jeżeli dysproporcje te nie mogą być uzasadnione innymi obiektywnymi powodami.

§ 5. Przejawem dyskryminowania w rozumieniu § 2 jest także:

- 1) działanie polegające na zachęcaniu innej osoby do naruszania zasady równego traktowania w zatrudnieniu,
- 2) zachowanie, którego celem lub skutkiem jest naruszenie godności albo poniżenie lub upokorzenie pracownika (molestowanie).

§ 6. Dyskryminowaniem ze względu na płeć jest także każde nieakceptowane zachowanie o charakterze seksualnym lub odnoszące się do płci pracownika, którego celem lub skutkiem jest naruszenie godności lub poniżenie albo upokorzenie pracownika; na zachowanie to mogą się składać fizyczne, werbalne lub pozawerbalne elementy (molestowanie seksualne).

Art. 18^{3b}

§ 1. Za naruszenie zasady równego traktowania w zatrudnieniu, z zastrzeżeniem § 2-4, uważa się różnicowanie przez pracodawcę sytuacji pracownika z jednej lub kilku przyczyn określonych w art. 18^{3a} § 1, którego skutkiem jest w szczególności:

- 1) odmowa nawiązania lub rozwiązanie stosunku pracy,
- 2) niekorzystne ukształtowanie wynagrodzenia za pracę lub innych warunków zatrudnienia albo pominięcie przy awansowaniu lub przyznawaniu innych świadczeń związanych z pracą,
- 3) pominięcie przy typowaniu do udziału w szkoleniach podnoszących kwalifikacje zawodowe - chyba że pracodawca udowodni, że kierował się obiektywnymi powodami.

§ 2. Zasady równego traktowania w zatrudnieniu nie naruszają działania polegające na:

- 1) niezatrudnianiu pracownika z jednej lub kilku przyczyn określonych w art. 18^{3a} § 1, jeżeli jest to uzasadnione ze względu na rodzaj pracy, warunki jej wykonywania lub wymagania zawodowe stawiane pracownikom,
- 2) wypowiedzeniu pracownikowi warunków zatrudnienia w zakresie wymiaru czasu pracy, jeżeli jest to uzasadnione przyczynami niedotyczącymi pracowników,
- 3) stosowaniu środków, które różnicują sytuację prawną pracownika ze względu na ochronę rodzicielstwa, wiek lub niepełnosprawność pracownika,
- 4) ustalaniu warunków zatrudniania i zwalniania pracowników, zasad wynagradzania i awansowania oraz dostępu do szkolenia w celu podnoszenia kwalifikacji zawodowych - z uwzględnieniem kryterium stażu pracy.

§ 3. Nie stanowią naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu działania podejmowane przez określony czas, zmierzające do wyrównywania szans wszystkich lub znacznej liczby pracowników wyróżnionych z jednej lub kilku przyczyn określonych w art. 18^{3a} § 1, przez zmniejszenie na korzyść takich pracowników faktycznych nierówności, w zakresie określonym w tym przepisie.

§ 4. Różnicowanie pracowników ze względu na religię lub wyznanie nie stanowi naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu, jeżeli w związku z rodzajem i charakterem działalności prowadzonej w ramach kościołów i innych związków wyznaniowych, a także organizacji, których cel działania pozostaje w bezpośrednim związku z religią lub wyznaniem,

religia lub wyznanie pracownika stanowi istotne, uzasadnione i usprawiedliwione wymaganie zawodowe.

Art. 18^{3c}

§ 1. Pracownicy mają prawo do jednakowego wynagrodzenia za jednakową pracę lub za pracę o jednakowej wartości.

§ 2. Wynagrodzenie, o którym mowa w § 1, obejmuje wszystkie składniki wynagrodzenia, bez względu na ich nazwę i charakter, a także inne świadczenia związane z pracą, przyznawane pracownikom w formie pieniężnej lub w innej formie niż pieniężna.

§ 3. Pracami o jednakowej wartości są prace, których wykonywanie wymaga od pracowników porównywalnych kwalifikacji zawodowych, potwierdzonych dokumentami przewidzianymi w odrębnych przepisach lub praktyką i doświadczeniem zawodowym, a także porównywalnej odpowiedzialności i wysiłku.

Art. 18^{3d}

Osoba, wobec której pracodawca naruszył zasadę równego traktowania w zatrudnieniu, ma prawo do odszkodowania w wysokości nie niższej niż minimalne wynagrodzenie za pracę, ustalane na podstawie odrębnych przepisów.

Art. 18^{3e}

Skorzystanie przez pracownika z uprawnień przysługujących z tytułu naruszenia zasady równego traktowania w zatrudnieniu nie może stanowić przyczyny uzasadniającej wypowiedzenie przez pracodawcę stosunku pracy lub jego rozwiązanie bez wypowiedzenia.

PRZEPISY ZAWARTE W UMOWACH DWUSTRONNYCH

UMOWY ZAWARTE Z REPUBLIKĄ BIAŁORUSI

Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Białoruś o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy

z dnia 23 czerwca 1992 r.
(Dz.U. z 1993 r. Nr 118, poz. 527)

Art. 13

Umawiające się Strony zobowiązują się do respektowania międzynarodowych zasad i standardów dotyczących ochrony praw mniejszości narodowych, w szczególności zawartych w międzynarodowych paktach praw człowieka, Akcie końcowym Konferencji Bezpieczeństwa

i Współpracy w Europie, Dokumentie spotkania kopenhaskiego w sprawie ludzkiego wymiaru oraz Paryskiej Karcie dla Nowej Europy.

Art. 14

1. Umawiające się Strony potwierdzają, że osoby należące do mniejszości polskiej w Republice Białoruś oraz mniejszości białoruskiej w Rzeczypospolitej Polskiej mają prawo, indywidualnie lub wspólnie z innymi członkami swojej grupy, do swobodnego zachowania, rozwijania i wyrażania swojej tożsamości etnicznej, kulturowej, językowej i religijnej, bez jakiegokolwiek dyskryminacji i w warunkach pełnej równości wobec prawa.

2. Umawiające się Strony potwierdzają, że przynależność do mniejszości narodowej jest sprawą indywidualnego wyboru dokonywanego przez osoby i że nie mogą z tego wynikać dla niej żadne negatywne następstwa.

Art. 15

Umawiające się Strony gwarantują, że osoby wymienione w artykule 14 mają w szczególności prawo, indywidualnie lub wspólnie z innymi członkami swej grupy, do:

- swobodnego posługiwania się językiem ojczystym w życiu prywatnym i publicznym, dostępu do informacji w tym języku, jej rozpowszechniania i wymiany, a także używania swych imion i nazwisk w brzmieniu przyjętym dla języka ojczystego,
- zakładania i utrzymywania własnych instytucji, organizacji lub stowarzyszeń oświatowych, kulturalnych i innych, które mogą ubiegać się o dobrowolną pomoc finansową lub inną, jak również o pomoc państwową, zgodnie z prawem krajowym, korzystać z dostępu do środków masowego przekazu, a także uczestniczyć w działalności międzynarodowych organizacji pozarządowych,
- wyznawania i praktykowania swej religii, w tym nabywania i wykorzystywania materiałów religijnych oraz prowadzenia oświatowej działalności religijnej w języku ojczystym,
- ustanawiania i utrzymywania niezakłóconych kontaktów między sobą na terytorium swego Państwa, jak również kontaktów poprzez granice z obywatelami innych państw, z którymi łączą je wspólne pochodzenie etniczne lub narodowe, dziedzictwo kulturalne lub przekonania religijne,
- korzystania ze środków prawnych, przewidzianych ustawodawstwem wewnętrznym Państwa zamieszkania, dla urzeczywistnienia i ochrony swych praw.

Art. 16

1. Umawiające się Strony będą rozwijać konstruktywną współpracę w zakresie ochrony praw osób należących do mniejszości narodowych, traktując je jako czynnik wzmocnienia wzajemnego zrozumienia i dobrosąsiedzkich stosunków między narodami polskim i białoruskim.

2. Umawiające się Strony w trakcie realizacji rozwoju regionalnego będą uwzględniać społeczne i ekonomiczne interesy osób wymienionych w artykule 14 oraz ich organizacji lub stowarzyszeń.

3. Umawiające się Strony będą starać się zapewnić osobom, o których mowa w artykule 14, odpowiednie możliwości nauczania ich języka ojczystego lub nauczania w tym języku w placówkach oświatowych, a także, gdzie jest to możliwe i konieczne, posługiwania się językiem ojczystym wobec władz publicznych. W programach nauczania placówek

oświatowych, do których uczęszczają wyżej wymienione osoby, będzie uwzględniona w szerszym zakresie historia i kultura mniejszości narodowych.

4. Umawiające się Strony będą szanować prawo osób, o których mowa w artykule 14, do uczestnictwa w sprawach publicznych, w szczególności dotyczących ochrony i umacniania ich tożsamości, a także w razie potrzeby przeprowadzać konsultacje z organizacjami lub stowarzyszeniami tych osób.

Art. 17

Umawiające się Strony są zgodne co do tego, że osoby, o których mowa w artykule 14, powinny przestrzegać ustawodawstwa Państwa swego zamieszkania.

Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Białoruś o współpracy w dziedzinie kultury, nauki i oświaty

z dnia 27 listopada 1995 r.
(Dz.U. z 1996 r. Nr 76, poz. 365)

Art. 13

Umawiające się Strony zapewnią osobom należącym do polskiej mniejszości narodowej w Republice Białoruś i białoruskiej mniejszości narodowej w Rzeczypospolitej Polskiej warunki sprzyjające zachowaniu, rozwojowi i wyrażaniu ich tożsamości narodowej, etnicznej, kulturowej, językowej i religijnej bez jakiegokolwiek dyskryminacji i na warunkach pełnej równości wobec prawa. Umawiające się Strony będą w ramach swojego ustawodawstwa wewnętrznego wszechstronnie wspierać działalność organizacji społecznych, oświatowych i kulturalnych wyżej wymienionych osób i stwarzać warunki dla pozyskiwania przez nie pomocy materialnej z terytorium Państwa drugiej Umawiającej się Strony.

Art. 14

Każda z Umawiających się Stron, zgodnie ze swoimi wewnętrznym ustawodawstwem, stworzy na terytorium swego Państwa osobom wymienionych w art. 13 niniejszej umowy warunki do nauczania języka ojczystego. W tym celu każda z Umawiających się Stron:

- zapewni zainteresowanym osobom na zasadzie dobrowolności dostęp do nauki języka ojczystego i nauki w języku ojczystym w przedszkolach, szkołach podstawowych i średnich, w systemach edukacyjnych Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Białoruś, a także dążyć będzie do stworzenia możliwości nauczania w języku ojczystym na poziomie uniwersyteckim,
- sprzyjać będzie nauczaniu i podnoszeniu poziomu nauczania języka, historii i kultury drugiej Umawiającej się Strony na wszystkich szczeblach kształcenia poza państwowym systemem edukacji,
- zapewni odpowiednie przygotowanie i doskonalenie kadr nauczycielskich dla szkół mniejszości narodowych,
- zapewni, za wzajemną zgodą, możliwość pracy nauczycielom skierowanym do szkół przez drugą Umawiającą się Stronę.

Art. 29

Umawiające się Strony będą popierać współpracę w dziedzinie radia, w tym:

- wymianę informacji,
- realizację programów i ich emisję dla mniejszości narodowych.

UMOWA

między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Białoruś o ochronie grobów i miejsc pamięci ofiar wojen i represji

z dnia 21 stycznia 1995 r.
(Dz.U. z 1997 r. Nr 32, poz.185)

Rząd Rzeczypospolitej Polskiej i Rząd Republiki Białoruś, zwane dalej Stronami,
- działając w interesie obu Narodów i ich wzajemnego zrozumienia,
- pragnąc uczcić w godny sposób miejsca pamięci i spoczynku na terytoriach Polski i Białorusi żołnierzy i osób cywilnych zmarłych, poległych i pomordowanych w wyniku walk o niepodległość oraz wojen lub represji,
- mając na względzie postanowienia artykułu 25 Traktatu między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Białoruś o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy z dnia 23 czerwca 1992 r.,
- kierując się odpowiednimi postanowieniami Konwencji genewskich o ochronie ofiar wojny z 12 sierpnia 1949 r. oraz protokołów dodatkowych do nich, uzgodniły, co następuje:

Art. 1

W rozumieniu niniejszej umowy:

"miejsca pamięci i spoczynku" to miejsca związane z walką o niepodległość, wojnami lub represjami,

"urządzenie miejsc pamięci i spoczynku" to wyznaczenie ich granic, postawienie nagrobków, pomników i obiektów upamiętniających oraz umieszczanie tablic pamiątkowych,

"utrzymanie miejsc pamięci i spoczynku" to zachowanie w należyтым porządku grobów, nagrobków, pomników, obiektów upamiętniających i tablic pamiątkowych.

Art. 2

1. Niniejsza umowa reguluje współpracę Stron przy rozwiązywaniu spraw związanych z ustalaniem, rejestracją, urządzeniem, zachowaniem i należyтым utrzymaniem miejsc pamięci i spoczynku - polskich w Republice Białoruś i białoruskich w Rzeczypospolitej Polskiej - żołnierzy i osób cywilnych zmarłych, poległych i pomordowanych w wyniku walk o niepodległość, wojen lub represji. Postanowienia niniejszej umowy obejmują także sprawy związane z ekshumacją szczątków zwłok i godnym ich pamięci ponownym pochowaniem.

2. Strony wymieniają posiadane informacje dotyczące położenia miejsc pamięci i spoczynku, ich liczby i wielkości oraz danych osobowych zmarłych, poległych i pomordowanych, jak również wszelkie inne informacje dotyczące tych osób, związane z realizacją niniejszej umowy. Każda ze Stron sporządza i przekazuje drugiej Stronie wykazy wszystkich miejsc pamięci i spoczynku.

3. W przypadku ujawnienia nowych miejsc pamięci i spoczynku, Strona, na której terytorium państwowym one się znajdują, podejmuje niezwłoczne działania w celu ich ochrony. Miejsca te,

za wzajemnym porozumieniem Stron, będą umieszczone w wykazach, o których mowa w ustępie 2 niniejszego artykułu.

Art. 3

1. Każda ze Stron na swoim terytorium państwowym zapewnia utrzymanie miejsc pamięci i spoczynku osób wymienionych w ustępie 1 artykułu 2 zgodnie z odpowiednimi postanowieniami Konwencji genewskich o ochronie ofiar wojny i protokołów dodatkowych do nich.
2. Każda ze Stron informuje natychmiast drugą Stronę o wszystkich przypadkach zbezczeszczenia, zniszczenia lub uszkodzenia miejsc pamięci i spoczynku oraz podejmuje niezwłoczne działania w celu przywrócenia tym miejscom należnego porządku, ukarania sprawców i zapobiegania podobnym aktom w przyszłości.
3. Strony będą dążyć do usunięcia z terenu otaczającego miejsca pamięci i spoczynku wszelkich obiektów nie liczących z powagą tych miejsc.
4. Za zgodą Stron sposób urządzania i utrzymania miejsc pamięci i spoczynku może zostać dodatkowo sprecyzowany. Obok już istniejących mogą być stosowane inne formy uczczenia pamięci zmarłych, poległych i pomordowanych.
5. Przy realizacji przedsięwzięć wymienionych w niniejszym artykule Strony uwzględniają tradycje narodowe i religijne.

Art. 9

1. Obywatelom państwa jednej Strony zapewnia się swobodny dostęp do miejsc pamięci i spoczynku znajdujących się na terytorium państwowym drugiej Strony.
2. Każda ze Stron sprzyja odwiedzaniu tych miejsc, szczególnie w dniach doniosłych świąt i rocznic, przez osoby pragnące uczcić pamięć zmarłych, poległych i pomordowanych.

UMOWA ZAWARTA Z CZESKĄ I SŁOWACKĄ REPUBLIKĄ FEDERACYJNĄ (OBOWIĄZUJE W STOSUNKACH Z REPUBLIKĄ CZESKĄ I Z REPUBLIKĄ SŁOWACKĄ)

Układ między Rzeczpospolitą Polską a Czeską i Słowacką Republiką Federacyjną o dobrym sąsiedztwie, solidarności i przyjacielskiej współpracy

z dnia 6 października 1991 r.
(Dz.U. z 1992 r. Nr 59, poz. 296)

Art. 8

1. Umawiające się Strony potwierdzą, że osoby należące do czeskiej i słowackiej mniejszości narodowej w Rzeczypospolitej Polskiej oraz osoby należące do polskiej mniejszości narodowej w Czeskiej i Słowackiej Republice Federacyjnej mają prawo, indywidualnie jak też wspólnie z innymi członkami swej grupy, do swobodnego wyrażania, zachowania i rozwijania swej

tożsamości etnicznej, kulturowej, językowej i religijnej oraz do rozwijania swej kultury we wszystkich kierunkach, bez jakichkolwiek prób jej asymilacji wbrew ich woli.

Umawiające się Strony respektować będą prawa i wypełniać obowiązki dotyczące mniejszości narodowych zgodnie ze standardami międzynarodowymi, w szczególności europejskimi.

2. Umawiające się Strony oświadczają, że osoby wymienione w ustępie 1 niniejszego artykułu mają prawo indywidualnie jak też wspólnie z innymi członkami swej grupy:

- swobodnie posługiwać się swoim językiem ojczystym w życiu prywatnym i publicznym i obok potrzeby znajomości języka urzędowego lub języków urzędowych danego Państwa
- posługiwać się językiem ojczystym w urzędach państwowych, zgodnie z prawem krajowym;
- mieć dostęp do informacji w języku ojczystym, jej rozpowszechniania i wymiany;
- mieć odpowiednie możliwości nauczania swego języka ojczystego i nauki w swoim języku ojczystym;
- zakładać i utrzymywać własne instytucje, organizacje i stowarzyszenia gospodarcze, oświatowe, kulturalne i religijne.

3. Przynależność do mniejszości narodowej jest sprawą osobistego wyboru każdego obywatela. Z wyboru tego nie mogą wynikać żadne niekorzystne następstwa.

4. Przynależność do mniejszości narodowej nie zwalnia obywatela z obowiązku lojalnego postępowania wobec swego Państwa, przestrzegania jego przepisów prawnych i korzystania ze swoich praw zgodnie z prawem krajowym.

UMOWA

między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Słowackiej o współpracy kulturalnej, oświatowej i naukowej

sporządzona w Bratysławie dnia 23 marca 2000 r.

(M.P. z dnia 5 lutego 2002 r. Nr 6, poz. 123)

Art. 21

Umawiające się Strony będą wszechstronnie wspierać osoby należące do mniejszości polskiej na Słowacji i do mniejszości słowackiej w Polsce w działaniach na rzecz kultywowania ich języka, tradycji i kultury narodowej.

Umawiające się Strony będą stwarzać na swoim terytorium państwowym osobom należącym do mniejszości polskiej na Słowacji i do mniejszości słowackiej w Polsce odpowiednie możliwości nauczania ich języka narodowego, a także pobierania nauki w tym języku. W tym celu:

- a) zapewnią możliwość nauczania języka i w języku mniejszości polskiej na Słowacji i słowackiej w Polsce w szkołach publicznych, umożliwiając - zgodnie z istniejącymi potrzebami - zatrudnianie w nich nauczycieli z państwa drugiej Umawiającej się Strony,
- b) zapewnią opiekę merytoryczną i metodyczną przy modernizowaniu, doskonaleniu i poszerzaniu programów nauczania języka polskiego na Słowacji i słowackiego w Polsce, jako języków ojczystych,
- c) będą popierać współpracę autorską w przygotowaniu dla mniejszości narodowych, polskiej na Słowacji i słowackiej w Polsce, podręczników, materiałów i pomocy dydaktycznych z zakresu nauczania ich języka, literatury, kultury, historii i geografii.

Umawiające się Strony będą wspierać wydawnictwa w języku mniejszości polskiej na Słowacji i słowackiej w Polsce oraz współpracę towarzystw i instytucji polskich i słowackich, prowadzących działalność wydawniczą w językach tych mniejszości.
Każda z Umawiających się Stron będzie przyjmować corocznie osoby należące do mniejszości narodowych z państwa drugiej Umawiającej się Strony na studia pełne lub częściowe, jak również na studia doktoranckie.

PROGRAM WSPÓŁPRACY

między Ministrem Kultury Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Kultury Republiki Słowackiej na lata 2005-2007

podpisany w Warszawie dnia 14 października 2005 r.
(M.P. z dnia 24 lutego 2006 r. Nr 14, poz. 187)

Art. 11

Strony będą stwarzać sprzyjające warunki do działalności kulturalnej i prezentacji mniejszości słowackiej w Rzeczypospolitej Polskiej i mniejszości polskiej w Republice Słowackiej.

UMOWA

między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Czeskiej o współpracy w dziedzinie kultury, szkolnictwa i nauki

podpisana w Pradze dnia 30 września 2003 r.
(Dz. U. z dnia 16 listopada 2004 r. Nr 244, poz. 2449)

Art. 11

Umawiające się Strony zapewnią osobom należącym do mniejszości polskiej zamieszkującym na terytorium Republiki Czeskiej i osobom należącym do mniejszości czeskiej zamieszkującym na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej warunki sprzyjające zachowaniu, rozwojowi i wyrażaniu ich tożsamości narodowej, religijnej, kulturowej i językowej w ramach przepisów obowiązujących w Państwach Umawiających się Stron.

PROGRAM WSPÓŁPRACY

między Ministrem Edukacji i Nauki Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Szkolnictwa, Młodzieży i Kultury Fizycznej Republiki Czeskiej w dziedzinie edukacji na lata 2006-2009, podpisany w Pradze dnia 12 kwietnia 2006 r.

(Dz. U. z dnia 30 października 2006 r. Nr 197, poz. 1449)

Art. 9

1. Umawiające się Strony zapewnią, zgodnie z prawem wewnętrznym, osobom należącym do polskiej mniejszości narodowej w Republice Czeskiej i czeskiej mniejszości narodowej w Rzeczypospolitej Polskiej możliwość nauki języka ojczystego i kształcenia w języku ojczystym. W tym celu będą wspomagały działalność szkół nauczających w języku ojczystym i języka ojczystego w środowiskach polskiej mniejszości narodowej w Republice Czeskiej i czeskiej mniejszości narodowej w Rzeczypospolitej Polskiej oraz wzajemne zatrudnianie w tych szkołach nauczycieli polskich w Republice Czeskiej i nauczycieli czeskich w Rzeczypospolitej Polskiej.

2. W celu stworzenia warunków umożliwiających podtrzymywanie i rozwijanie poczucia tożsamości narodowej kulturowej oraz znajomości języka polskiego Strona polska, zgodnie z prawem wewnętrznym, będzie przyjmować młodzież polskiego pochodzenia z Republiki Czeskiej na różne formy kształcenia w publicznych szkołach wyższych w Rzeczypospolitej Polskiej w ramach corocznie określonych limitów.

UMOWY ZAWARTE Z REPUBLIKĄ LITEWSKĄ

Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Litewską o przyjaznych stosunkach i dobrosąsiedzkiej współpracy

z dnia 26 kwietnia 1994 r.
(Dz.U. 1995 r. Nr 15, poz. 71)

Art. 13

1. Układające się Strony zobowiązują się do poszanowania międzynarodowych zasad i standardów dotyczących ochrony praw mniejszości narodowych, w szczególności zawartych w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, w Międzynarodowych paktach praw człowieka, w odpowiednich dokumentach Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, a także w Europejskiej konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, wraz z protokołami dodatkowymi, przyjętymi przez obie strony.

2. Osoby należące do mniejszości polskiej w Republice Litewskiej, czyli osoby posiadające obywatelstwo litewskie, które są polskiego pochodzenia albo przyznają się do narodowości, kultury lub tradycji polskiej oraz uznają język polski za swój język ojczysty, a także osoby należące do mniejszości litewskiej w Rzeczypospolitej Polskiej, czyli osoby posiadające obywatelstwo polskie, które są litewskiego pochodzenia albo przyznają się do narodowości,

kultury lub tradycji litewskiej oraz uznają język litewski za swój język ojczysty, mają prawo indywidualnie lub wspólnie z innymi członkami swej grupy do swobodnego wyrażania, zachowania i rozwijania swej tożsamości narodowej, kulturowej, językowej i religijnej, bez jakiegokolwiek dyskryminacji i przy zachowaniu pełnej równości wobec prawa.

3. Strony potwierdzają, że przynależność do mniejszości narodowej jest sprawą indywidualnego wyboru dokonywanego przez osobę i że nie mogą z tego wynikać dla niej żadne negatywne następstwa. Nikt nie może być zmuszony do udowodnienia swej narodowości ani do jej wyrzeczenia się.

Art. 14

Układające się Strony oświadczają, że osoby wymienione w artykule 13 ustęp 2 mają w szczególności prawo do:

- swobodnego posługiwania się językiem mniejszości narodowej w życiu prywatnym i publicznie,
- dostępu do informacji w tym języku, jej rozpowszechniania i wymiany oraz posiadania własnych środków masowego przekazu,
- uczenia się języka swojej mniejszości narodowej i pobierania nauki w tym języku,
- zgodnego z prawem krajowym zakładania i utrzymywania własnych instytucji, organizacji lub stowarzyszeń, w szczególności kulturalnych, religijnych i oświatowych, w tym szkół wszystkich szczebli, które mogą się ubiegać o dobrowolne wkłady finansowe i inne, z kraju i z zagranicy, jak również o pomoc publiczną, oraz uczestniczenia w międzynarodowych organizacjach pozarządowych,
- wyznawania i praktykowania swojej religii, w tym nabywania, posiadania i wykorzystywania materiałów religijnych oraz prowadzenia oświatowej działalności religijnej w języku mniejszości narodowej,
- ustanawiania i utrzymywania nie zakłóconych kontaktów między sobą w obrębie swego kraju, jak również kontaktów poprzez granicę z obywatelami innych państw, z którymi łączy ich wspólne pochodzenie narodowe,
- używania swych imion i nazwisk w brzmieniu języka mniejszości narodowej; szczegółowe regulacje dotyczące pisowni imion i nazwisk zostaną określone w odrębnej umowie,
- uczestniczenia w życiu publicznym bezpośrednio lub za pośrednictwem swobodnie wybranych przedstawicieli na szczeblu władz państwowych i lokalnych oraz dopuszczenia do służby publicznej na równi z innymi obywatelami.

Art. 15

Układające się Strony będą na swych terytoriach chroniły tożsamość narodową, kulturową, językową i religijną osób wymienionych w artykule 13 ustęp 2 oraz tworzyły warunki jej rozwijania.

Strony w szczególności:

- rozważą dopuszczenie używania języków mniejszości narodowych przed swymi urzędami, szczególnie zaś w tych jednostkach administracyjno-terytorialnych, w których dużą część ludności stanowi mniejszość narodowa,
- zapewnią mniejszościom narodowym dostęp do publicznych środków masowego przekazu,

- zapewnią odpowiednie możliwości nauczania języka mniejszości narodowej i pobierania nauki w tym języku w przedszkolach, szkołach podstawowych i średnich,
- będą podejmować niezbędne środki dotyczące ochrony tożsamości mniejszości narodowej po należytej konsultacji, łącznie z kontaktami z organizacjami lub stowarzyszeniami grup wymienionych w artykule 13 ustęp 2,
- będą uwzględniać historię i kulturę grup wymienionych w artykule 13 ustęp 2 w związku z nauczaniem historii i kultury w placówkach oświatowych,
- powstrzymają się od jakichkolwiek działań mogących doprowadzić do asymilacji członków mniejszości narodowej wbrew ich woli oraz zgodnie ze standardami międzynarodowymi powstrzymają się od działań, które prowadziłyby do zmian narodowościowych na obszarach zamieszkałych przez mniejszości narodowe.

Art. 16

1. Żadne z postanowień przewidzianych w artykule 14 nie może być interpretowane jako dające prawo do prowadzenia jakiegokolwiek działalności lub dokonania jakichkolwiek działań sprzecznych z Kartą Narodów Zjednoczonych, zasadami prawa międzynarodowego, szczególnie z zasadą poszanowania integralności terytorialnej państwa oraz dokumentami Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie.

2. Każda osoba należąca do mniejszości narodowej polskiej w Republice Litewskiej oraz litewskiej w Rzeczypospolitej Polskiej powinna być jak każdy obywatel lojalna wobec państwa swego zamieszkania, kierując się obowiązkami wynikającymi z ustawodawstwa tego państwa.

Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Litewskiej o współpracy w dziedzinie kultury, nauki i oświaty

z dnia 17 grudnia 1998 r.

Art. 9

Umawiające się Strony stworzą osobą należącym do mniejszości polskiej w Republice Litewskiej i osobom należącym do mniejszości litewskiej w Rzeczypospolitej Polskiej warunki sprzyjające zachowaniu, rozwojowi i wyrażaniu ich tożsamości narodowej, religijnej i językowej.

W tym celu każda z Umawiających się Stron będzie na swoim terytorium państwowym wspierać działalność instytucji oświatowych i kulturalnych oraz organizacji społecznych mniejszości narodowych, a także będzie sprzyjać zachowaniu ich więzi kulturowych z rodakami zamieszkującymi na terytorium państwowym drugiej strony.

Umawiające się Strony, każda na swoim terytorium państwowym, zapewnią wyżej wymienionym osobom dostęp do publicznych środków masowego przekazu, a także na zasadach dobrowolności, dostęp do oświaty w języku ojczystym na poziomie przedszkolnym, podstawowym i średnim.

Umawiające się Strony zapewnią kształcenie i doskonalenie kadr nauczycielskich dla szkół mniejszości, możliwość zatrudnienia w szkołach mniejszości nauczycieli, skierowanych przez drugą Stronę, możliwość upowszechniania znajomości języka ojczystego, historii, geografii

i kultury ojczystej i podnoszenia poziomu ich nauczania. Umawiające się Strony będą współpracować w zakresie przygotowywania programów nauczania oraz podręczników do nauki języka i literatury polskiej, historii i geografii Polski dla szkół, podstawowych i średnich z polskim językiem nauczania na Litwie, a także programów nauczania oraz podręczników do nauki języka i literatury litewskiej, historii i geografii Litwy dla szkół podstawowych i średnich z litewskim językiem nauczania w Polsce.

**Program współpracy między Ministerstwem Edukacji Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej
a Ministrem Oświaty i Nauki Republiki Litewskiej na lata 1998-2001**

z dnia 16 listopada 1998 r.

Art. 1.

Strony będą wzajemnie wymieniać informacje dotyczące systemów edukacji swego kraju, planów ich rozwoju i kierunków reformowania oraz aktów normatywnych w dziedzinie oświaty.

Art. 2.

Strony będą popierały bezpośrednią współpracę między szkołami wszystkich szczebli, w szczególności w rejonach przygranicznych. Współpracę tę będą koordynowały terenowe organy oświaty. Warunki wymiany będą każdorazowo uzgadniane przez partnerów.

Art. 3.

Strony, w miarę możliwości, będą udzielały metodycznej pomocy znajdującym się na terytorium drugiego państwa szkołom i przedszkolom, w których prowadzone jest nauczanie języka i w języku drugiej Strony.

Art. 4.

Strony będą współpracowały w dziedzinie opracowania podręczników i programów nauczania języka i literatury polskiej, historii i geografii Polski dla szkół z polskim językiem nauczania na Litwie, a także podręczników i programów nauczania języka i literatury litewskiej, historii i geografii Litwy dla szkół z litewskim językiem nauczania w Polsce.

Art. 6.

1. Strony będą kontynuować organizowanie w obu krajach kursów doskonalenia nauczycieli języka ojczystego - języka polskiego w szkołach Litwy i języka litewskiego w szkołach Polski. Strony będą uznawały podnoszone tą drogą kwalifikacje.
2. Strony co roku będą uzgadniały jakich przedmiotów nauczyciele będą wysyłani i przyjmowani na kursy doskonalenia zawodowego w obu krajach.

Art. 15.

Dwustronna Komisja do badania problemów nauczania historii rozszerzy swoje prace o problematykę

z zakresu geografii i literatury. W tym celu Strony włączą do składu polskiej i litewskiej części Komisji ekspertów z tych dziedzin.

Posiedzenia Komisji będą odbywały się zgodnie z Protokołem Ministerstwa Edukacji Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej i Ministerstwa Kultury i Oświaty Republiki Litewskiej podpisanym w dniu 21 lutego 1992 roku w Wilnie.

Protokół Ministerstwa Edukacji Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej i Ministerstwa Kultury i Oświaty Republiki Litewskiej w sprawie utworzenia dwustronnej Komisji do badania problemów nauczania historii

z dnia 21 lutego 1992 roku

Art. 2

Komisja:

1. Wymienia informacje o nauczaniu historii w szkołach podstawowych oraz średnich Polski i Litwy, zapoznaje jedną i drugą stronę z podręcznikami przeznaczonymi do tych szkół.
2. Omawia treść podręczników historii, przedstawia odpowiednie uwagi i propozycje układającym się stronom, autorom podręczników i wydawnictwom.
3. Bada problemy nauczania historii w szkołach Polski, w których nauczanie odbywa się w języku litewskim oraz w szkołach Litwy, w których nauczanie odbywa się w języku polskim, przedstawia odpowiednie uwagi i propozycje stronom układającym się.
4. Proponuje stronom sposób zaopatrzenia szkół podstawowych i średnich Polski i Litwy w podręczniki historii.

Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Litewskiej o Polsko-Litewskim Funduszu Wymiany Młodzieży

z dnia 1 czerwca 2007 roku

Art. 2

1. Celem Funduszu jest wspieranie współpracy polskiej i litewskiej młodzieży dla budowania przyjaznej współpracy między Narodami Polski i Litwy.
2. Fundusz realizuje swoje cele poprzez wspieranie i finansowanie:
  - 1) wymian młodzieży polskiej i litewskiej;

- 2) projektów, przygotowanych i prowadzonych przez organizacje inspirujące wymiany i inne inicjatywy młodzieży polskiej i litewskiej, w zakresie niniejszej umowy;
- 3) imprez, spotkań i innych inicjatyw młodzieży polskiej i litewskiej;
- 4) projektów informacyjnych, których celem jest inspirowanie współpracy kulturalnej, propagowanie tolerancji, lepszego zrozumienia i poznania się pomiędzy młodzieżą polską i litewską;
- 5) projektów, których celem jest wymiana i rozpowszechnienie przykładów dobrej praktyki między organizacjami, które realizują politykę młodzieżową i pracują z młodzieżą;
- 6) publikacji mających na celu zbliżenie między Narodami Polski i Litwy.”

UMOWY ZAWARTE Z REPUBLIKĄ FEDERALNĄ NIEMIEC

Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Federalną Niemiec o dobrym sąsiedztwie i przyjaznej współpracy

z dnia 17 czerwca 1991 r.
(Dz.U. z 1992 r. Nr 14 , poz. 56)

Art. 20

1. Członkowie mniejszości niemieckiej w Rzeczypospolitej Polskiej, to znaczy osoby posiadające polskie obywatelstwo, które są niemieckiego pochodzenia albo przyznają się do języka, kultury lub tradycji niemieckiej, a także osoby w Republice Federalnej Niemiec, posiadające niemieckie obywatelstwo, które są polskiego pochodzenia albo przyznają się do języka, kultury lub tradycji polskiej, mają prawo, indywidualnie lub wspólnie z innymi członkami swej grupy, do swobodnego wyrażania, zachowania i rozwijania swej tożsamości etnicznej, kulturalnej, językowej i religijnej bez jakiegokolwiek próby asymilacji wbrew ich woli. Mają oni prawo do pełnego i skutecznego korzystania z praw człowieka i podstawowych wolności bez jakiegokolwiek dyskryminacji i w warunkach pełnej równości wobec prawa.

2. Umawiające się Strony realizują prawa i obowiązki zgodnie ze standardami międzynarodowymi dotyczącymi mniejszości, w szczególności zgodnie z Powszechną deklaracją praw człowieka Narodów Zjednoczonych z 10 grudnia 1948 r., Europejską konwencją o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 4 listopada 1950 r., Konwencją o zwalczaniu wszelkich form dyskryminacji rasowej z 7 marca 1966 r., Międzynarodowym paktem praw obywatelskich i politycznych z 16 grudnia 1966 r., Aktem końcowym KBWE z 1 sierpnia 1975 r., Dokumentem kopenhaskiego spotkania w sprawie ludzkiego wymiaru KBWE z 29 czerwca 1990 r., jak również Paryską kartą dla nowej Europy z 21 listopada 1990 r.

3. Umawiające się Strony oświadczają, że osoby wymienione w ustępie 1 mają w szczególności prawo, indywidualnie lub wspólnie z innymi członkami swej grupy, do:

- swobodnego posługiwania się językiem ojczystym w życiu prywatnym i publicznie, dostępu do informacji w tym języku, jej rozpowszechniania i wymiany,

- zakładania i utrzymywania własnych instytucji, organizacji lub stowarzyszeń oświatowych, kulturalnych i religijnych, które mogą się ubiegać o dobrowolne wkłady finansowe i inne, jak również o pomoc publiczną, zgodnie z prawem krajowym, oraz które posiadają równoprawny dostęp do środków przekazu swojego regionu,
- wyznawania i praktykowania swej religii, w tym nabywania, posiadania i wykorzystywania materiałów religijnych oraz prowadzenia oświatowej działalności religijnej w języku ojczystym,
- ustanawiania i utrzymywania nie zakłóconych kontaktów między sobą w obrębie swego kraju, jak również kontaktów poprzez granice z obywatelami innych państw, z którymi łączą ich wspólne pochodzenie etniczne lub narodowe, dziedzictwo kulturalne lub przekonania religijne,
- używania swych imion i nazwisk w brzmieniu języka ojczystego,
- zakładania i utrzymywania organizacji lub stowarzyszeń w obrębie swojego kraju oraz uczestniczenia w międzynarodowych organizacjach pozarządowych,
- korzystania na równi z innymi ze skutecznych środków prawnych dla urzeczywistnienia swoich praw, zgodnie z prawem krajowym.

4. Umawiające się Strony potwierdzają, że przynależność do grup wymienionych w ustępie 1 jest sprawą indywidualnego wyboru osoby i że nie mogą z niego wynikać żadne niekorzystne następstwa.

Art. 21

1. Umawiające się Strony będą na swych terytoriach chroniły tożsamość etniczną, kulturalną, językową i religijną grup wymienionych w artykule 20 ustęp 1 oraz tworzyły warunki do wspierania tej tożsamości. Doceniają szczególne znaczenie wzmożonej konstruktywnej współpracy w tej dziedzinie. Współpraca ta powinna umacniać pokojowe współzycie i dobre sąsiedztwo narodów polskiego i niemieckiego oraz przyczyniać się do porozumienia i pojednania między nimi.

2. Umawiające się Strony będą w szczególności:

- w ramach obowiązujących ustaw wzajemnie umożliwić i ułatwić podejmowanie działań na rzecz wspierania członków grup wymienionych w artykule 20 ustęp 1 lub ich organizacji,
- mimo konieczności uczenia się oficjalnego języka odnośnego Państwa, dążyć zgodnie z właściwymi przepisami prawa krajowego do zapewnienia członkom grup wymienionych w artykule 20 ustęp 1 odpowiednich możliwości nauczania ich języka ojczystego lub w ich języku ojczystym w publicznych placówkach oświatowych, jak również tam, gdzie to jest możliwe i konieczne, posługiwania się nim wobec władz publicznych,
- uwzględniać historię i kulturę grup wymienionych w artykule 20 ustęp 1 w związku z nauczaniem historii i kultury w placówkach oświatowych,
- szanować prawo członków grup wymienionych w artykule 20 ustęp 1 do skutecznego uczestnictwa w sprawach publicznych, łącznie z udziałem w sprawach dotyczących ochrony i wspierania ich tożsamości,
- podejmować niezbędne środki w tym celu po należytej konsultacji, zgodnie z procedurą podejmowania decyzji w danym Państwie, łącznie z kontaktami z organizacjami lub stowarzyszeniami grup wymienionych w artykule 20 ustęp 1.

2. Umawiające się Strony będą stosować postanowienia artykułu 3 w odniesieniu do spraw określonych w niniejszym artykule oraz w artykułach 20 i 22.

Art. 22

1. Żadnego z zobowiązań wynikających z artykułów 20 i 21 nie można interpretować jako pociągającego za sobą prawo do angażowania się w jakąkolwiek działalność lub prowadzenia jakichkolwiek działań wbrew celom i zasadom Karty Narodów Zjednoczonych, innym zobowiązaniom wynikającym z prawa międzynarodowego lub wbrew postanowieniom Aktu końcowego KBWE, łącznie z zasadą integralności terytorialnej państw.

2. Każda osoba należąca w Rzeczypospolitej Polskiej bądź w Republice Federalnej Niemiec do grup wymienionych w artykule 20 ustęp 1 jest odpowiednio do powyższych postanowień obowiązana, jak każdy obywatel, lojalnie postępować wobec odnośnego Państwa, kierując się obowiązkami wynikającymi z ustawodawstwa tego Państwa.

Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o współpracy kulturalnej

z dnia 14 lipca 1997 r.
(Dz.U. z 1999 r. Nr 39, poz. 379)

Art. 4

1. Umawiające się Strony będą dążyć do umożliwiania wszystkim zainteresowanym szerokiego dostępu do kultury, języka, literatury i historii drugiego kraju. W tym celu będą one popierać państwowe i niepaństwowe inicjatywy i instytucje.

Umawiające się Strony będą dokładać wszelkich starań zmierzających do umożliwiania, rozszerzania i ułatwiania przedsięwzięć mających na celu wspieranie we własnym kraju nauki i popularyzację języka drugiego kraju w szkołach wyższych, szkołach i innych placówkach oświatowych, a także w ramach pozaszkolnych form nauczania języka.

Umawiające się Strony będą zachęcać do tworzenia klas i szkół dwujęzycznych, szczególnie w regionach przygranicznych.

Umawiające się Strony będą dokładać starań na rzecz rozszerzania możliwości studiów polonistycznych i germanistycznych w szkołach wyższych obu krajów.

2. Umawiające się Strony będą umożliwiać i ułatwiać we własnym kraju realizację odpowiednich przedsięwzięć wspierających drugiej Strony, zwłaszcza takich, jak:

- a) delegowanie nauczycieli, lektorów i doradców-konsultantów,
- b) udział nauczycieli i studentów w kursach szkoleniowych i doskonalących, organizowanych przez drugą Stronę, jak również wymiana doświadczeń w zakresie nowoczesnych metod i technologii nauczania języków obcych,
- c) udostępnianie podręczników i materiałów dydaktycznych oraz współpraca przy opracowywaniu podręczników,
- d) wykorzystanie możliwości, jakie stwarzają radio i telewizja dla poznania i popularyzacji języka drugiej Umawiającej się Strony.

Art. 5

W ramach współpracy Umawiające się Strony będą dążyć do osiągania takiego przedstawiania historii, geografii i kultury drugiego kraju w swoich podręcznikach, które sprzyjać będzie lepszemu wzajemnemu zrozumieniu i poznaniu; zachęcać one będą do uwzględniania przy tym zaleceń niezależnej Polsko-Niemieckiej Komisji do spraw Podręczników Szkolnych.

Art. 6

Umawiające się Strony będą popierać współpracę, we wszystkich jej formach i płaszczyznach, w dziedzinie nauki, szkolnictwa i oświaty, szczególnie w sferze szkół wyższych i organizacji naukowych, szkół ogólnokształcących i zawodowych, organizacji i placówek pozaszkolnego kształcenia i doskonalenia zawodowego dorosłych, administracji szkolnictwa i szkolenia zawodowego oraz innych instytucji oświatowych i naukowych.

Strony będą zachęcać instytucje działające w tych dziedzinach w swoich krajach do:

- 1) współpracy we wszystkich dziedzinach stanowiących przedmiot wspólnego zainteresowania;
- 2) partnerskich kontaktów między szkołami wyższymi oraz innymi placówkami naukowymi i oświatowymi obu krajów;
- 3) realizacji wspólnych przedsięwzięć oświatowych i badawczych;
- 4) wzajemnego wysyłania delegacji i osób w celu wymiany informacji i doświadczeń oraz udziału w konferencjach i sympozjach naukowych;
- 5) wymiany naukowców, doktorantów, administracyjnych pracowników szkół wyższych, nauczycieli, instruktorów, studentów, uczniów w ramach pobytów naukowych, szkoleniowych, studyjnych i informacyjnych;
- 6) wymiany literatury naukowej, pedagogicznej i dydaktycznej, materiałów dydaktycznych, poglądowych i informacyjnych oraz filmów dla celów dydaktycznych i naukowych, jak również organizowania odpowiednich wystaw specjalistycznych.

Art. 12

Umawiające się Strony będą popierać bezpośrednie kontakty między grupami społecznymi i stowarzyszeniami, takimi jak związki zawodowe, stowarzyszenia kulturalne, związki twórcze, kościoły, wspólnoty wyznaniowe, a także fundacjami i organizacjami pozarządowymi, w celu wspierania współpracy, oraz będą zachęcać do realizacji przedsięwzięć służących celom niniejszej umowy.

Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Federalnej Niemiec o grobach ofiar wojen i przemocy totalitarnej

z dnia 8 grudnia 2003 r.
(M.P. z 2005 r. Nr 55, poz. 749)

Art. 1

Niniejsza umowa reguluje wszystkie kwestie związane z ustalaniem, dokumentowaniem, rejestracją, urządzeniem, zachowaniem, należytym utrzymaniem i ochroną miejsc spoczynku ofiar wojen i przemocy totalitarnej - polskich na terytorium Republiki Federalnej Niemiec i niemieckich na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej - jak również wszystkie sprawy związane z ekshumacją szczątków zwłok i ich godnym ponownym pochowaniem.

Art. 3

1. Umawiające się Strony są zgodne, iż miejsca spoczynku ofiar wojen i przemocy totalitarnej objęte są ochroną prawną tego państwa, na którego terytorium się znajdują.

2. Pomniki ofiar wojen i przemocy totalitarnej, które nie są zlokalizowane na cmentarzach wojennych w rozumieniu niniejszej umowy, objęte są ochroną prawną tego państwa, na którego terytorium się znajdują.

Art. 4

1. Umawiające się Strony gwarantują ochronę już istniejących i odnajdywanych grobów ofiar wojen i przemocy totalitarnej, swobodny dostęp do nich oraz prawo wiecznego spoczynku poległym i zmarłym wskutek wojen i przemocy totalitarnej. Umawiające się Strony dołożą wszelkich starań w celu zapobiegania powstawaniu w otoczeniu cmentarzy wojennych obiektów lub urządzeń nieliczących z powagą tych miejsc.

2. Umawiające się Strony uprawnione są do renowacji, porządkowania i pielęgnowania na własny koszt grobów i cmentarzy wojennych ofiar wojen i przemocy totalitarnej, o których mowa w artykule 2 niniejszej umowy, położonych na terytorium państwa drugiej Umawiającej się Strony.

3. Rząd Republiki Federalnej Niemiec gwarantuje utrzymanie, renowację i pielęgnowanie na własny koszt polskich grobów i cmentarzy wojennych, określonych w artykule 2 niniejszej umowy, na terytorium Republiki Federalnej Niemiec.

4. Rząd Rzeczypospolitej Polskiej gwarantuje utrzymanie, renowację i pielęgnowanie na swój koszt położonych na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej niemieckich grobów i cmentarzy wojennych poległych i zmarłych w latach 1914 - 1918, zgodnie z obowiązującymi na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej przepisami o grobach i cmentarzach wojennych.

Art. 5

Umawiające się Strony będą sprzyjać zakładaniu ośrodków dokumentacyjnych, informacyjnych lub spotkań w pobliżu cmentarzy wojennych, jako elementu edukacji na rzecz wzajemnego zrozumienia i pojednania.

Art. 7

1. Umawiające się Strony będą zezwalać sobie wzajemnie, bez ponoszenia z tego tytułu kosztów i po uprzednim przedłożeniu im planów w celu wyrażenia zgody, na scalanie grobów ofiar wojen i przemocy totalitarnej, których przeniesienie uważane jest za niezbędne.

2. Przeniesienie szczątków zwłok niemieckich ofiar wojen i przemocy totalitarnej wykonywać będą grupy robocze wyznaczone przez Stronę niemiecką. Przeniesienie szczątków zwłok polskich ofiar wojen i przemocy totalitarnej wykonywać będą grupy robocze wyznaczone przez Stronę polską.

3. Po zakończeniu prac związanych z przeniesieniem szczątków zwłok sporządza się protokół, w którym wymienia się dawne i nowe położenie grobu, personalia osoby ekshumowanej, treść napisu na identyfikatorze oraz inne występujące przedmioty, pozwalające na identyfikację szczątków zwłok. Protokół stanowi również podstawę przekazania odnalezionych przy ekshumowanych szczątkach zwłok przedmiotów.

4. W przypadku gdy istniejące niegdyś cmentarze wojenne przestały istnieć wskutek zmian infrastrukturalnych, a przeniesienie szczątków zwłok nie jest już możliwe, Umawiająca się Strona, na terytorium państwa której cmentarze się znajdowały, zezwalać będzie drugiej Umawiającej się Stronie na jej wniosek i koszt na wzniesienie w godnej i odpowiadającej lokalnym warunkom formie miejsc pamięci. Jeżeli w tym celu niezbędne jest udostępnienie gruntu lub uzyskanie zgody władz lokalnych, każda z Umawiających się Stron udzielać będzie drugiej Umawiającej się Stronie poparcia przy składaniu odpowiednich wniosków i realizacji tego przedsięwzięcia w celu upamiętnienia.

5. Jeżeli dla umożliwienia ostatecznego pochowania na cmentarzu wojennym niezbędne okaże się prowizoryczne pochowanie szczątków zwłok ofiar wojen i przemocy totalitarnej, Umawiająca się Strona, na terytorium państwa, na którym są odnajdywane, podejmie działania mające na celu godne prowizoryczne pochowanie oraz oznakowanie grobów, przy uwzględnieniu przepisów obowiązujących w danym państwie.

UMOWY ZAWARTE Z FEDERACJĄ ROSYJSKĄ

Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Federacją Rosyjską o przyjaznej i dobrosąsiedzkiej współpracy

z dnia 22 maja 1992 r.
(Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 291)

Art. 16

1. Strony będą kierować się powszechnie przyjętymi standardami międzynarodowymi, dotyczącymi gwarancji przestrzegania praw człowieka i praw mniejszości narodowych, zawartymi w szczególności w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Międzynarodowych Paktach Praw Człowieka oraz w dokumentach Konferencji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie, przede wszystkim w dziedzinie ludzkiego wymiaru.

2. Strony uznają wolność wyznania za jedno z podstawowych praw człowieka i będą kierować się z tą zasadą, gwarantując, zgodnie ze swoim ustawodawstwem, obywatelom Rzeczypospolitej Polskiej pochodzącym z Rosji i obywatelom Federacji Rosyjskiej polskiego pochodzenia, niezależnie od ich narodowości i wyznania, prawo posiadania swobodnego dostępu do obiektów i miejsc kultu religijnego, a także prawo do wychowania i edukacji religijnej.

3. Strony będą sprzyjać obywatelom Rzeczypospolitej Polskiej pochodzącym z Rosji i obywatelom Federacji Rosyjskiej polskiego pochodzenia w zachowaniu i krzewieniu tożsamości etnicznej, własnej kultury oraz nauczaniu języka ojczystego na poziomie przedszkolnym i szkolnym.

Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Federacji Rosyjskiej o współpracy w dziedzinie kultury, nauki i oświaty

z dnia 25 sierpnia 1993 r.
(Dz.U. z 1994 r. Nr 36, poz. 133)

Art. 13

Strony będą popierać działalność mającą na celu zachowanie i rozwój tożsamości narodowej, kulturalnej, religijnej i językowej Polaków zamieszkałych w Rosji oraz przedstawicieli narodów i grup etnicznych Federacji Rosyjskiej zamieszkałych w Polsce.

W tym celu będą one popierać zachowanie powiązań kulturalnych mniejszości z ich ojczyzną etniczną, zachowanie tradycji, zapewniając możliwość swobodnych kontaktów, w tym podróży do etnicznej ojczyzny. Strony będą udzielać wszechstronnego poparcia dla działalności organizacji społeczno-kulturalnych mniejszości narodowych i w ramach wewnętrznego ustawodawstwa umożliwią im otrzymywanie pomocy materialnej z etnicznej ojczyzny.

POROZUMIENIE

między Ministrem Edukacji Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Edukacji i Nauki Federacji Rosyjskiej o współpracy w dziedzinie edukacji

podpisane w Moskwie dnia 28 października 2005 r.
(M.P. z dnia 10 lutego 2006 r. Nr 10, poz. 132)

Art. 1

Strony będą współpracowały w następujących głównych dziedzinach:

- wymiana informacji o systemach edukacji, planach ich rozwoju i kierunkach reform,
- kształcenie i podnoszenie kwalifikacji kadr pedagogicznych w specjalnościach będących przedmiotem obustronnego zainteresowania,
- rozwój, wspieranie i podnoszenie poziomu nauczania języka polskiego i literatury polskiej w Federacji Rosyjskiej oraz języka rosyjskiego i literatury rosyjskiej w Rzeczypospolitej Polskiej na wszystkich szczeblach nauczania,
- wspieranie współpracy między szkołami wyższymi Państw-Stron w dziedzinie nauki, a w szczególności wspólnych badań nad historią stosunków polsko-rosyjskich,
- przeprowadzanie wspólnych imprez naukowych, konferencji, sympozjów, a także olimpiad i konkursów dla uczniów i studentów,
- rozwój bezpośrednich kontaktów i współpracy między wszystkimi typami placówek edukacyjnych Państw-Stron.

Art. 4

Strony będą popierały rozwój i podnoszenie poziomu nauczania języka polskiego i literatury polskiej w placówkach edukacyjnych Federacji Rosyjskiej oraz języka rosyjskiego i literatury rosyjskiej w placówkach edukacyjnych Rzeczypospolitej Polskiej.

W tym celu Strony będą organizowały każdego roku:

- 1) kursy podnoszenia kwalifikacji dla nauczycieli - Strona polska dla nauczycieli języka polskiego z Federacji Rosyjskiej, a Strona rosyjska dla nauczycieli języka rosyjskiego z Rzeczypospolitej Polskiej,
- 2) letnie kursy językowe - języka polskiego w Rzeczypospolitej Polskiej i języka rosyjskiego w Federacji Rosyjskiej - dla studentów i doktorantów.

Okresy pobytu, warunki przyjmowania kandydatów i ich liczbę w ramach niniejszego artykułu Strony będą uzgadniały corocznie.

UMOWA

między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Federacji Rosyjskiej o grobach i miejscach pamięci ofiar wojen i represji

z dnia 22 lutego 1994 r.
(Dz.U. Nr 112, poz. 543)

Rząd Rzeczypospolitej Polskiej i Rząd Federacji Rosyjskiej, zwane dalej Stronami, biorąc pod uwagę postanowienia artykułu 17 Traktatu między Rzeczpospolitą Polską a Federacją Rosyjską o przyjaznej i dobrosąsiedzkiej współpracy z dnia 22 maja 1992 r., a także podpisane wraz z nim wspólne oświadczenie Prezydentów Rzeczypospolitej Polskiej i Federacji Rosyjskiej, uzgodniły, co następuje:

Art. 1

1. Niniejsza umowa reguluje współpracę Stron w zakresie rozwiązywania wszelkich spraw związanych z ustalaniem, rejestracją, urządzeniem, zachowaniem i należyтым utrzymaniem miejsc pamięci i spoczynku - polskich w Federacji Rosyjskiej i rosyjskich w Rzeczypospolitej Polskiej - żołnierzy i osób cywilnych poległych, pomordowanych i zamęczonych w wyniku wojen i represji, zwanych dalej "miejscami pamięci i spoczynku". Postanowienia niniejszej umowy obejmują także sprawy związane z ekshumacją szczątków zwłok i godnym ich pamięci ponownym pochowaniem.

2. Strony realizując współpracę, o której mowa w ustępie 1 niniejszego artykułu, kierują się postanowieniami niniejszej umowy, celami i zasadami Konwencji genewskich o ochronie ofiar wojny z 12 sierpnia 1949 r. i Protokołów dodatkowych do tych konwencji, a także państwowymi, narodowymi i religijnymi zwyczajami i tradycjami narodów Polski i Rosji.

3. Postanowienia niniejszej umowy obejmują groby żołnierzy i osób cywilnych, nie mieszczących się w określeniu ustępu 1 niniejszego artykułu, lecz które znajdują się na terenie miejsc spoczynku, o których mowa w ustępie 1.

Art. 2

1. Strony będą wymieniać wszelkie posiadane informacje, dotyczące położenia miejsc pamięci i spoczynku, ich liczby i wielkości oraz danych osobowych poległych, pomordowanych i zamęczonych.
  2. Na podstawie informacji, o których mowa w ustępie 1 niniejszego artykułu, każda ze Stron sporządzi wykaz wszystkich znanych miejsc pamięci i spoczynku.
  3. Każda ze Stron umieści w wykazie i zapewni ochronę wszystkich ujawnionych miejsc pamięci i spoczynku, powiadamiając o tym drugą Stronę.
  4. Urządzenie miejsc pamięci i spoczynku przewiduje wyznaczenie ich granic, postawienie nagrobków, znaków pamięci, pomników lub innych obiektów upamiętniających.
- W poszczególnych przypadkach, za zgodą Stron, sposób urządzenia i utrzymania miejsc pamięci i spoczynku może zostać dodatkowo sprecyzowany. Obok istniejących mogą być wznoszone nowe pomniki i inne formy uczczenia pamięci poległych, pomordowanych i zamęczonych, jeśli mają one istotne uzasadnienie historyczne.

Art. 10

1. Każda ze Stron, zgodnie z ustawodawstwem swojego Państwa, zapewni na swoim terytorium państwowym swobodny dostęp obywateli obu Państw do miejsc pamięci i spoczynku.
2. Strony, stosownie do potrzeb, będą sprzyjać zakładaniu i utrzymywaniu muzeów i ośrodków spotkań w pobliżu miejsc pamięci i spoczynku, w celu zapoznania z przeszłością zainteresowanych osób, głównie młodzieży, i podejmowania działań na rzecz pojednania narodów.

WSPÓLNE OŚWIADCZENIE MINISTRÓW SPRAW ZAGRANICZNYCH RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ I FEDERACJI ROSYJSKIEJ

W związku z podpisaniem dnia 22 lutego 1994 r. w Krakowie Umowy między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Federacji Rosyjskiej o grobach i miejscach pamięci ofiar wojen i represji oraz dążąc do budowania stosunków polsko-rosyjskich na jakościowo nowej podstawie, a także do przewyciężenia negatywnej spuścizny przeszłości, mając świadomość ogromu cierpień spowodowanych przez reżim stalinowski, a także pamiętając o niepowetowanych stratach, jakie poniosły narody Polski i Rosji, Ministrowie Spraw Zagranicznych Rzeczypospolitej Polskiej i Federacji Rosyjskiej wyrażają przekonanie, że miejsca pamięci i spoczynku ofiar wojen i represji, obywateli polskich na terytorium Federacji Rosyjskiej i rosyjskich na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, powinny być objęte należnym staraniem i opieką.

Kierując się dobrą wolą i wartościami humanitarnymi, Strona rosyjska zamierza rozpocząć w maju 1994 r. w Katyniu i Miednoje ekshumację szczątków ofiar totalitaryzmu, w tym oficerów polskich, oraz uczestniczyć w godnym ich pamięci pochowaniu. Strona rosyjska oświadcza, iż jest gotowa ponieść związane z tym koszty oraz udzielić pomocy w urządzeniu cmentarzy-pomników w Katyniu i Miednoje.

Strona rosyjska zamierza również udzielać dalszej pomocy w pracach nad urządzeniem innych cmentarzy w miejscach martyrologii obywateli polskich na terytorium Federacji Rosyjskiej.

Strona polska oświadcza, iż jest gotowa ściśle współdziałać ze Stroną rosyjską dla zapewnienia należytej troski o znajdujące się na terytorium Polski miejsca spoczynku żołnierzy nie objęte

działaniem umowy. Decyzje pociągające za sobą zmianę statusu takich miejsc spoczynku będą podejmowane po uprzednim poinformowaniu urzędów konsularnych Rosji w Polsce.

Obie Strony będą rozwijać współpracę w celu zachowania na swoich terytoriach państwowych miejsc pamięci związanych z historią Polski i Rosji.

UMOWY ZAWARTE Z UKRAINĄ

Traktat między Rzeczpospolitą Polską a Ukrainą o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i współpracy

z dnia 18 maja 1992 r.

(Dz.U. z 1993 r. Nr 125, poz. 573)

Art.11

1. Strony, zgodnie z ogólnie obowiązującymi standardami międzynarodowymi, dotyczącymi ochrony mniejszości narodowych, uznają prawo członków mniejszości polskiej na Ukrainie i ukraińskiej w Rzeczypospolitej Polskiej, indywidualnie lub wspólnie z innymi członkami danej mniejszości, do zachowania, wyrażania i rozwijania swojej tożsamości etnicznej, kulturowej, językowej i religijnej, bez jakiegokolwiek dyskryminacji i w warunkach pełnej równości wobec prawa. Strony podejmą niezbędne działania w celu realizacji tego prawa, w szczególności prawa do:

- nauczania i uczenia się języka ojczystego i w języku ojczystym, swobodnego posługiwania się nim, dostępu, rozpowszechniania i wymiany informacji w tym języku,
- zakładania i utrzymywania własnych instytucji i stowarzyszeń oświatowych, kulturalnych i religijnych,
- wyznawania i praktykowania swej religii,
- używania imion i nazwisk w brzmieniu przyjętym dla języka ojczystego,
- ustanawiania i utrzymywania niezakłóconych kontaktów między sobą w obrębie kraju zamieszkania, jak również przez granice.

2. Strony potwierdzają, że przynależność do mniejszości narodowej jest sprawą indywidualnego wyboru osoby i że nie mogą z tego wynikać dla niej żadne niekorzystne następstwa. Każda ze Stron będzie chroniła na swoim terytorium tożsamość narodową mniejszości drugiej Strony przed jakimkolwiek działaniem zagrażającym tej tożsamości i tworzyła warunki do jej umacniania.

3. Każda osoba należąca do mniejszości polskiej na Ukrainie oraz ukraińskiej w Rzeczypospolitej Polskiej jest zobowiązana, jak każdy obywatel, do lojalności wobec Państwa swego zamieszkania, kierując się ustawodawstwem tego Państwa.

Umowa między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy o współpracy w dziedzinie kultury, nauki i oświaty

z dnia 20 maja 1997 r.
(Dz.U. z 2000 r. Nr 3, poz. 29)

Art. 12

Umawiające się Strony zobowiązują się zapewnić osobom należącym do mniejszości ukraińskiej zamieszkałej na terenie Rzeczypospolitej Polskiej i osobom należącym do mniejszości polskiej zamieszkałej na terenie Ukrainy warunki sprzyjające zachowaniu, rozwojowi i wyrażaniu ich tożsamości narodowej, religijnej, kulturowej i językowej, bez jakiegokolwiek dyskryminacji i na warunkach pełnej równości.

Każda z Umawiających się Stron będzie na swoim terytorium państwowym wszechstronnie wspierać działalność towarzystw narodowo-kulturalnych wyżej wymienionych osób, zapewni możliwość uzyskiwania przez nie pomocy materialnej z ich etnicznej ojczyzny, a także będzie sprzyjać zachowaniu więzi kulturowych tych osób z rodakami zamieszkałymi na terytorium państwowym drugiej Strony.

Art. 13

Każda z Umawiających się Stron zapewni na swoim terytorium osobom wymienionym w artykule 12 niniejszej umowy możliwość nauczania ich języka ojczystego oraz nauki w tym języku, z uwzględnieniem historii i kultury ich etnicznej ojczyzny.

W tym celu każda ze Stron:

- zapewni tym osobom dostęp do nauki w języku ojczystym i nauki tego języka oraz historii i kultury ojczystej w przedszkolach, szkołach podstawowych i średnich w ramach państwowych systemów oświatowych Polski i Ukrainy oraz umożliwi podnoszenie poziomu nauczania tych przedmiotów,
- zapewni odpowiednie przygotowanie i doskonalenie kadr nauczycielskich dla instytucji oświatowych nauczających języka mniejszości lub w języku mniejszości,
- zapewni możliwość pracy nauczycielom skierowanym do szkół na podstawie porozumienia Stron.

Art. 23

Umawiające się Strony będą wspierać współpracę w zakresie telewizji i radia, która będzie prowadzona w ramach porozumień zawartych między właściwymi instytucjami obu krajów, a także wspierać wymianę materiałów i informacji, zachowując przy tym normy prawa autorskiego, tworzenie programów i ich emisję dla mniejszości narodowych, które zamieszkują na terytorium drugiej Umawiającej się Strony.

POROZUMIENIE

o współpracy między Ministrem Edukacji Narodowej Rzeczypospolitej Polskiej a Ministerstwem Oświaty i Nauki Ukrainy

Z dnia 2 lipca 2001 r.

Art. 1

Strony będą współpracowały na zasadach wzajemności i równych praw, zwracając szczególną uwagę na następujące zagadnienia:

- wymię informacji o systemach edukacji, planach ich rozwoju i kierunkach reformowania,
- kształcenie kadr w specjalnościach będących przedmiotem obustronnego zainteresowania,
- rozwój i podnoszenie poziomu nauczania języka polskiego na Ukrainie i języka ukraińskiego w Rzeczypospolitej Polskiej,
- zapewnienie mniejszościom narodowym – ukraińskiej w Rzeczypospolitej polskiej i polskiej na Ukrainie, warunków do nauki języka ojczystego i w języku ojczystym na poziomie przedszkolnym, podstawowym i ponadpodstawowym, a także w szkołach wyższych,
- popieranie współpracy naukowej między szkołami wyższymi, w szczególności wspólnych badań nad historią stosunków polsko-ukraińskich oraz w dziedzinie polonistyki i ukrainistyki,
- popieranie organizowania wspólnych imprez naukowych, konferencji, sympozjów, olimpiad i konkursów dla młodzieży,
- rozwój bezpośrednich kontaktów i współpracy między szkołami wyższymi, ponadpodstawowymi i podstawowymi.

Art. 6

Strony zapewnią osobą należącym do mniejszości ukraińskiej zamieszkałej na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej i osobom należącym do mniejszości polskiej zamieszkałej na terytorium Ukrainy warunki do nauki w języku ojczystym i nauki tego języka oraz historii i kultury ojczystej w przedszkolach, szkołach podstawowych i ponad podstawowych ogólnokształcących w ramach systemów oświaty publicznej Polski i Ukrainy oraz sprzyjać będą podnoszeniu poziomu nauczania tych przedmiotów.

Strony sprzyjać będą stwarzaniu warunków do uczenia się języka ojczystego w szkołach wyższych, zwrócą szczególną uwagę na kształcenie nauczycieli języka polskiego i ukraińskiego, podnoszenia ich kwalifikacji jak również doskonalenie znajomości języka przez nauczycieli innych przedmiotów wykładanych w tym języku.

Art. 8

Strony będą udzielać sobie wzajemnej pomocy w zakresie zaopatrywania szkół i placówek oświatowych w podręczniki, literaturę metodyczną, środki dydaktyczne celem zaspokojenia potrzeb oświatowych członków mniejszości narodowych.

UMOWA
między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Ukrainy o ochronie miejsc pamięci
i spoczynku ofiar wojny i represji politycznych

z dnia 21 marca 1994 r.
(Dz.U. Nr 112, poz. 545)

Rząd Rzeczypospolitej Polskiej i Rząd Ukrainy, zwane dalej Umawiającymi się Stronami, zgodnie z dążeniem swoich narodów do godnego uczczenia miejsc pamięci i spoczynku osób poległych i pomordowanych zarówno na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, jak i Ukrainy na skutek wojen i represji politycznych, mając na względzie postanowienia artykułu 17 Traktatu między Rzeczpospolitą Polską a Ukrainą o dobrym sąsiedztwie, przyjaznych stosunkach i współpracy, podpisanego w Warszawie dnia 18 maja 1992 r., kierując się odpowiednimi postanowieniami Konwencji genewskich o ochronie ofiar wojny z dnia 12 sierpnia 1949 r. oraz Protokołów dodatkowych do nich, dążąc do zapewnienia wolnego przepływu informacji i pełnego dostępu do potwierdzonej źródłowo prawdy, działając na rzecz zbliżenia obu narodów i ich wzajemnego zrozumienia w przyszłości, uzgodniły, co następuje:

Art. 1

Umawiające się Strony będą się kierować postanowieniami niniejszej umowy przy rozwiązywaniu wszelkich problemów związanych z ustalaniem, rejestracją, urządzeniem, zachowaniem i należyтым utrzymaniem miejsc pamięci i spoczynku ofiar wojny i represji politycznych, jak również z ekshumacją szczątków zwłok i ponownym, godnym ich pamięci, pochowaniem.

Art. 2

Umawiające się Strony uzgodniły, że w niniejszej umowie:

"miejsce pamięci" to miejsce związane z walką lub męczeństwem,

"urządzenie miejsc pamięci i spoczynku" to wyznaczenie ich granic, postawienie nagrobków, pomników i obiektów upamiętniających oraz umieszczanie tablic pamiątkowych,

"utrzymanie miejsc pamięci i spoczynku" to ochrona grobów, nagrobków, pomników i obiektów upamiętniających oraz ich zachowanie w należyтым porządku.

Art. 3

1. Umawiające się Strony będą wymieniać posiadane informacje dotyczące położenia miejsc pamięci i spoczynku, ich liczby i wielkości oraz danych osobowych poległych i pomordowanych, jak również wszelkie inne informacje dotyczące tych osób, związane z realizacją niniejszej umowy. Na podstawie tych informacji sporządzone zostaną oficjalne wykazy miejsc pamięci i spoczynku.

2. W przypadku ujawnienia nowych miejsc pamięci lub spoczynku, Umawiająca się Strona, na której terytorium państwowym one się znajdują, podejmie niezwłocznie działania w celu ich ochrony. Miejsca te, za wzajemnym porozumieniem Umawiających się Stron, umieszczone będą w oficjalnych wykazach.

Art. 4

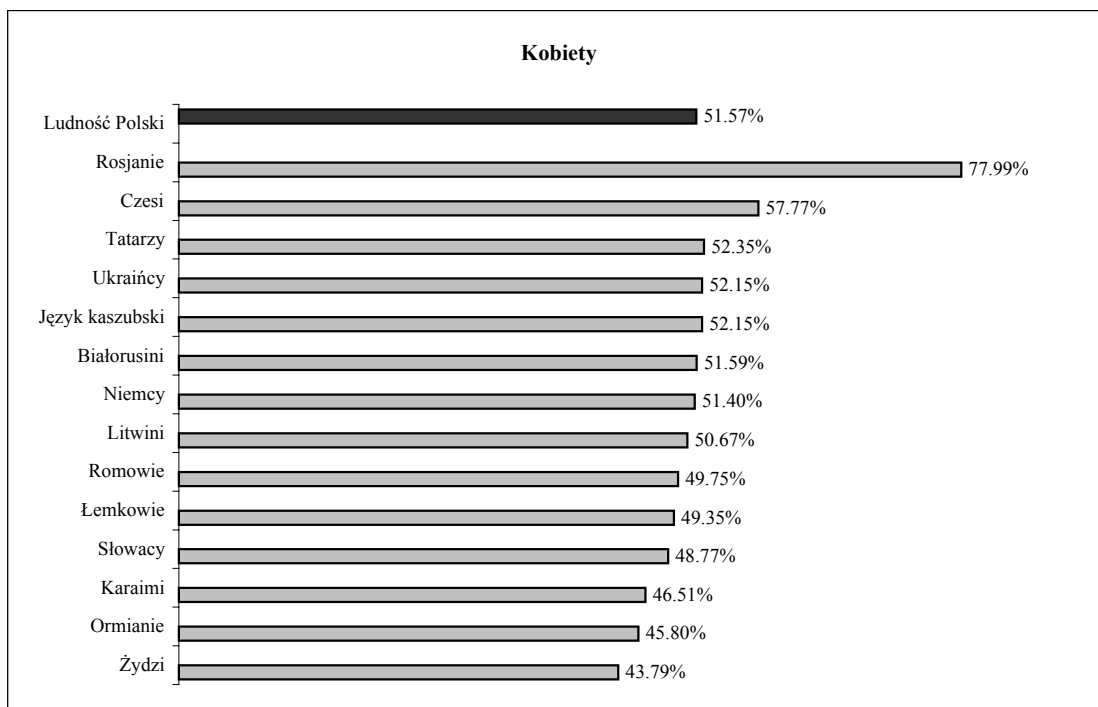
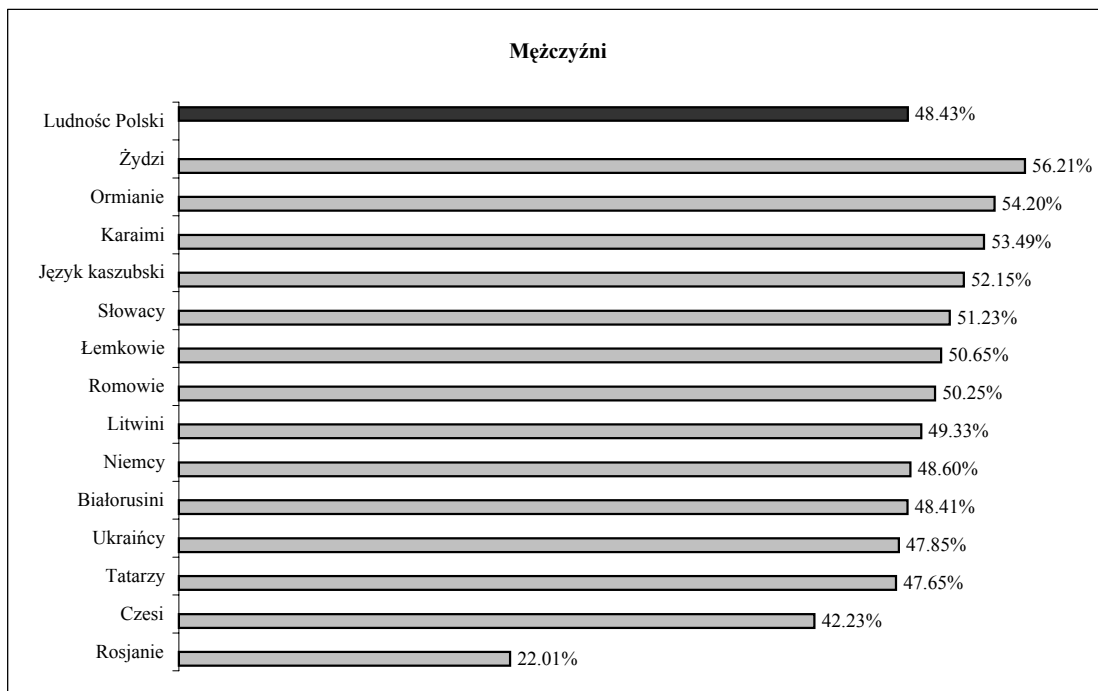
1. Każda z Umawiających się Stron na swoim terytorium państwowym będzie utrzymywać miejsca pamięci i spoczynku żołnierzy i osób cywilnych drugiej Umawiającej się Strony, wymienione w artykule 1 niniejszej umowy, zgodnie z odpowiednimi postanowieniami Konwencji genewskich o ochronie ofiar wojny i Protokołów dodatkowych do nich.
2. Każda z Umawiających się Stron na swoim terytorium państwowym będzie sprzyjać przedsięwzięciom drugiej Umawiającej się Strony w zakresie urządzania miejsc pamięci i spoczynku oraz uczczenia pamięci poległych i pomordowanych. Mogą być przy tym wykorzystywane symbole narodowe i religijne. W poszczególnych przypadkach za zgodą Umawiających się Stron mogą być stosowane również inne formy upamiętnienia poległych i pomordowanych.
3. Umawiające się Strony będą się wzajemnie informować o przypadkach wandalizmu na miejscach pamięci lub spoczynku oraz będą podejmować działania w celu odnowienia tych miejsc i zapobiegania podobnym aktom w przyszłości.
4. Umawiające się Strony będą dążyć do usunięcia z terenów, na których znajdują się miejsca pamięci lub spoczynku, oraz z terenów bezpośrednio do nich przylegających wszelkich obiektów nie odpowiadających statusowi tych miejsc.
5. Przy realizacji powyższych przedsięwzięć na miejscach pamięci i spoczynku Umawiające się Strony będą uwzględniać w razie potrzeby zwyczaje narodowe i tradycje religijne innych narodów.

Art. 10

1. Każda z Umawiających się Stron, zgodnie z ustawodawstwem swojego Państwa oraz istniejącymi porozumieniami dwustronnymi, zapewni obywatelom Państwa drugiej Umawiającej się Strony swobodny dostęp do miejsc pamięci i spoczynku poległych i pomordowanych rodaków.
  1. Umawiające się Strony będą sprzyjać zakładaniu i utrzymaniu muzeów i ośrodków spotkań w pobliżu miejsc pamięci i spoczynku.

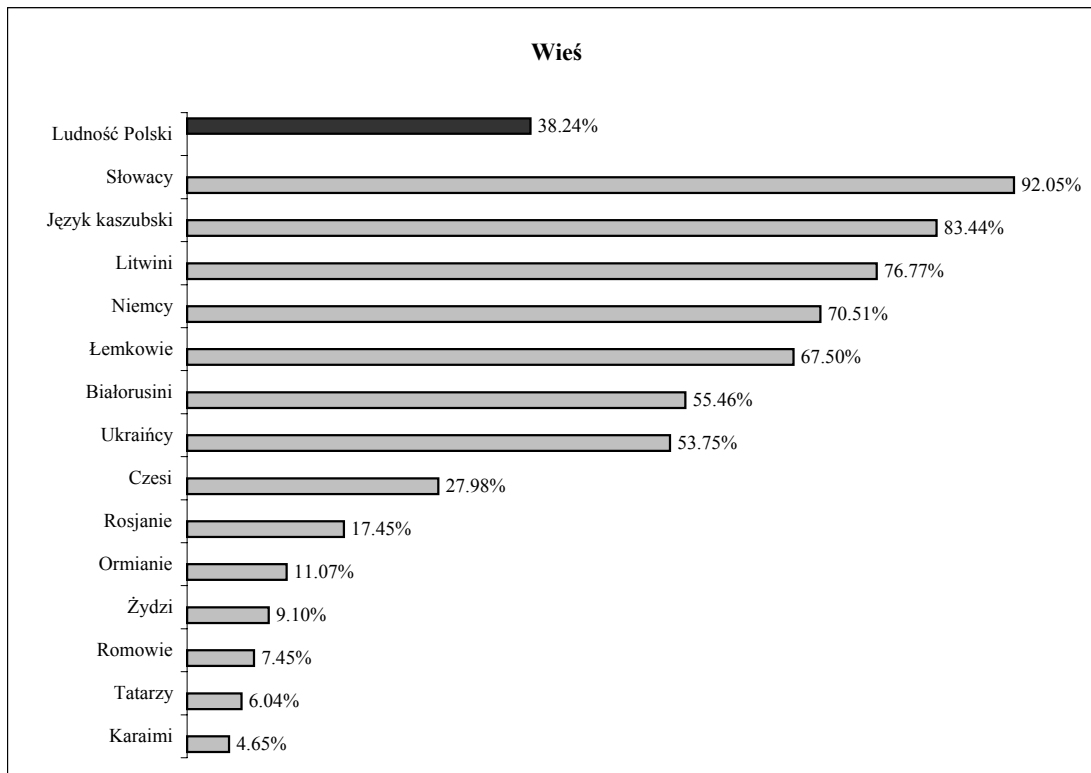
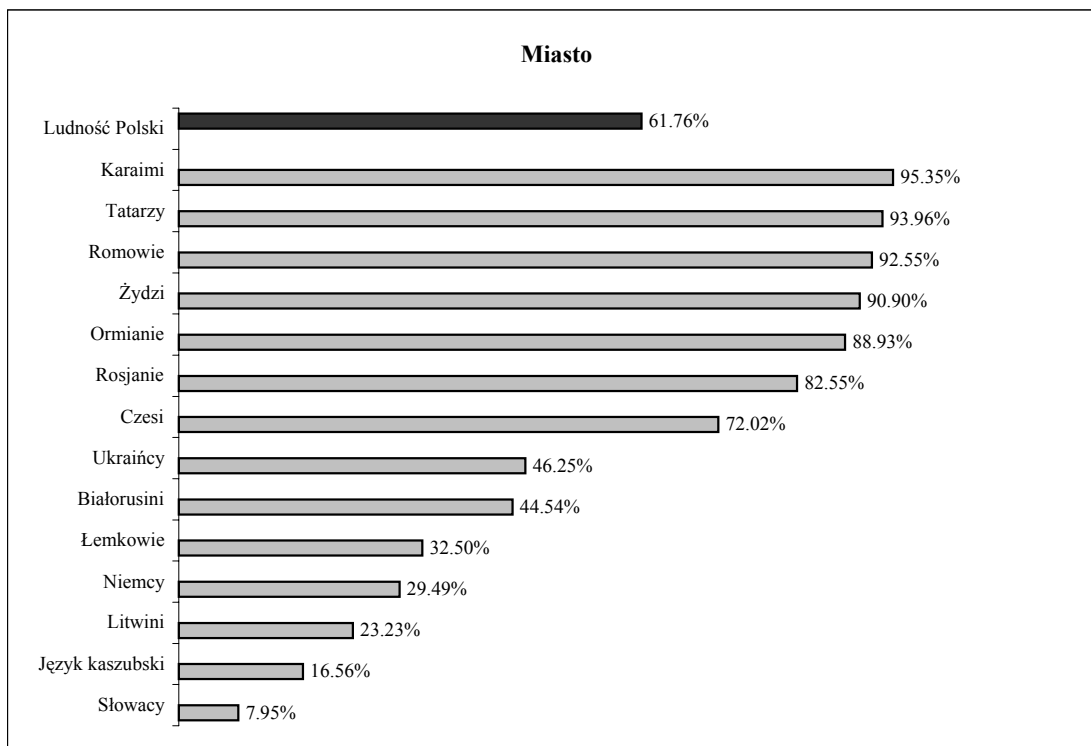
Ogólna charakterystyka mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym
(Według danych Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2002 r.)

Płeć

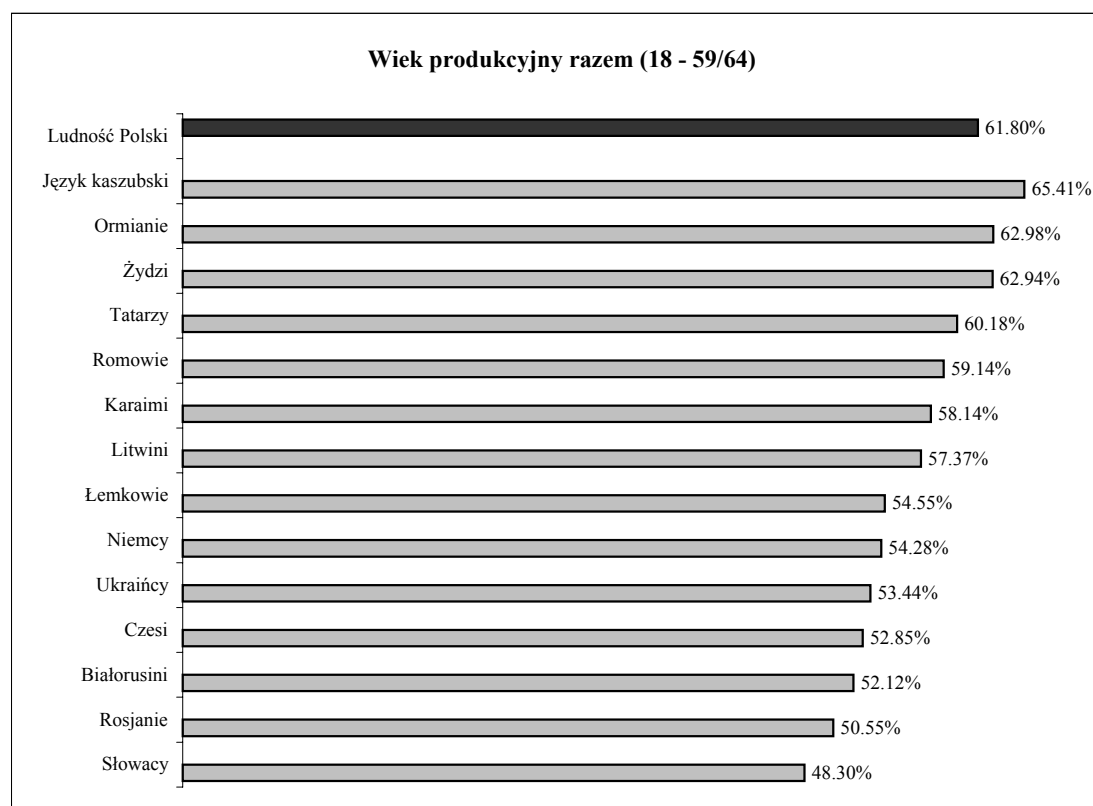
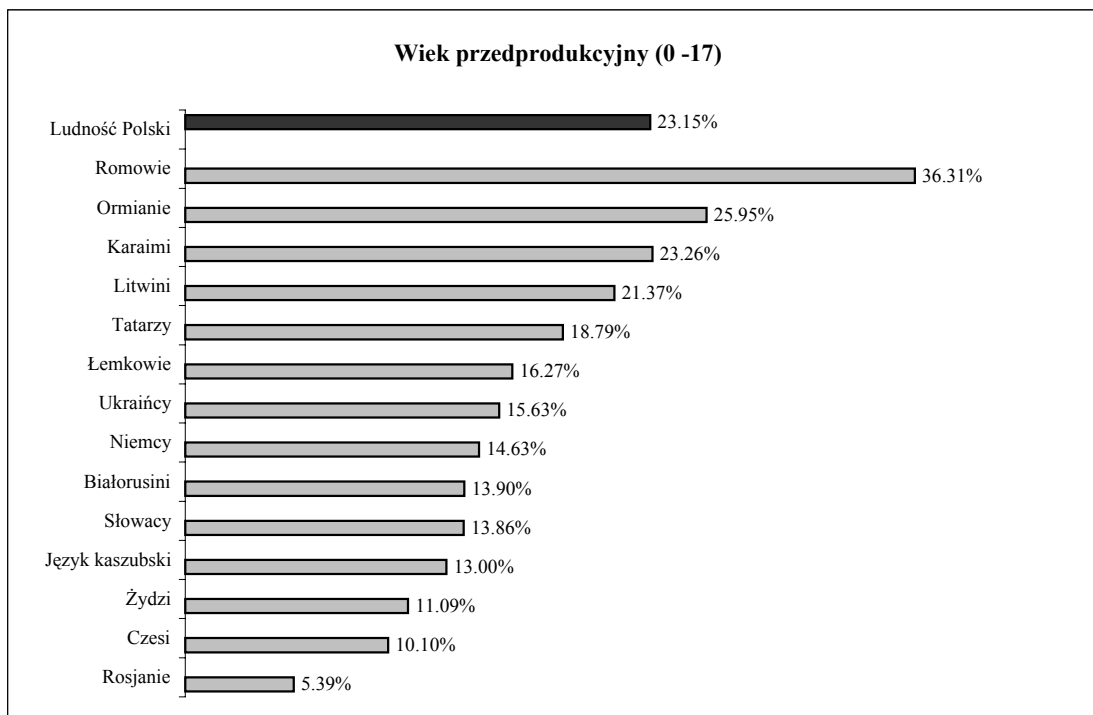

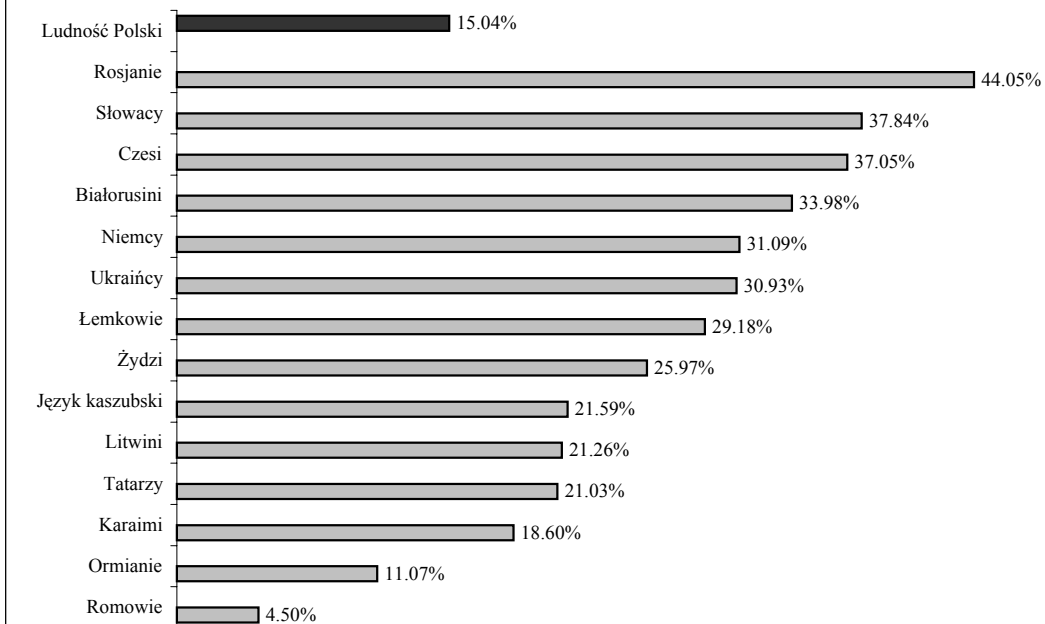
Charakter miejsca zamieszkania

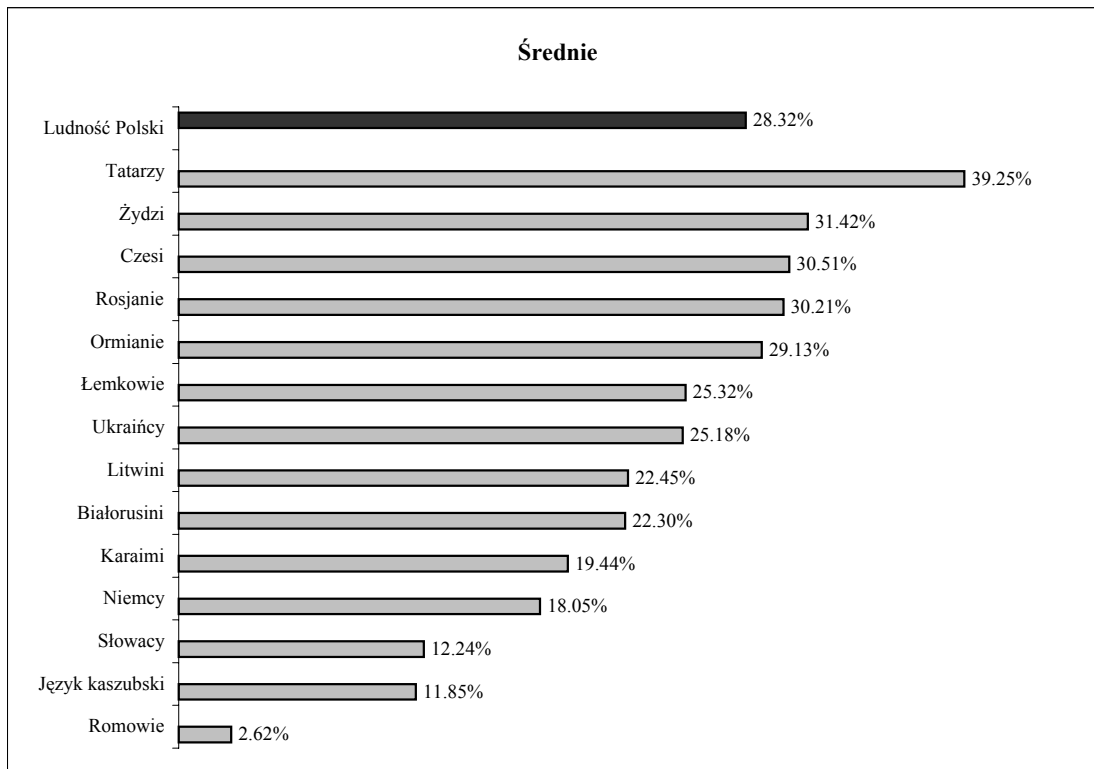
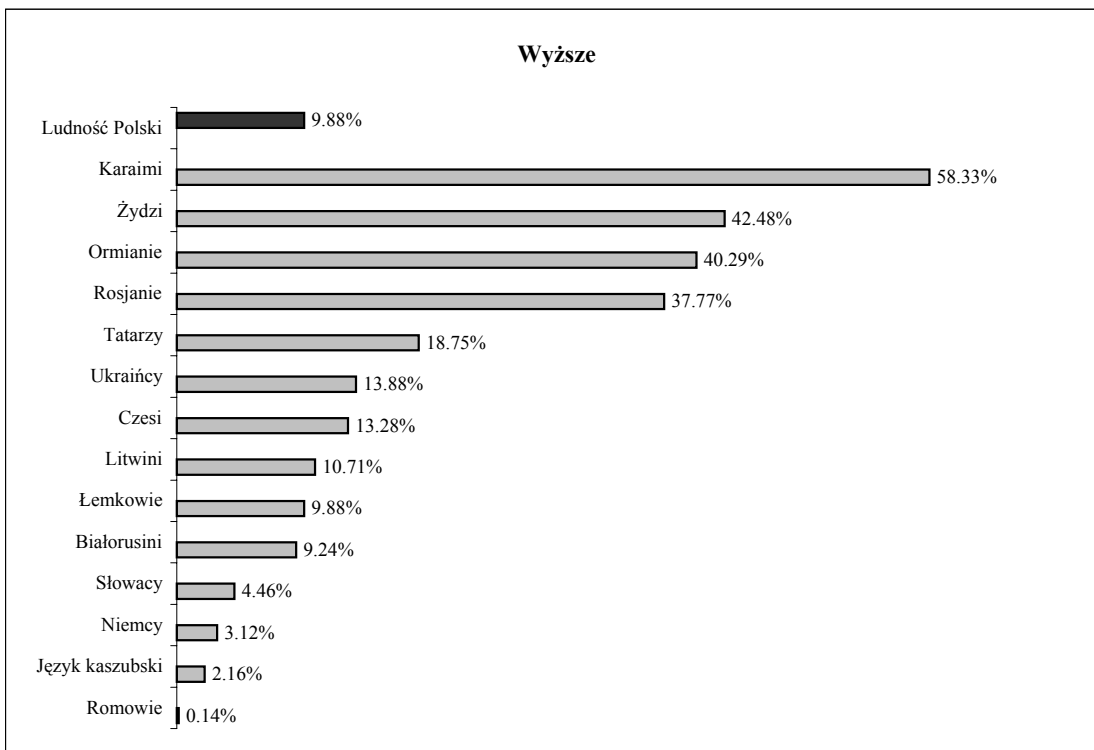
Ekonomiczne grupy wieków

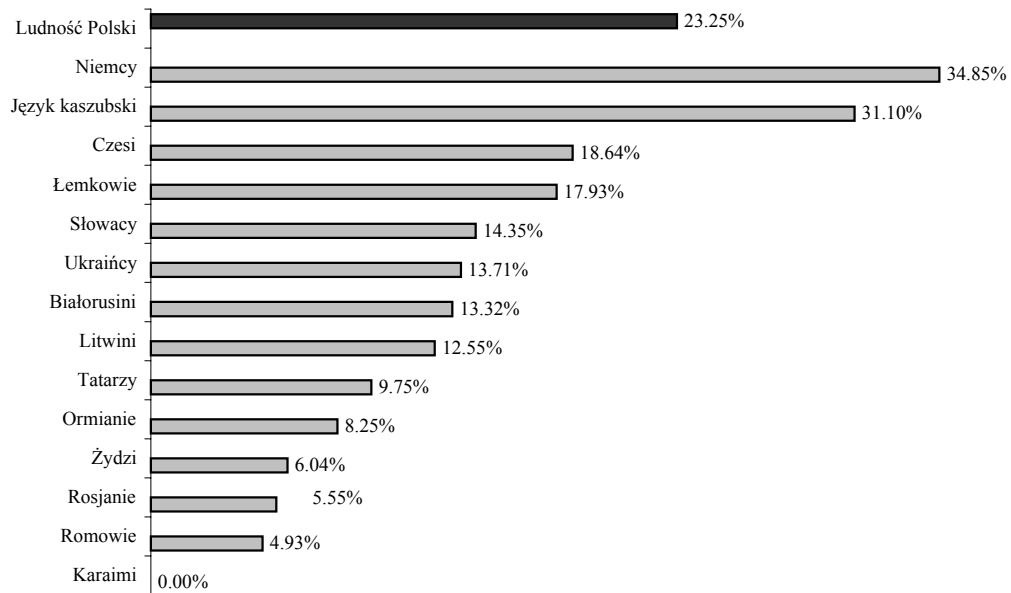
Wiek poprodukcyjny (60/65 lat i więcej)

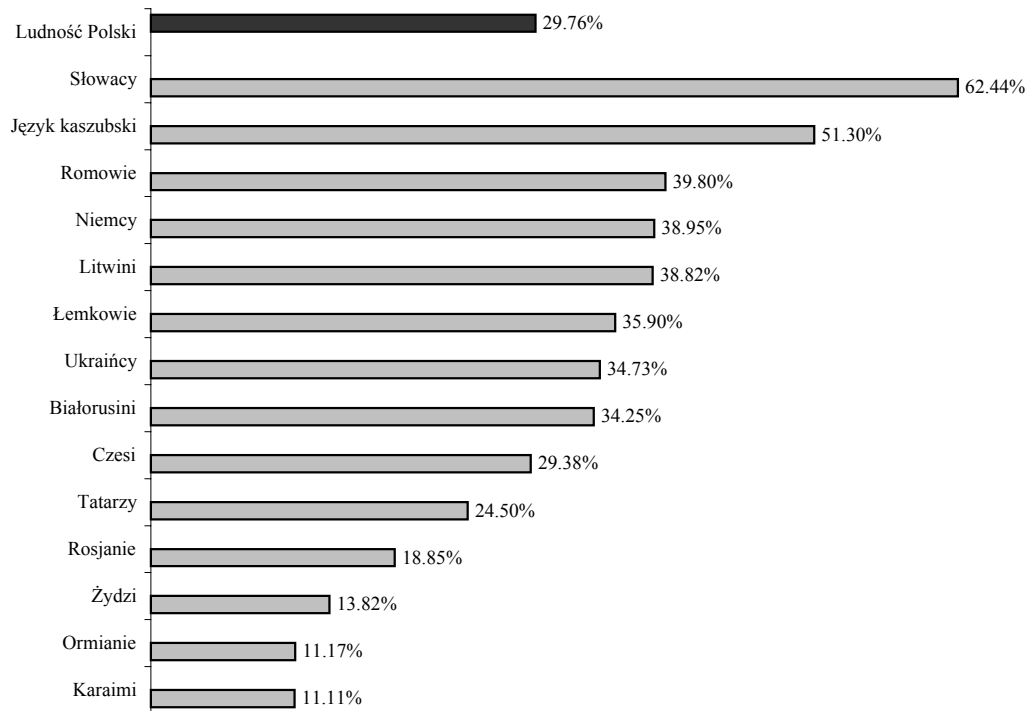
Poziom wykształcenia (dla osób w wieku 13 i więcej lat)

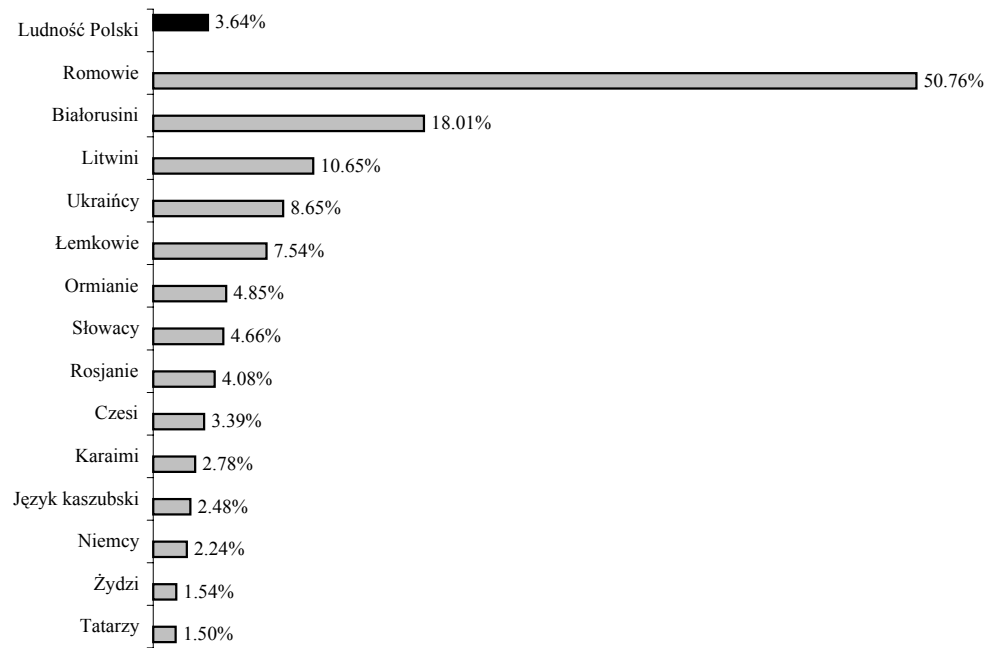
Zasadnicze zawodowe

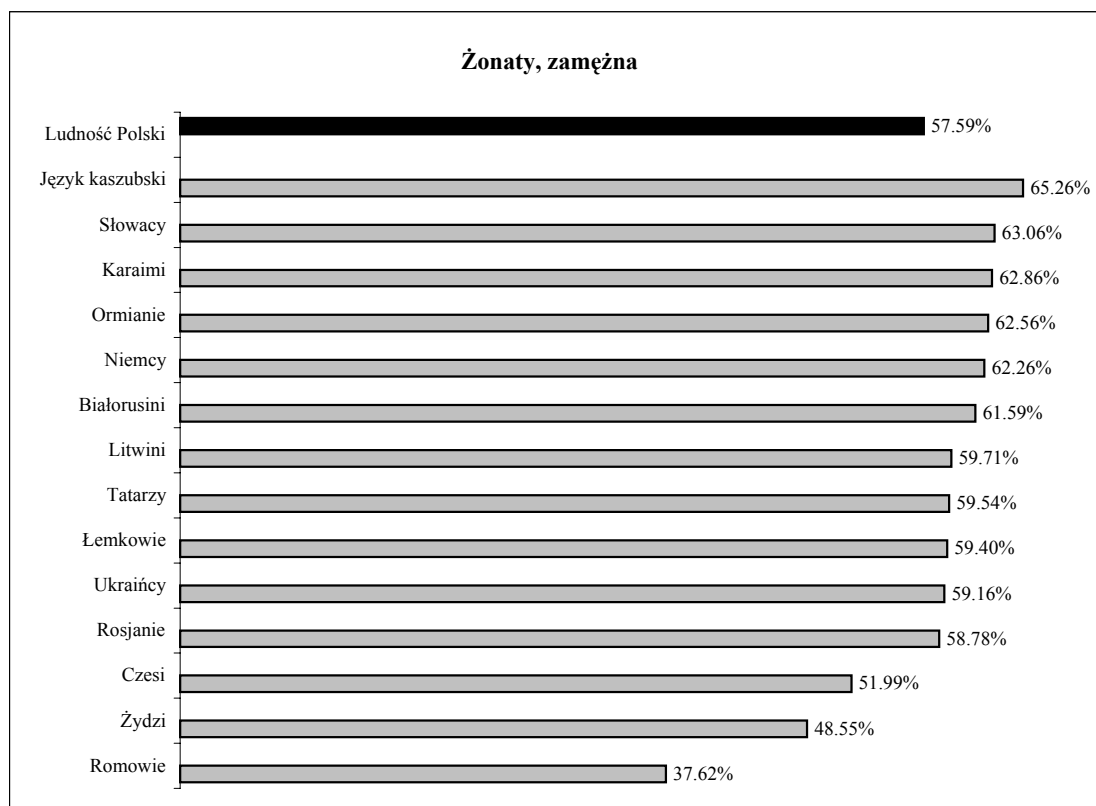
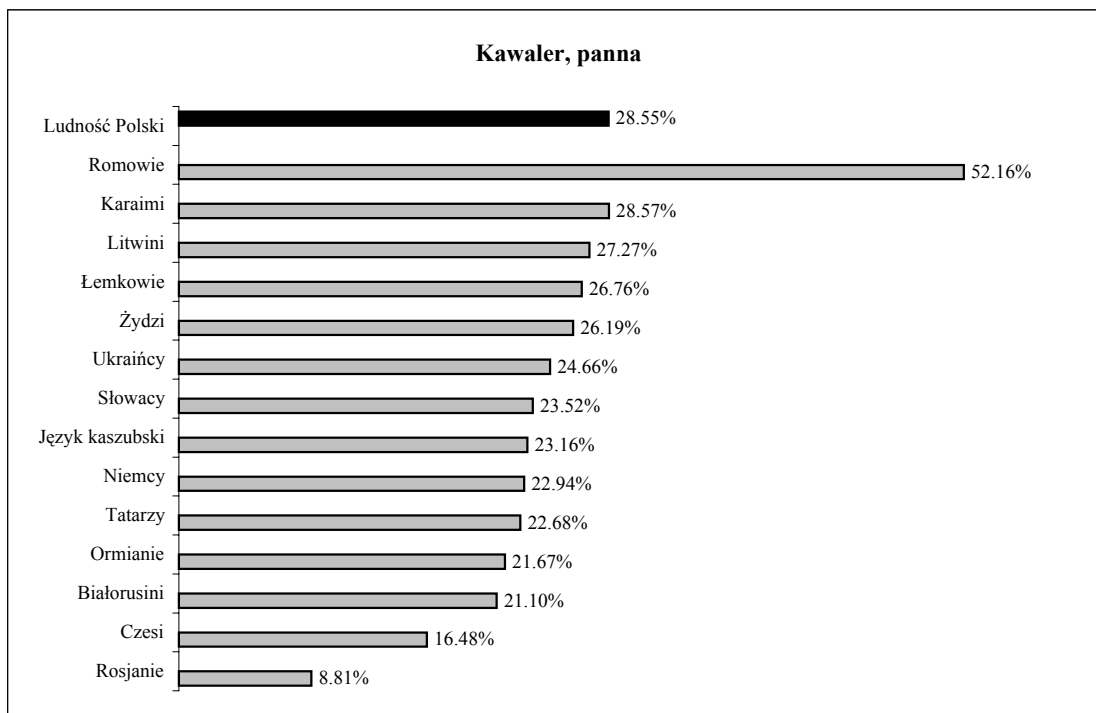
Podstawowe ukończone

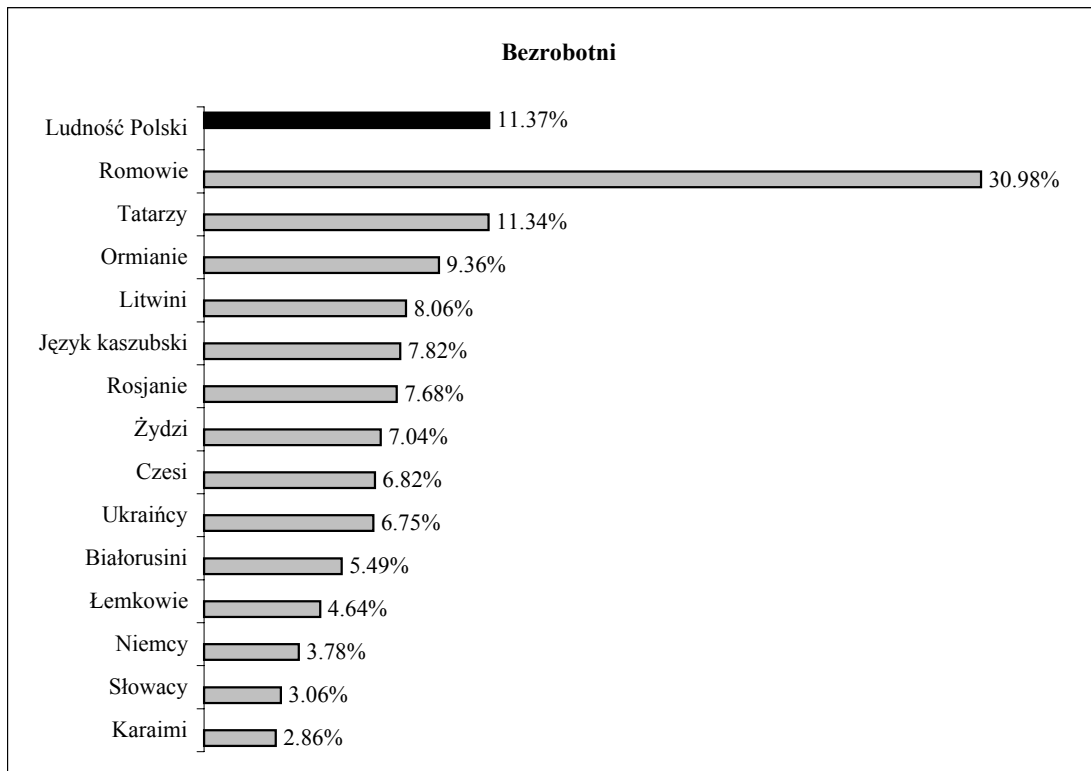
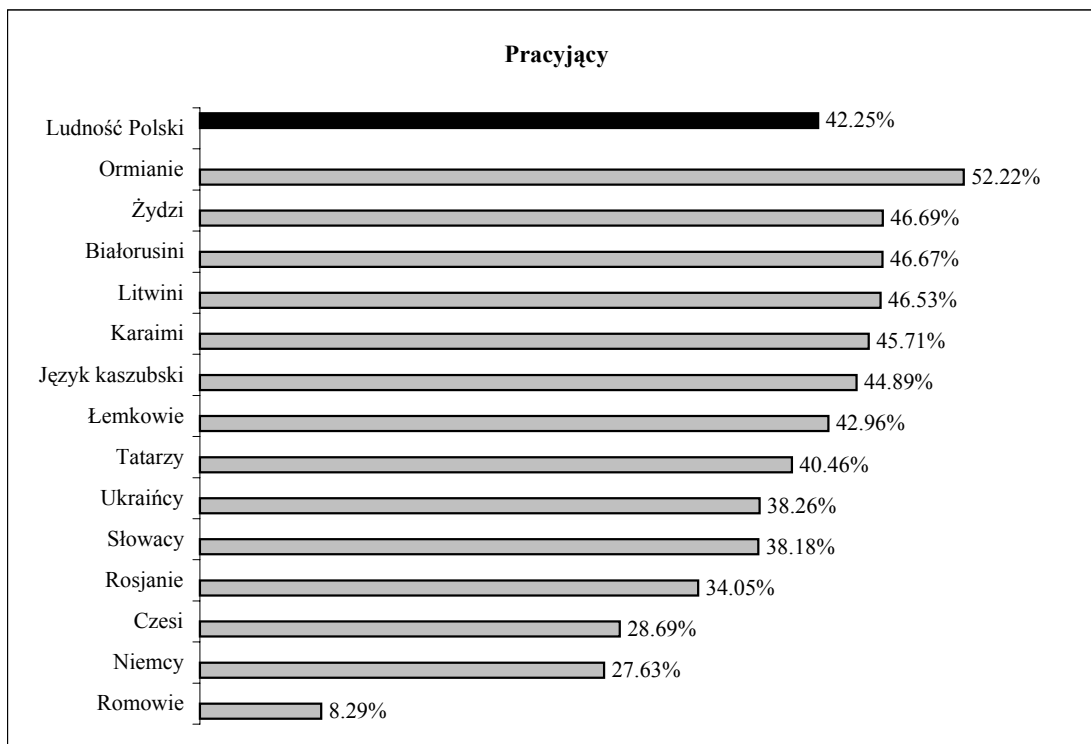
Podstawowe nieukończone i bez wykształcenia

Stan cywilny (dla osób w wieku 15 i więcej lat)

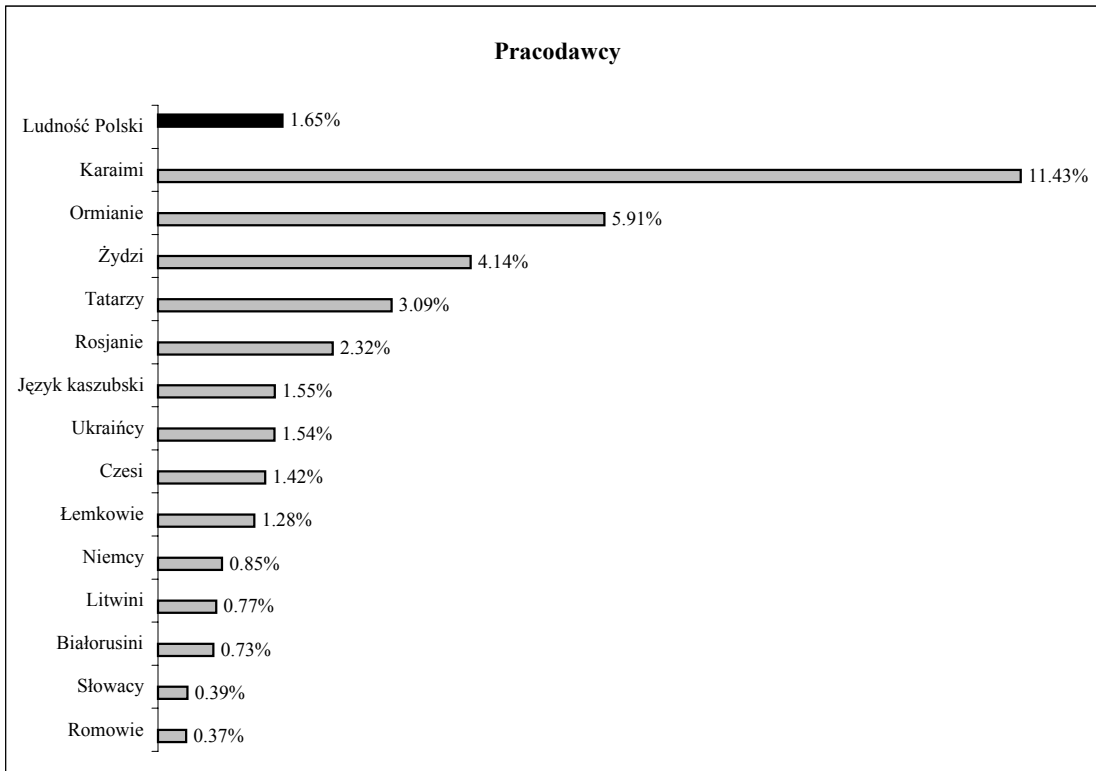
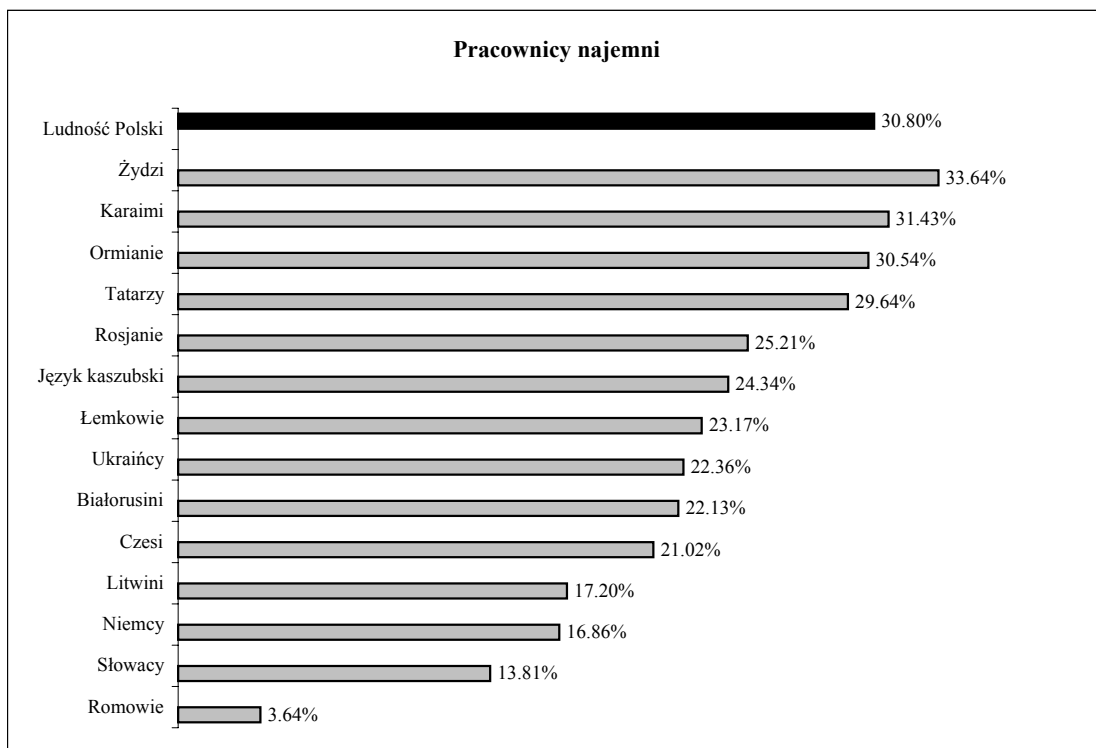

Aktywność ekonomiczna (dla osób w wieku 15 i więcej lat)

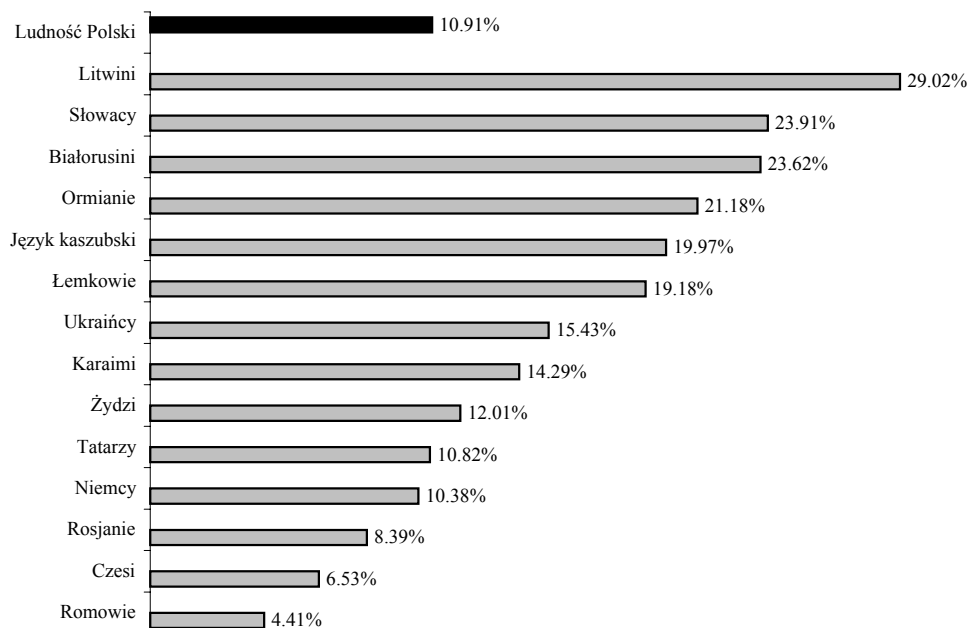

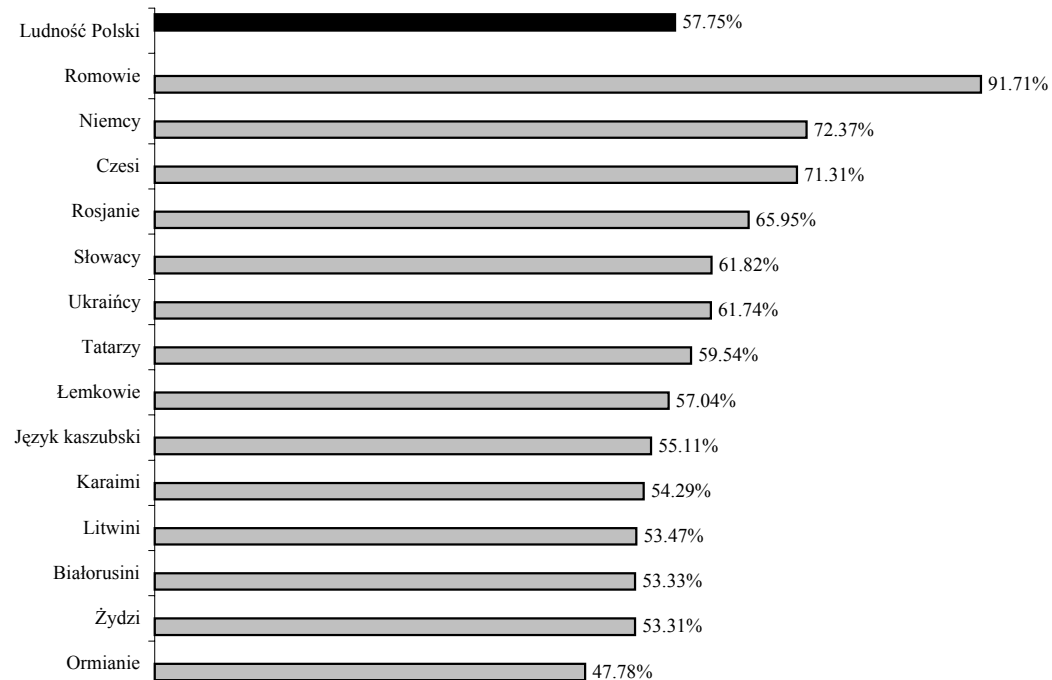
Status na rynku pracy (dla osób w wieku 15 i więcej lat)

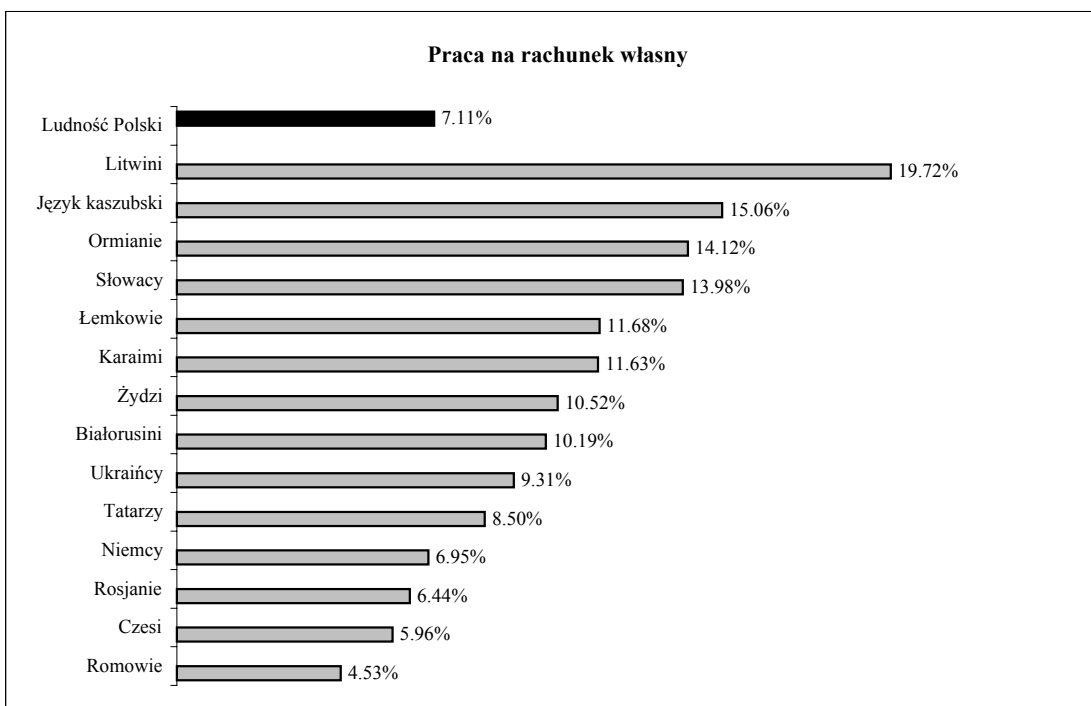
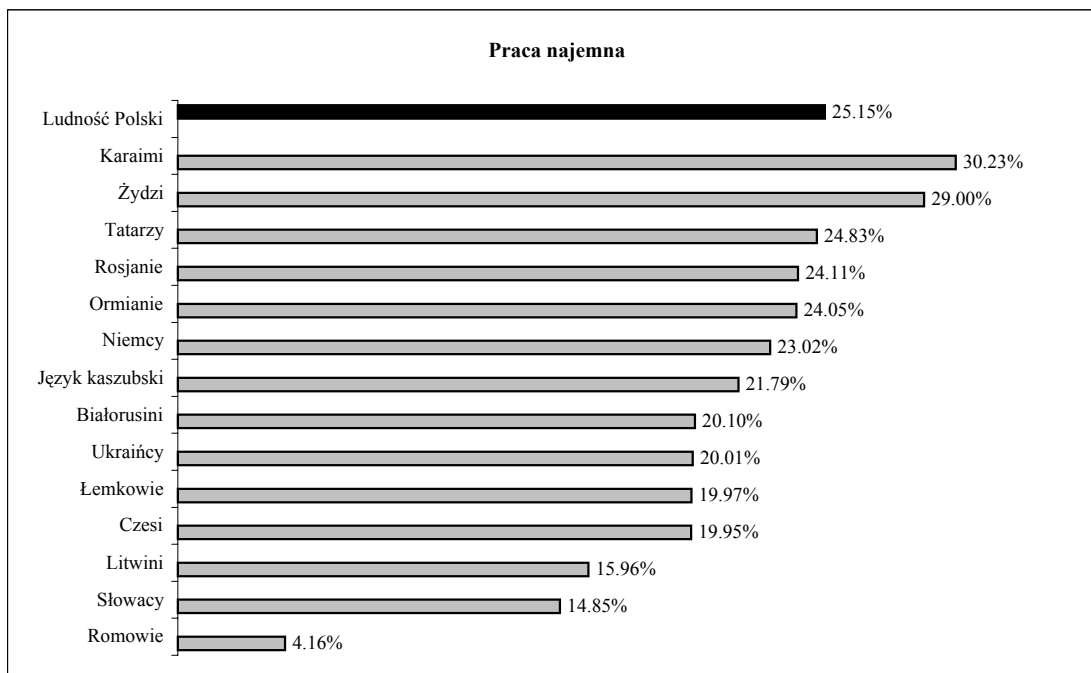
Pracujący na własny rachunek łącznie z pomagającymi członkami rodzin

Niepracujący lub o nieustalonym statusie na rynku pracy

Główne źródła utrzymania

OBJAŚNIENIE

W kategorii "Język kaszubski" wykazano osoby, które w trakcie przeprowadzonego w 2002 r. Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań zadeklarowały używanie języka regionalnego w kontaktach domowych

mężczyźni

Rosjanie	22.01%
Czesi	42.23%
Tatarzy	47.65%
Ukraińcy	47.85%
Białorusini	48.41%
Niemcy	48.60%
Litwini	49.33%
Romowie	50.25%
Łemkowie	50.65%
Słowacy	51.23%
Język kaszubski	52.15%
Karaimi	53.49%
Ormianie	54.20%
Żydzi	56.21%

Ludność Polski 48.43%

Kobiety

Żydzi	43.79%
Ormianie	45.80%
Karaimi	46.51%
Słowacy	48.77%
Łemkowie	49.35%
Romowie	49.75%
Litwini	50.67%
Niemcy	51.40%
Białorusini	51.59%
Język kaszubski	52.15%
Ukraińcy	52.15%
Tatarzy	52.35%
Czesi	57.77%
Rosjanie	77.99%

Ludność Polski 51.57%

Miasto

Słowacy	7.95%
Język kaszubski	16.56%
Litwini	23.23%
Niemcy	29.49%
Łemkowie	32.50%
Białorusini	44.54%
Ukraińcy	46.25%
Czesi	72.02%
Rosjanie	82.55%
Ormianie	88.93%
Żydzi	90.90%
Romowie	92.55%
Tatarzy	93.96%
Karaimi	95.35%

Ludność Polski 61.76%

Wieś

Karaimi	4.65%
Tatarzy	6.04%
Romowie	7.45%
Żydzi	9.10%
Ormianie	11.07%
Rosjanie	17.45%
Czesi	27.98%

Ukraińcy	53.75%	
Białorusini	55.46%	
Łemkowie	67.50%	
Niemcy	70.51%	
Litwini	76.77%	
Język kaszubski	83.44%	
Słowacy	92.05%	

Ludność Polski 38.24%
wiek przedprodukcyjny

Rosjanie	5.39%
Czesi	10.10%
Żydzi	11.09%
Język kaszubski	13.00%
Słowacy	13.86%
Białorusini	13.90%
Niemcy	14.63%
Ukraińcy	15.63%
Łemkowie	16.27%
Tatarzy	18.79%
Litwini	21.37%
Karaimi	23.26%
Ormianie	25.95%
Romowie	36.31%

Ludność Polski 23.15%
wiek produkcyjny

Słowacy	48.30%
Rosjanie	50.55%
Białorusini	52.12%
Czesi	52.85%
Ukraińcy	53.44%
Niemcy	54.28%
Łemkowie	54.55%
Litwini	57.37%
Karaimi	58.14%
Romowie	59.14%
Tatarzy	60.18%
Żydzi	62.94%
Ormianie	62.98%
Język kaszubski	65.41%

Ludność Polski 61.80%
wiek poprodukcyjny

Romowie	4.50%
Ormianie	11.07%
Karaimi	18.60%
Tatarzy	21.03%
Litwini	21.26%
Język kaszubski	21.59%
Żydzi	25.97%
Łemkowie	29.18%
Ukraińcy	30.93%
Niemcy	31.09%
Białorusini	33.98%
Czesi	37.05%
Słowacy	37.84%
Rosjanie	44.05%

Ludność Polski 15.04%

wykształcenie wyższe

Romowie	0.14%
Język kaszubs	2.16%
Niemcy	3.12%
Słowacy	4.46%
Białorusini	9.24%
Łemkowie	9.88%
Litwini	10.71%
Czesi	13.28%
Ukraińcy	13.88%
Tatarzy	18.75%
Rosjanie	37.77%
Ormianie	40.29%
Żydzi	42.48%
Karaimi	58.33%

Ludność Polski

9.88%

wykształcenie średnie

Romowie	2.62%
Język kaszubs	11.85%
Słowacy	12.24%
Niemcy	18.05%
Karaimi	19.44%
Białorusini	22.30%
Litwini	22.45%
Ukraińcy	25.18%
Łemkowie	25.32%
Ormianie	29.13%
Rosjanie	30.21%
Czesi	30.51%
Żydzi	31.42%
Tatarzy	39.25%

Ludność Polski

28.32%

zasadnicze zawodowe

Karaimi	0.00%
Romowie	4.93%
Rosjanie	5.55%
Żydzi	6.04%
Ormianie	8.25%
Tatarzy	9.75%
Litwini	12.55%
Białorusini	13.32%
Ukraińcy	13.71%
Słowacy	14.35%
Łemkowie	17.93%
Czesi	18.64%
Język kaszubs	31.10%
Niemcy	34.85%

Ludność Polski

23.25%

podstawowe ukończone

Karaimi	11.11%
Ormianie	11.17%
Żydzi	13.82%
Rosjanie	18.85%
Tatarzy	24.50%
Czesi	29.38%
Białorusini	34.25%

Ukraińcy	34.73%	
Łemkowie	35.90%	
Litwini	38.82%	
Niemcy	38.95%	
Romowie	39.80%	
Język kaszubs	51.30%	
Słowacy	62.44%	

Ludność Polski 29.76%

podstawowe i nieukończone

Tatarzy	1.50%
Żydzi	1.54%
Niemcy	2.24%
Język kaszubs	2.48%
Karaimi	2.78%
Czesi	3.39%
Rosjanie	4.08%
Słowacy	4.66%
Ormianie	4.85%
Łemkowie	7.54%
Ukraińcy	8.65%
Litwini	10.65%
Białorusini	18.01%
Romowie	50.76%

Ludność Polski 3.64%

kawaler, panna

Rosjanie	8.81%
Czesi	16.48%
Białorusini	21.10%
Ormianie	21.67%
Tatarzy	22.68%
Niemcy	22.94%
Język kaszubs	23.16%
Słowacy	23.52%
Ukraińcy	24.66%
Żydzi	26.19%
Łemkowie	26.76%
Litwini	27.27%
Karaimi	28.57%
Romowie	52.16%

Ludność Polski 28.55%

żonaty, zamężna

Romowie	37.62%
Żydzi	48.55%
Czesi	51.99%
Rosjanie	58.78%
Ukraińcy	59.16%
Łemkowie	59.40%
Tatarzy	59.54%
Litwini	59.71%
Białorusini	61.59%
Niemcy	62.26%
Ormianie	62.56%
Karaimi	62.86%
Słowacy	63.06%
Język kaszubs	65.26%

Ludność Polski 57.59%
pracujący

Romowie	8.29%
Niemcy	27.63%
Czesi	28.69%
Rosjanie	34.05%
Słowacy	38.18%
Ukraińcy	38.26%
Tatarzy	40.46%
Łemkowie	42.96%
Język kaszubski	44.89%
Karaimi	45.71%
Litwini	46.53%
Białorusini	46.67%
Żydzi	46.69%
Ormianie	52.22%

Ludność Polski 42.25%
bezrobotni

Karaimi	2.86%
Słowacy	3.06%
Niemcy	3.78%
Łemkowie	4.64%
Białorusini	5.49%
Ukraińcy	6.75%
Czesi	6.82%
Żydzi	7.04%
Rosjanie	7.68%
Język kaszubski	7.82%
Litwini	8.06%
Ormianie	9.36%
Tatarzy	11.34%
Romowie	30.98%

Ludność Polski 11.37%
pracownicy najemni

Romowie	3.64%
Słowacy	13.81%
Niemcy	16.86%
Litwini	17.20%
Czesi	21.02%
Białorusini	22.13%
Ukraińcy	22.36%
Łemkowie	23.17%
Język kaszubski	24.34%
Rosjanie	25.21%
Tatarzy	29.64%
Ormianie	30.54%
Karaimi	31.43%
Żydzi	33.64%

Ludność Polski 30.80%
pracodawcy

Romowie	0.37%
Słowacy	0.39%
Białorusini	0.73%
Litwini	0.77%
Niemcy	0.85%
Łemkowie	1.28%

Czesi	1.42%	
Ukraińcy	1.54%	
Język kaszubs	1.55%	
Rosjanie	2.32%	
Tatarzy	3.09%	
Żydzi	4.14%	
Ormianie	5.91%	
Karaimi	11.43%	
Ludność Polski		1.65%
praca na rach		
Romowie	4.53%	
Czesi	5.96%	
Rosjanie	6.44%	
Niemcy	6.95%	
Tatarzy	8.50%	
Ukraińcy	9.31%	
Białorusini	10.19%	
Żydzi	10.52%	
Karaimi	11.63%	
Łemkowie	11.68%	
Słowacy	13.98%	
Ormianie	14.12%	
Język kaszubs	15.06%	
Litwini	19.72%	
Ludność Polski		7.11%
niepracuj		
Ormianie	47.78%	
Żydzi	53.31%	
Białorusini	53.33%	
Litwini	53.47%	
Karaimi	54.29%	
Język kaszubs	55.11%	
Łemkowie	57.04%	
Tatarzy	59.54%	
Ukraińcy	61.74%	
Słowacy	61.82%	
Rosjanie	65.95%	
Czesi	71.31%	
Niemcy	72.37%	
Romowie	91.71%	
Ludność Polski		57.75%
praca najemna		
Romowie	4.16%	
Słowacy	14.85%	
Litwini	15.96%	
Czesi	19.95%	
Łemkowie	19.97%	
Ukraińcy	20.01%	
Białorusini	20.10%	
Język kaszubs	21.79%	
Niemcy	23.02%	
Ormianie	24.05%	
Rosjanie	24.11%	
Tatarzy	24.83%	
Żydzi	29.00%	
Karaimi	30.23%	

Ludność Polski 25.15%

Pracujący na wart

Romowie 4.41%

Czesi 6.53%

Rosjanie 8.39%

Niemcy 10.38%

Tatarzy 10.82%

Żydzi 12.01%

Karaimi 14.29%

Ukraińcy 15.43%

Łemkowie 19.18%

Język kaszubs 19.97%

Ormianie 21.18%

Białorusini 23.62%

Słowacy 23.91%

Litwini 29.02%

Ludność Polski 10.91%

mężczyźni

Rosjanie	22.01%
Czesi	42.23%
Tatarzy	47.65%
Ukraińcy	47.85%
Białorusini	48.41%
Niemcy	48.60%
Litwini	49.33%
Romowie	50.25%
Łemkowie	50.65%
Słowacy	51.23%
Kaszubi	52.15%
Karaimi	53.49%
Ormianie	54.20%
Żydzi	56.21%

Ogół obywateli 48.40%

Kobiety

Żydzi	43.79%
Ormianie	45.80%
Karaimi	46.51%
Słowacy	48.77%
Łemkowie	49.35%
Romowie	49.75%
Litwini	50.67%
Niemcy	51.40%
Białorusini	51.59%
Kaszubi	52.15%
Ukraińcy	52.15%
Tatarzy	52.35%
Czesi	57.77%
Rosjanie	77.99%

Ogół obywateli 51.60%

Miasto

Słowacy	7.95%
Kaszubi	16.56%
Litwini	23.23%
Niemcy	29.49%
Łemkowie	32.50%
Białorusini	44.54%
Ukraińcy	47.85%
Czesi	72.02%
Rosjanie	82.55%
Ormianie	88.93%
Żydzi	90.90%
Romowie	92.55%
Tatarzy	93.96%
Karaimi	95.35%

Ogół obywateli 61.30%

Wieś

Karaimi	4.65%
Tatarzy	6.04%
Romowie	7.45%
Żydzi	9.10%
Ormianie	11.07%
Rosjanie	17.45%
Czesi	27.98%

Ukraińcy	53.75%
Białorusini	55.46%
Łemkowie	67.50%
Niemcy	70.51%
Litwini	76.77%
Kaszubi	83.44%
Słowacy	92.05%

Ogół obywateli 38.70%

wiek przedprodukcyjny

Rosjanie	5.39%
Czesi	10.10%
Żydzi	11.09%
Kaszubi	13.00%
Słowacy	13.86%
Białorusini	13.90%
Niemcy	14.63%
Ukraińcy	15.63%
Łemkowie	16.27%
Tatarzy	18.79%
Litwini	21.37%
Karaimi	23.26%
Ormianie	25.95%
Romowie	36.31%

Ogół obywateli 23.30%

wiek produkcyjny

Słowacy	48.30%
Rosjanie	50.55%
Białorusini	52.12%
Czesi	52.85%
Ukraińcy	53.44%
Niemcy	54.28%
Łemkowie	54.55%
Litwini	57.37%
Karaimi	58.14%
Romowie	59.14%
Tatarzy	60.18%
Żydzi	62.94%
Ormianie	62.98%
Kaszubi	65.41%

Ogół obywateli 61.60%

wiek poprodukcyjny

Romowie	4.50%
Ormianie	11.07%
Karaimi	18.60%
Tatarzy	21.03%
Litwini	21.26%
Kaszubi	21.59%
Żydzi	25.97%
Łemkowie	29.18%
Ukraińcy	30.93%
Niemcy	31.09%
Białorusini	33.98%
Czesi	37.05%
Słowacy	37.84%
Rosjanie	44.05%

Ogół obywateli 15.10%

wykształcenie wyższe

Romowie	0.14%
Kaszubi	2.16%
Niemcy	3.12%
Słowacy	4.46%
Białorusini	9.24%
Łemkowie	9.88%
Litwini	10.71%
Czesi	13.28%
Ukraińcy	13.88%
Tatarzy	18.75%
Rosjanie	37.77%
Ormianie	40.29%
Żydzi	42.48%
Karaimi	58.33%

Ogół obywateli 9.90%**wykształcenie średnie**

Romowie	2.62%
Kaszubi	11.85%
Słowacy	12.24%
Niemcy	18.05%
Karaimi	19.44%
Białorusini	22.30%
Litwini	22.45%
Ukraińcy	25.18%
Łemkowie	25.32%
Ormianie	29.13%
Rosjanie	30.21%
Czesi	30.51%
Żydzi	31.42%
Tatarzy	39.25%

Ogół obywateli 28.50%**zasadnicze zawodowe**

Karaimi	0.00%
Romowie	4.93%
Rosjanie	5.55%
Żydzi	6.04%
Ormianie	8.25%
Tatarzy	9.75%
Litwini	12.55%
Białorusini	13.32%
Ukraińcy	13.71%
Słowacy	14.35%
Łemkowie	17.93%
Czesi	18.64%
Kaszubi	31.10%
Niemcy	34.85%

Ogół obywateli 23.40%**podstawowe ukończone**

Karaimi	11.11%
Ormianie	11.17%
Żydzi	13.82%
Rosjanie	18.85%
Tatarzy	24.50%
Czesi	29.38%
Białorusini	34.25%

Ukraińcy	34.73%
Łemkowie	35.90%
Litwini	38.82%
Niemcy	38.95%
Romowie	39.80%
Kaszubi	51.30%
Słowacy	62.44%

Ogół obywateli 30.10%

podstawowe i nieukończone

Tatarzy	1.50%
Żydzi	1.54%
Niemcy	2.24%
Kaszubi	2.48%
Karaimi	2.78%
Czesi	3.39%
Rosjanie	4.08%
Słowacy	4.66%
Ormianie	4.85%
Łemkowie	7.54%
Ukraińcy	8.65%
Litwini	10.65%
Białorusini	18.01%
Romowie	50.76%

Ogół obywateli 4.40%

kawaler, panna

Rosjanie	8.81%
Czesi	16.48%
Białorusini	21.10%
Ormianie	21.67%
Tatarzy	22.68%
Niemcy	22.94%
Kaszubi	23.16%
Słowacy	23.52%
Ukraińcy	24.66%
Żydzi	26.19%
Łemkowie	26.76%
Litwini	27.27%
Karaimi	28.57%
Romowie	52.16%

Ogół obywateli 28.70%

żonaty, zamężna

Romowie	37.62%
Żydzi	48.55%
Czesi	51.99%
Rosjanie	58.78%
Ukraińcy	59.16%
Łemkowie	59.40%
Tatarzy	59.54%
Litwini	59.71%
Białorusini	61.59%
Niemcy	62.26%
Ormianie	62.56%
Karaimi	62.86%
Słowacy	63.06%
Kaszubi	65.26%

Ogół obywateli 58%

pracujący

Romowie	8.29%
Niemcy	27.63%
Czesi	28.69%
Rosjanie	34.05%
Słowacy	38.18%
Ukraińcy	38.26%
Tatarzy	40.46%
Łemkowie	42.96%
Kaszubi	44.89%
Karaimi	45.71%
Litwini	46.53%
Białorusini	46.67%
Żydzi	46.69%
Ormianie	52.22%

Ogół obywateli

43%

bezrobotni

Karaimi	2.86%
Słowacy	3.06%
Niemcy	3.78%
Łemkowie	4.64%
Białorusini	5.49%
Ukraińcy	6.75%
Czesi	6.82%
Żydzi	7.04%
Rosjanie	7.68%
Kaszubi	7.82%
Litwini	8.06%
Ormianie	9.36%
Tatarzy	11.34%
Romowie	30.98%

Ogół obywateli

11.60%

pracownicy najemni

Romowie	3.64%
Słowacy	13.81%
Niemcy	16.86%
Litwini	17.20%
Czesi	21.02%
Białorusini	22.13%
Ukraińcy	22.36%
Łemkowie	23.17%
Kaszubi	24.34%
Rosjanie	25.21%
Tatarzy	29.64%
Ormianie	30.54%
Karaimi	31.43%
Żydzi	33.64%

Ogół obywateli

31.40%

pracodawcy

Romowie	0.37%
Słowacy	0.39%
Białorusini	0.73%
Litwini	0.77%
Niemcy	0.85%
Łemkowie	1.28%
Czesi	1.42%

Ukraińcy	1.54%
Kaszubi	1.55%
Rosjanie	2.32%
Tatarzy	3.09%
Żydzi	4.14%
Ormianie	5.91%
Karaimi	11.43%

Ogół obywateli

praca na rach

Karaimi	2.86%
Romowie	3.75%
Czesi	4.26%
Rosjanie	4.95%
Niemcy	5.66%
Tatarzy	6.44%
Żydzi	7.35%
Ukraińcy	9.56%
Łemkowie	11.95%
Kaszubi	12.02%
Ormianie	12.81%
Słowacy	12.90%
Białorusini	14.23%
Litwini	17.44%

Ogół obywateli

7.20%

niepracuj

Ormianie	47.78%
Żydzi	53.31%
Białorusini	53.33%
Litwini	53.47%
Karaimi	54.29%
Kaszubi	55.11%
Łemkowie	57.04%
Tatarzy	59.54%
Ukraińcy	61.74%
Słowacy	61.82%
Rosjanie	65.95%
Czesi	71.31%
Niemcy	72.37%
Romowie	91.71%

Ogół obywateli

57%

praca najemna

Rosjanie	0.00%
Romowie	4.16%
Słowacy	14.85%
Litwini	15.96%
Czesi	19.95%
Łemkowie	19.97%
Ukraińcy	20.01%
Białorusini	20.10%
Kaszubi	21.79%
Niemcy	23.02%
Ormianie	24.05%
Tatarzy	24.83%
Żydzi	29.00%
Karaimi	30.23%

Ogół obywateli

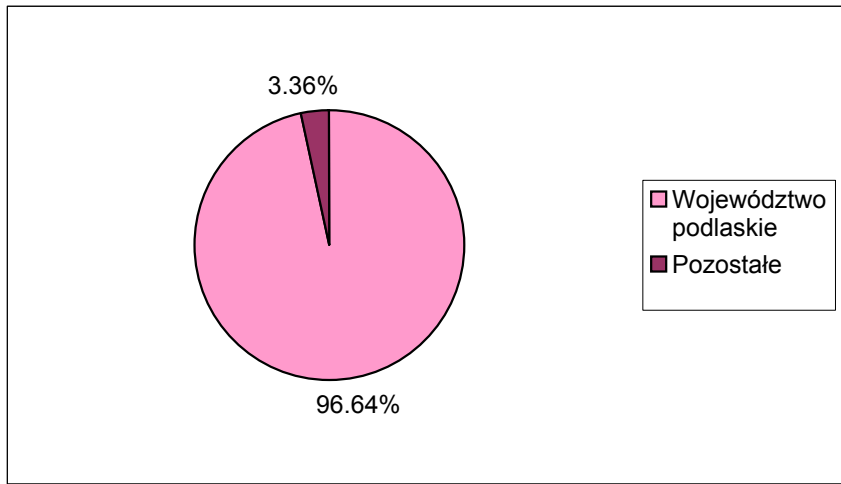
25.50%

**Rozmieszczenie mniejszości narodowych i etnicznych
oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym**
(Według danych Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2002 r.)

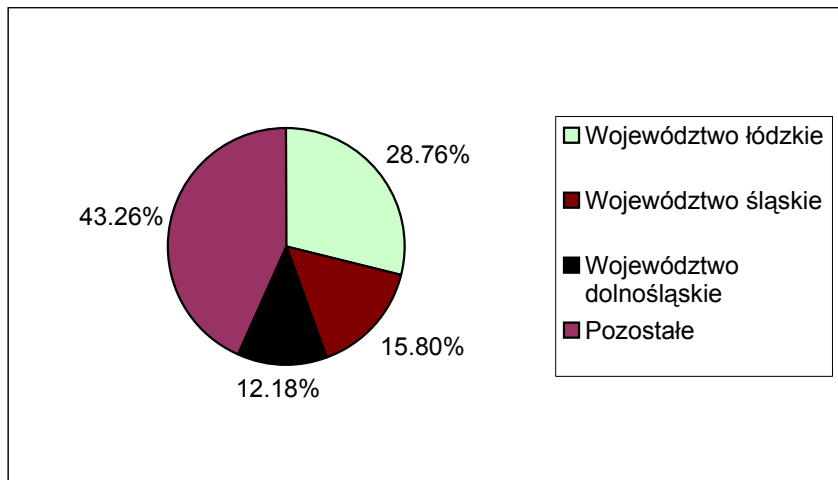
Białorusini

Województwo podlaskie	96.64%
Pozostałe	3.36%

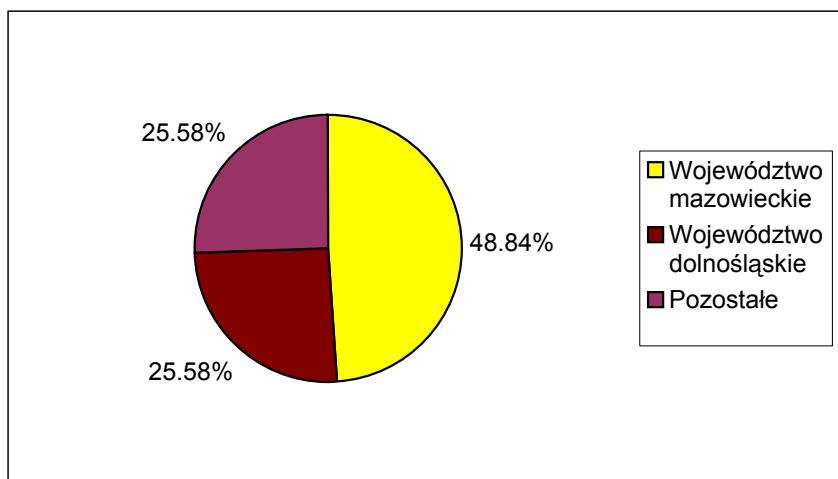
Czesi

Województwo łódzkie	28.76%
Województwo śląskie	15.80%
Województwo dolnośląskie	12.18%
Pozostałe	43.26%

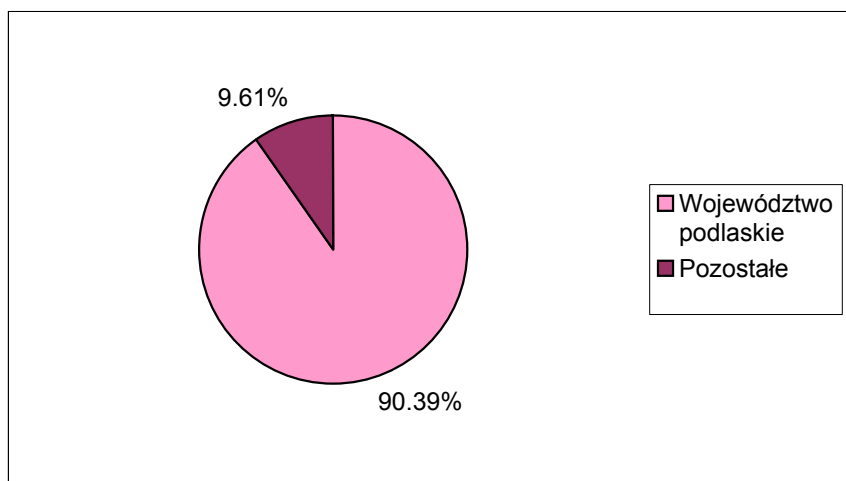
Karaimi

Województwo mazowieckie	48.84%
Województwo dolnośląskie	25.58%
Pozostałe	25.58%

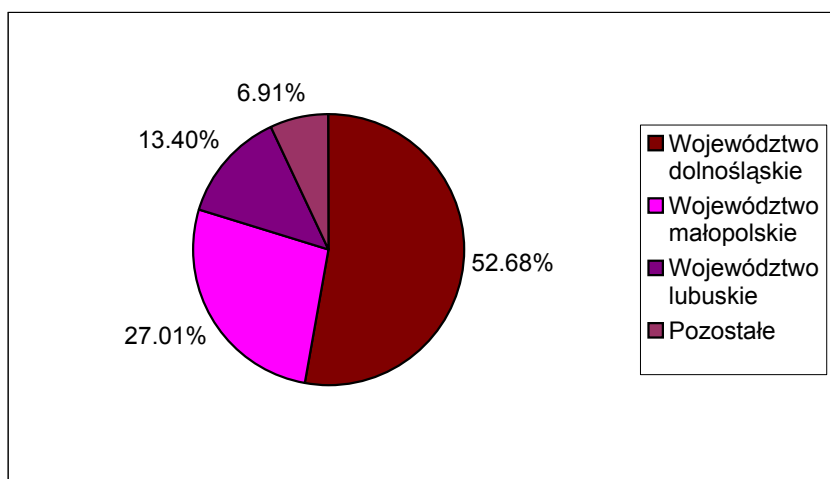
Litwini

Województwo podlaskie	90.39%
Pozostałe	9.61%

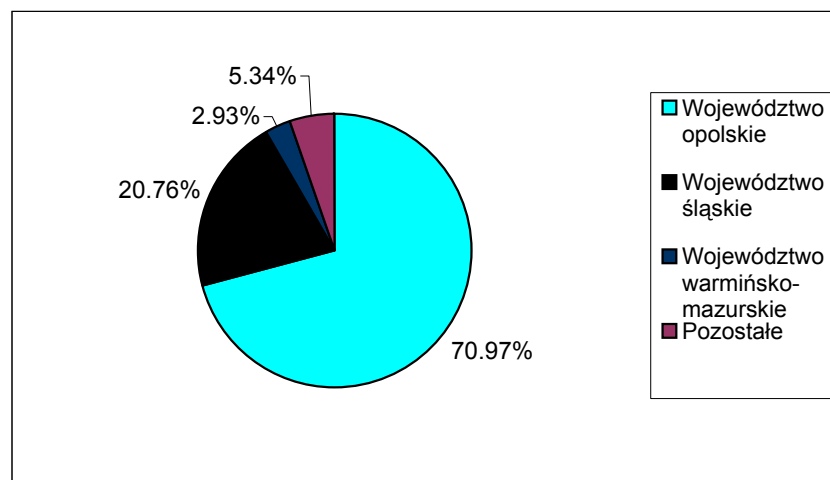
Łemkowie

Województwo dolnośląskie	52.68%
Województwo małopolskie	27.01%
Województwo lubuskie	13.40%
Pozostałe	6.91%

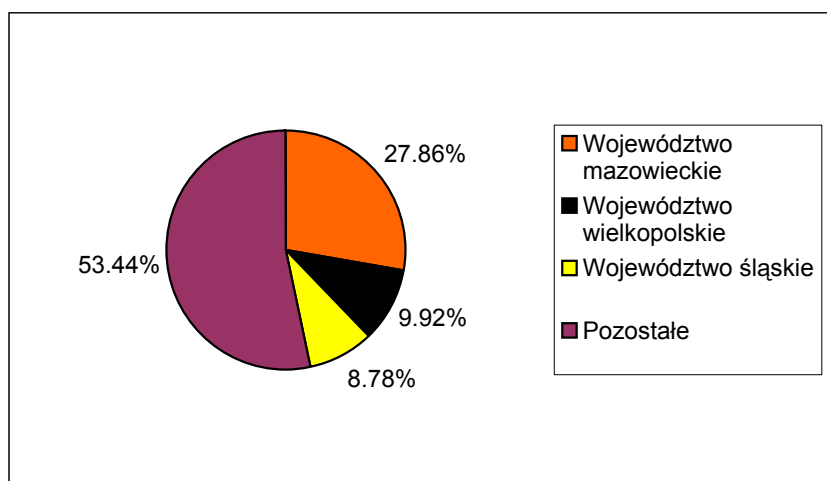
Niemcy

Województwo opolskie	70.97%
Województwo śląskie	20.76%
Województwo warmińsko-mazurskie	2.93%
Pozostałe	5.34%

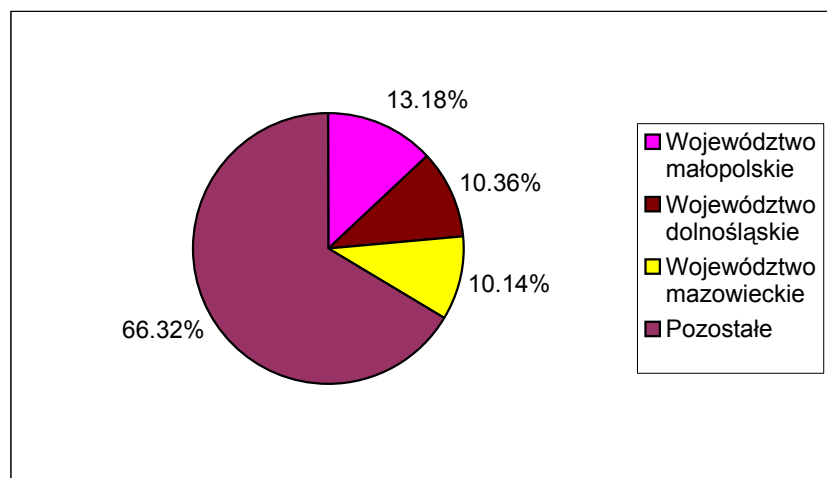
Ormianie

Województwo mazowieckie	27.86%
Województwo wielkopolskie	9.92%
Województwo śląskie	8.78%
Pozostałe	53.44%

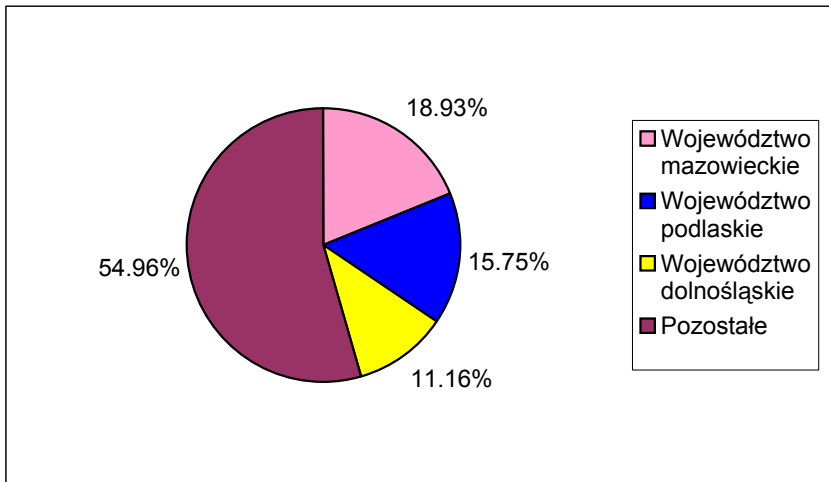
Romowie

Województwo małopolskie	13.18%
Województwo dolnośląskie	10.36%
Województwo mazowieckie	10.14%
Pozostałe	66.32%

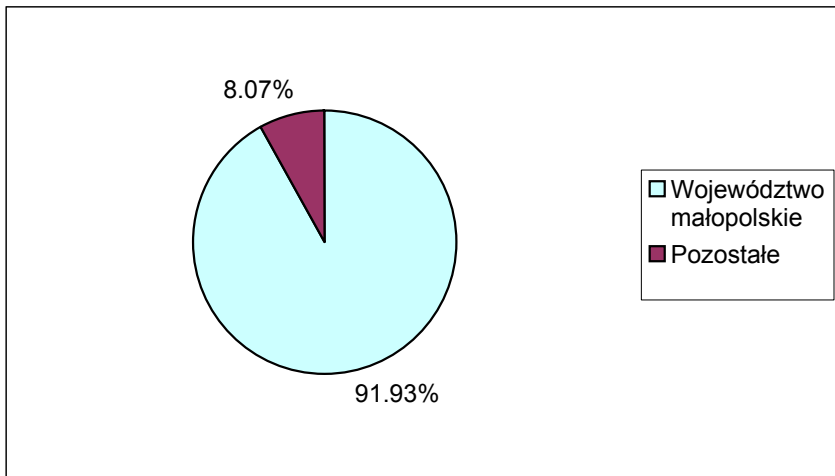
Rosjanie

Województwo mazowieckie	18.93%
Województwo podlaskie	15.75%
Województwo dolnośląskie	11.16%
Pozostałe	54.96%

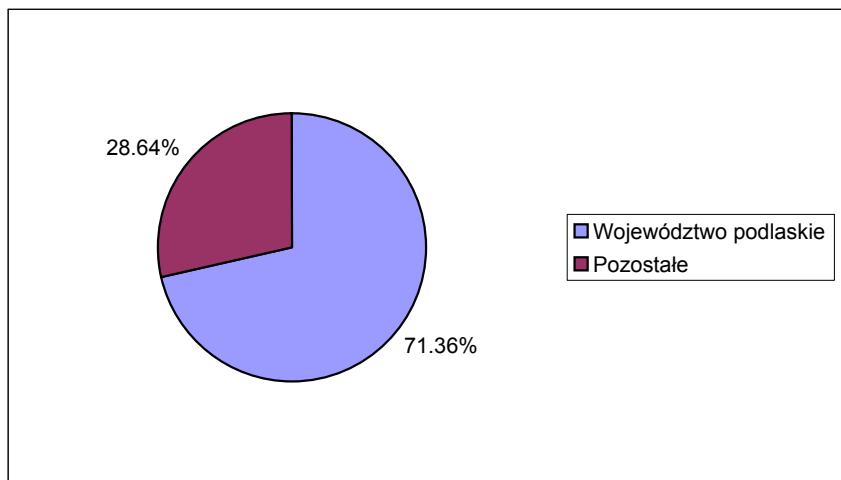
Słowacy

Województwo małopolskie	91.93%
Pozostałe	8.07%

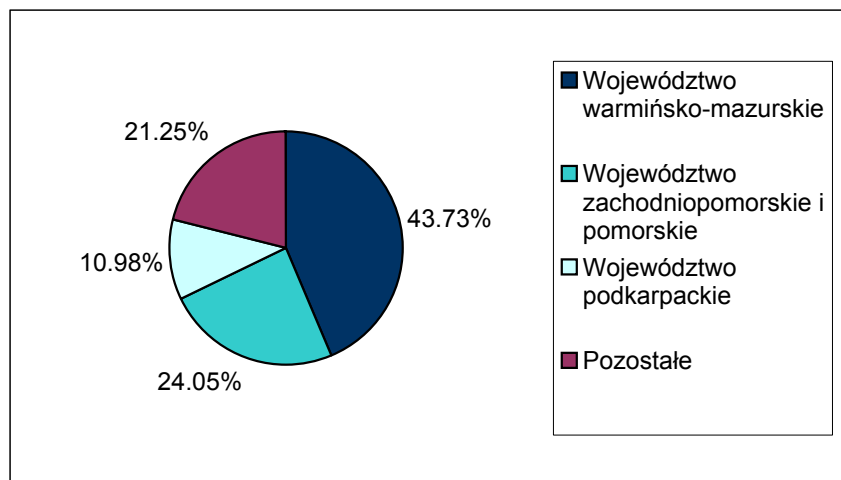
Tatarzy

Województwo podlaskie	71.36%
Pozostałe	28.64%

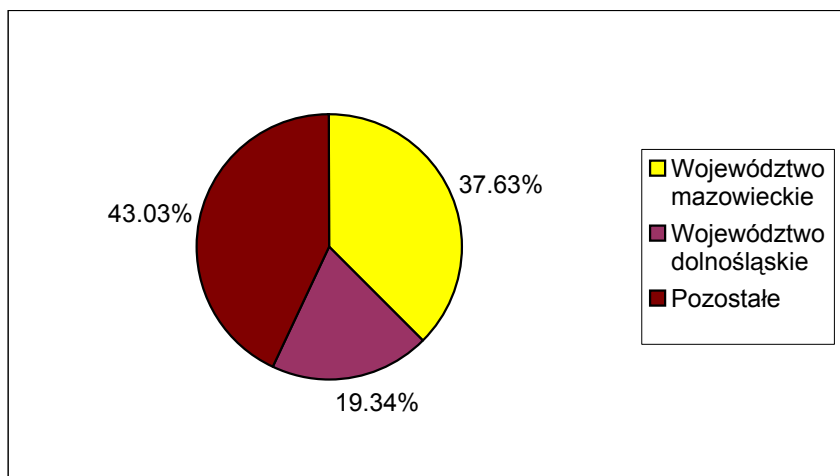
Ukraińcy

Województwo warmińsko-mazurskie	43.73%
Województwo zachodniopomorskie i pomorskie	24.05%
Województwo podkarpackie	10.98%
Pozostałe	21.25%

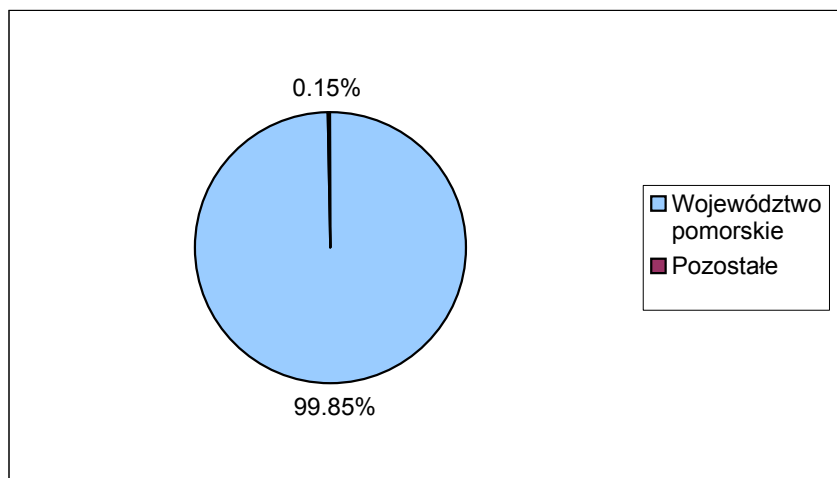
Żydzi

Województwo mazowieckie	37.63%
Województwo dolnośląskie	19.34%
Pozostałe	43.03%

Osoby posługujące się w kontaktach domowych językiem kaszubskim

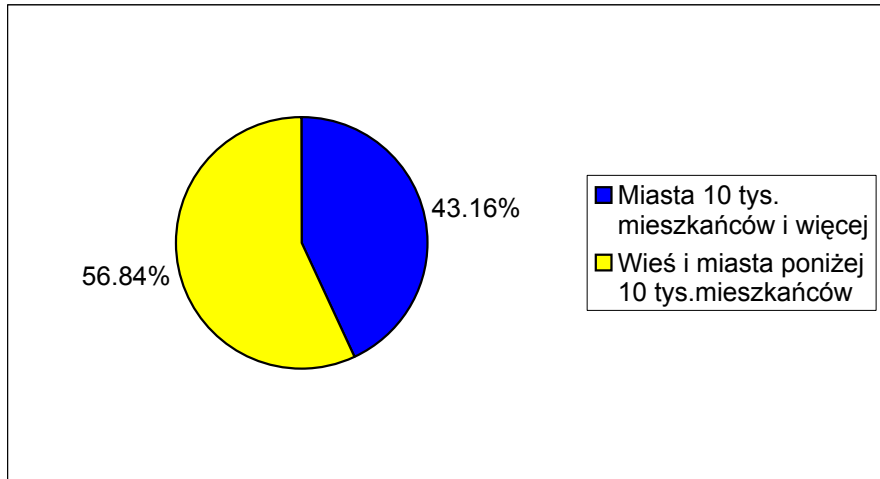
Województwo pomorskie	99.85%
Pozostałe	0.15%

Mniejszości narodowe i etniczne oraz społeczność posługująca się językiem regionalnym według miejsca zamieszkania
 (Według danych Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2002 r.)

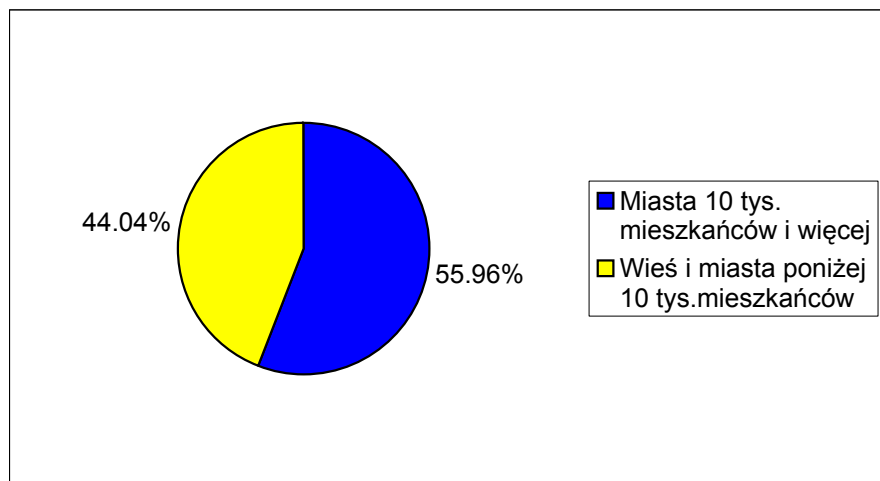
Białorusini

Miasta 10 tys. mieszkańców i więcej	43.16%
Wieś i miasta poniżej 10 tys.mieszkańców	56.84%

Czesi

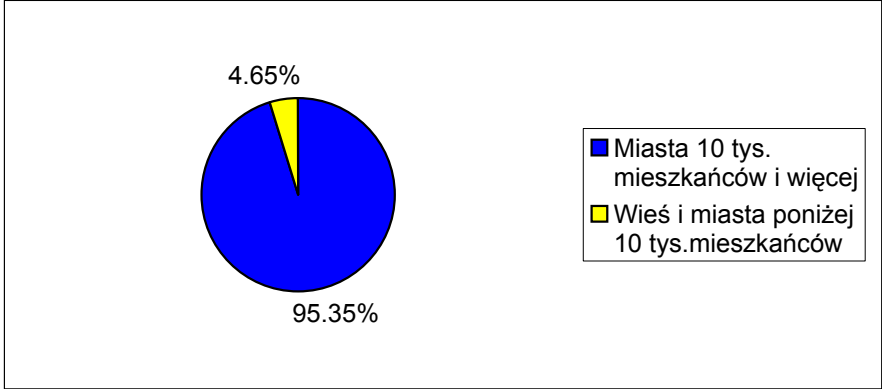
Miasta 10 tys. mieszkańców i więcej	55.96%
Wieś i miasta poniżej 10 tys.mieszkańców	44.04%

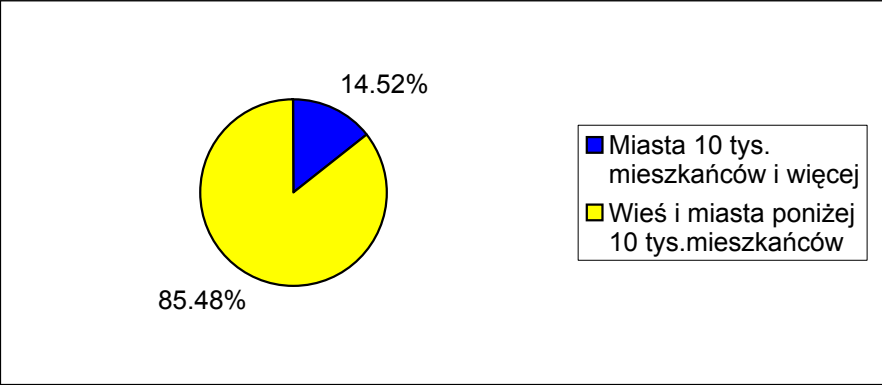
Karaimi

Miasta 10 tys. mieszkańców i więcej	95.35%
Wieś i miasta poniżej 10 tys.mieszkańców	4.65%

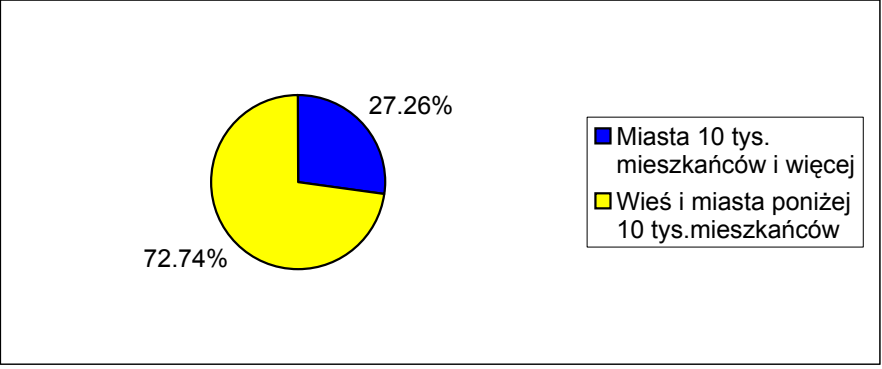
Litwini

Miasta 10 tys. mieszkańców i więcej	14.52%
Wieś i miasta poniżej 10 tys.mieszkańców	85.48%

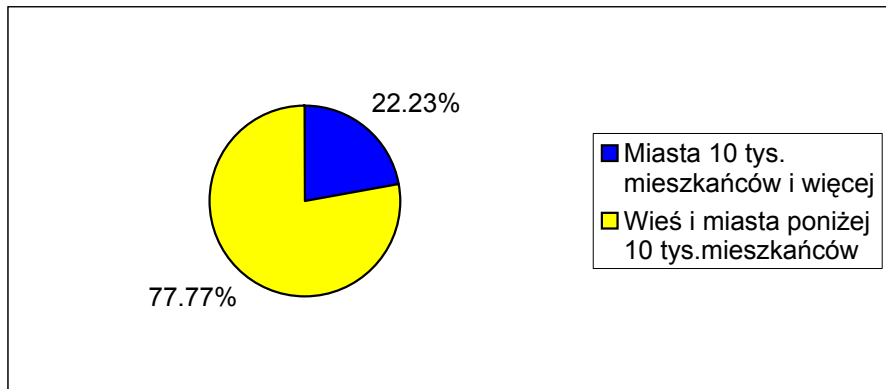

Łemkowie

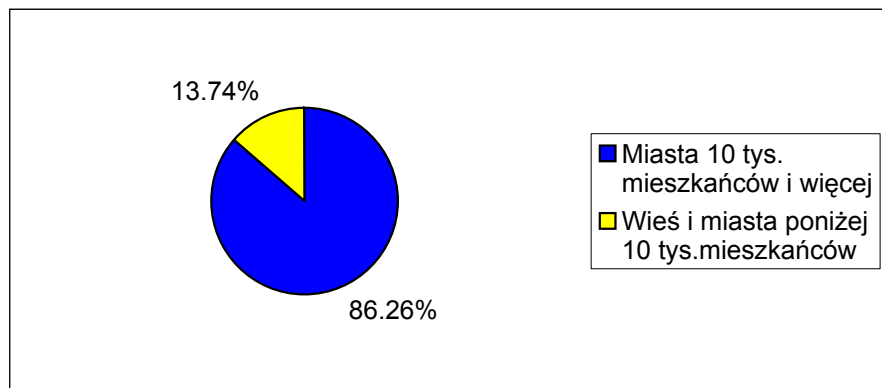
Miasta 10 tys. mieszkańców i więcej	27.26%
Wieś i miasta poniżej 10 tys.mieszkańców	72.74%

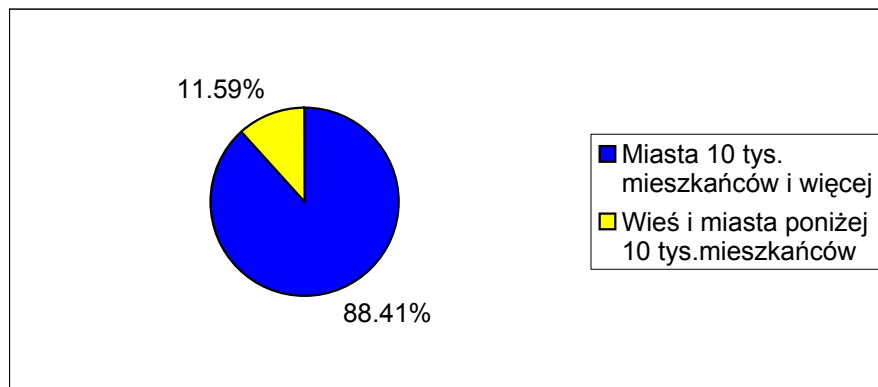
Niemcy	
Miasta 10 tys. mieszkańców i więcej	22.23%
Wieś i miasta poniżej 10 tys.mieszkańców	77.77%

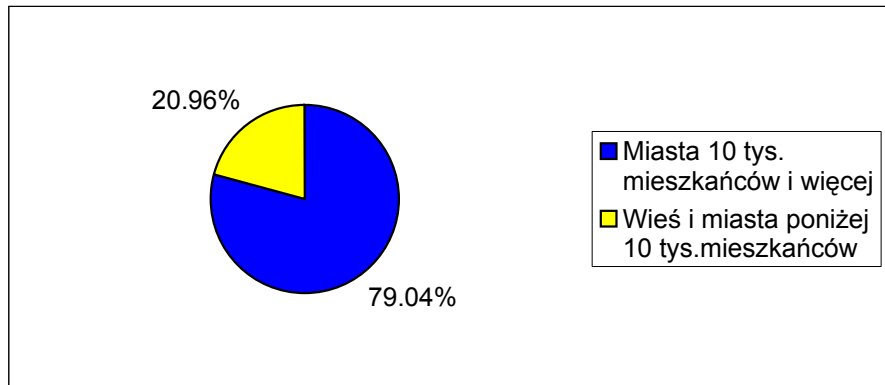
Ormianie	
Miasta 10 tys. mieszkańców i więcej	86.26%
Wieś i miasta poniżej 10 tys.mieszkańców	13.74%

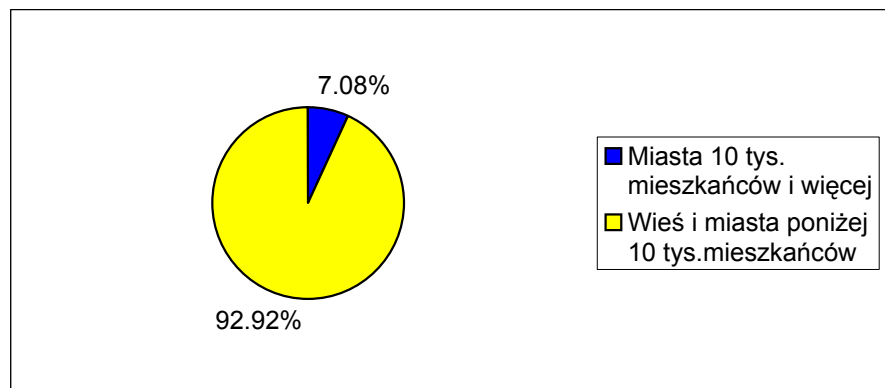
Romowie	
Miasta 10 tys. mieszkańców i więcej	88.41%
Wieś i miasta poniżej 10 tys.mieszkańców	11.59%

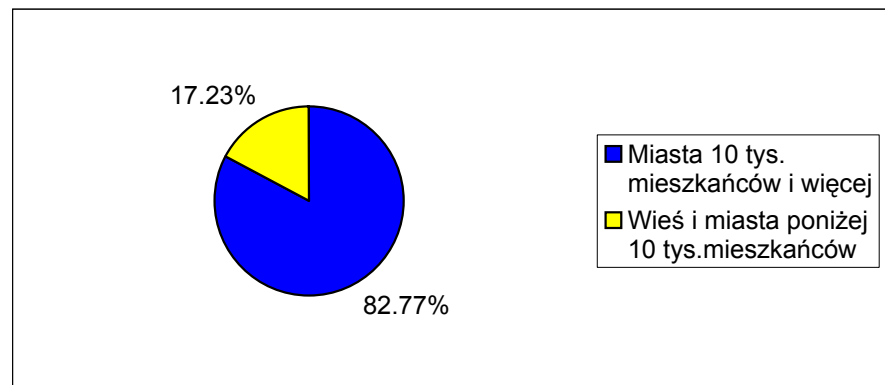
Rosjanie	
Miasta 10 tys. mieszkańców i więcej	79.04%
Wieś i miasta poniżej 10 tys.mieszkańców	20.96%

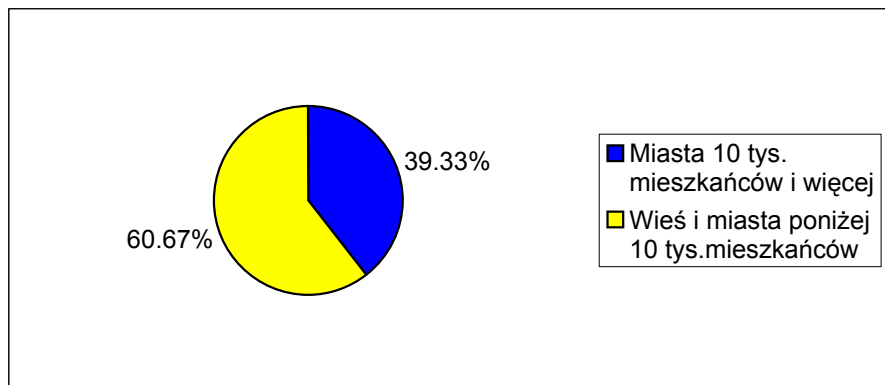
Słowacy	
Miasta 10 tys. mieszkańców i więcej	7.08%
Wieś i miasta poniżej 10 tys.mieszkańców	92.92%

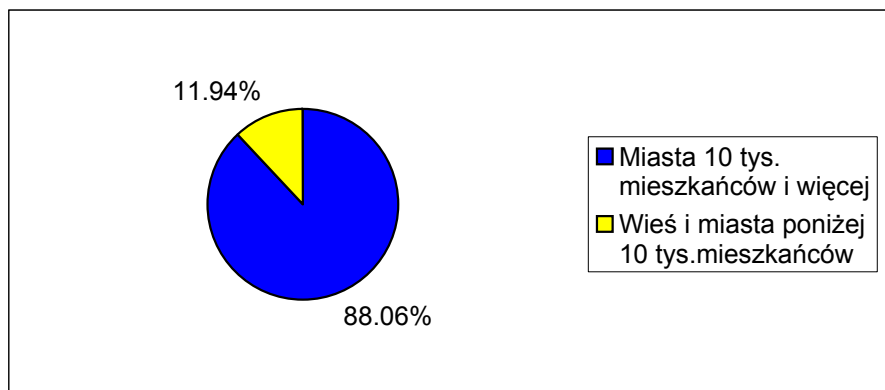
Tatarzy	
Miasta 10 tys. mieszkańców i więcej	82.77%
Wieś i miasta poniżej 10 tys.mieszkańców	17.23%

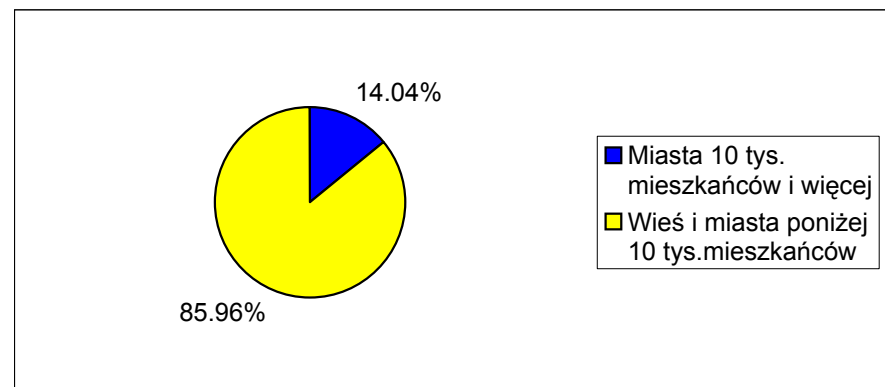
Ukraińcy	
Miasta 10 tys. mieszkańców i więcej	39.33%
Wieś i miasta poniżej 10 tys.mieszkańców	60.67%

Żydzi	
Miasta 10 tys. mieszkańców i więcej	88.06%
Wieś i miasta poniżej 10 tys.mieszkańców	11.94%

Osoby posługujące się w kontaktach domowych językiem kaszubskim	
Miasta 10 tys. mieszkańców i więcej	14.04%
Wieś i miasta poniżej 10 tys.mieszkańców	85.96%

Załącznik nr 5

Liczba obywateli polskich deklarujących przynależność do mniejszości narodowych i etnicznych w poszczególnych województwach oraz liczba osób deklarujących używanie w kontaktach domowych języka kaszubskiego w poszczególnych województwach

(Według danych Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2002 r.)

<u>Województwo</u>	Liczba obywateli polskich należących do mniejszości	Odsetek osób należących do mniejszości wśród mieszkańców województwa	Liczba osób posługujących się w kontaktach domowych językiem kaszubskim	Odsetek osób posługujących się w kontaktach domowych językiem kaszubskim wśród mieszkańców województwa
Dolnośląskie	8 429	0,28993	2	0,00007
Kujawsko-Pomorskie	1 615	0,07804	22	0,00106
Lubelskie	1 408	0,06403	3	0,00014
Lubuskie	2 433	0,24114	0	0
Łódzkie	1 851	0,07084	1	0,00004
Małopolskie	5 734	0,17739	4	0,00012
Mazowieckie	4 075	0,07953	16	0,00031
Opolskie	105 509	9,90655	1	0,00009
Podkarpackie	4 071	0,19350	1	0,00005
Podlaskie	53 807	4,45199	3	0,00025
Pomorskie	5 560	0,25506	52 588	2,41240
Śląskie	32 679	0,68901	7	0,00015
Świętokrzyskie	507	0,03908	0	0
Warmińsko-Mazurskie	17 096	1,19690	11	0,00077
Wielkopolskie	2 543	0,07587	5	0,00015
Zachodniopomorskie	5 956	0,35072	1	0,00006

**Lista gmin wpisanych na podstawie art. 10 ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r.
o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym
(Dz. U. Nr 17, poz. 141, z późn. zm.)
do Urzędowego Rejestru Gmin, w których jest używany język pomocniczy**

L.p.	Nazwa gminy	Powiat	Województwo	Język pomocniczy	Data wpisu
1	Radłów	oleski	opolskie	niemiecki	25.01.2006
2	Chrzastowice	opolski	opolskie	niemiecki	25.01.2006
3	Izbicko	strzelecki	opolskie	niemiecki	06.03.2006
4	Biała	prudnicki	opolskie	niemiecki	06.03.2006
5	Walce	krapkowicki	opolskie	niemiecki	04.04.2006
6	Strzeleczyki	krapkowicki	opolskie	niemiecki	17.05.2006
7	Leśnica	strzelecki	opolskie	niemiecki	17.05.2006
8	Puńsk	sejneński	podlaskie	litewski	25.05.2006
9	Prószków	opolski	opolskie	niemiecki	11.07.2006
10	Parchowo	bytowski	pomorskie	kaszubski	16.08.2006
11	Jemielnica	strzelecki	opolskie	niemiecki	28.08.2006
12	Ujazd	strzelecki	opolskie	niemiecki	28.08.2006
13	Kolonowskie	strzelecki	opolskie	niemiecki	22.09.2006
14	Lasowice Wielkie	kluczborski	opolskie	niemiecki	18.10.2006
15	Reńska Wieś	kędzierzyńsko-kozielski	opolskie	niemiecki	26.10.2006
16	Tarnów Opolski	opolski	opolskie	niemiecki	15.02.2007
17	Bierawa	kędzierzyńsko-kozielski	opolskie	niemiecki	23.04.2007

**Lista gmin wpisanych na podstawie art. 12 ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r.
o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym
(Dz. U. Nr 17, poz. 141, z późn. zm.)
do Rejestru gmin, na których obszarze używane są nazwy w języku mniejszości**

L.p.	Nazwa gminy	Powiat	Województwo	Urzędowa nazwa w języku polskim	Dodatkowa nazwa w języku mniejszości	Język mniejszości narodowej i etnicznej lub język regionalny	Data wpisu
1	Radłów	oleski	opolskie	Biskupice, wieś	Bischdorf	niemiecki	22.12.2006
				Kolonia Biskupska, wieś	Friedrichswille		
				Kościeliska, wieś	Kostellitz		
				Ligota Oleska, wieś	Ellguth		
				Nowe Karmonki, wieś	Neu Karmunkau		
				Psurów, osada	Psurow		
				Radłów, wieś	Radlau		
				Stare Karmonki, osada	Alt Karmunkau		
				Sternalice, wieś	Sternalitz		
				Wichrów, wieś	Wichrau		
				Wolęcín, wieś	Wollentschin		

Dane statystyczne dotyczące przestępczości

Prawomocnie osądzone osoby dorosłe na podstawie wybranych artykułów kodeksu karnego w latach 2002 - 2005*

Kwalifikacja prawna - art. kodeksu karnego	2002 rok			2003 rok			2004 rok			2005 rok		
	Osądzeni	Skazani	Warunkowe umorzenie	Osądzeni	Skazani	Warunkowe umorzone	Osądzeni	Skazani	Warunkowe umorzenie	Osądzeni	Skazani	Warunkowe umorzenie
art.118§1 i 3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
art.118§2 i 3	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
art.119§1	-	-	-	4	4	-	3	3	-	6	6	-
art.119§2	-	-	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-
art.256	7	6	1	7	6	1	7	7	-	-	-	-
art.257	8	8	-	11	9	2	12	8	4	16	16	-

* Dane za rok 2006 nie są jeszcze dostępne.

**Dane z policyjnego systemu statystyki przestępczości „Temida”
Przestępstwa stwierdzone na podstawie wybranych artykułów kodeksu karnego w
latach 2002 - 2005***

<i>Kwalifikacja prawna - art. kodeksu karnego</i>	2002 rok				2003 rok			
	Przestępstwa stwierdzone	Wynik postępowania w tym			Przestępstwa stwierdzone	Wynik postępowania w tym		
		Wniosek o akt oskarżenia	Wniosek o umorzenie z powodu niewykrycia sprawców	skierowanie do sądu rodzinnego		Wniosek o akt oskarżenia	Wniosek o umorzenie z powodu niewykrycia sprawców	skierowanie do sądu rodzinnego
art.118§1 i 3	-	-	-	-	-	-	-	-
art.118§2 i 3	1	1	-	-	-	-	-	-
art.119§1 i 2	8	6	2	-	3	2	1	-
art.256	8	6	1	1	14	8	4	2
art.257	17	11	5	1	17	11	5	1

<i>Kwalifikacja prawna - art. kodeksu karnego</i>	2004 rok				2005 rok			
	Przestępstwa stwierdzone	Wynik postępowania w tym			Przestępstwa stwierdzone	Wynik postępowania w tym		
		Wniosek o akt oskarżenia	Wniosek o umorzenie z powodu niewykrycia sprawców	skierowanie do sądu rodzinnego		Wniosek o akt oskarżenia	Wniosek o umorzenie z powodu niewykrycia sprawców	skierowanie do sądu rodzinnego
art.118§1 i 3	-	-	-	-	-	-	-	-
art.118§2 i 3	-	-	-	-	-	-	-	-
art.119§1 i 2	6	3	2	-	16	13	2	1
art.256	14	8	6	-	18	10	7	-
art.257	22	16	5	1	34	25	5	4

* Dane za rok 2006 nie są jeszcze dostępne.

**Zestawienie nieuwzględnionych uwag organizacji mniejszości narodowych i etnicznych
oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym¹**

1. Wspólnota Litwinów w Polsce

<p>część I „Zastrzeżenie budzi posługiwanie się w Raporcie danymi spisu powszechnego. Liczebność poszczególnych mniejszości określana jest według danych ze spisu powszechnego ludności z 2002 roku. Po spisie większość mniejszości narodowych w Polsce wyraziła swoją opinię, iż ich zdaniem wyniki spisu w pełni nie odzwierciedlają struktury narodowościowej Polski i nie są w pełni obiektywne. O tym świadczy też fakt, iż aż 775 tys. osób nie ustalono narodowości, ze względu na brak odpowiedzi na pytanie o narodowość. Ustalono także mnóstwo innych nieprawidłowości podczas spisywania. Zdarzało się, iż rachmistrzowie w ogóle nie zadawali pytania o narodowość. Wówczas zapewniano nas, iż dane ze spisu nie będą brane pod uwagę jako ostateczny miernik liczebności. Jednak w Raporcie te dane są główne i jedyne w opisie poszczególnych mniejszości narodowych.”</p>	<p>Dane Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2002 r. są jedynymi danymi oficjalnymi dotyczącymi liczby osób należących do mniejszości narodowych i etnicznych. Osoby, które nie odpowiedziały na pytanie o narodowość – to przede wszystkim osoby, których rachmistrze spisowi nie zastali w domu, nie mogli im więc zadać pytań.</p>
<p>część I, pkt 4.2 „Opisując mniejszość litewską operuje się liczbami radnych na szczeblu rad gmin i powiatu. Jednak w wyborach samorządowych organizacje mniejszości litewskiej nie tworzyły komitetów wyborczych, dlatego niezrozumiałe jest nam według jakich kryteriów i jakich danych są podane ww. informacje.”</p>	<p>Informacje dotyczące liczby radnych związanych z poszczególnymi mniejszościami były podawane do publicznej wiadomości, choćby w wydawanej przez mniejszości prasie, m.in. w dwutygodniku „Aušra”.</p>
<p>części II, art. 6 „Jedną z bardzo ważnych kwestii dla mniejszości litewskiej jest wypracowanie odpowiedniej atmosfery życzliwości, zwłaszcza na terenie Sejneńszczyzny, gdzie do tej pory żywe są zaszłości historyczne i odczuwalny brak dobrej woli i zrozumienia dla naszych potrzeb. Po 18 latach niepodległego państwa</p>	<p>Informacja zbyt szczegółowa.</p>

¹ W pierwszej kolumnie zamieszczono uwagi organizacji mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym, w drugiej – komentarz do nich lub wyjaśnienie przyczyn nieuwzględnienia uwagi w raporcie.

<p>Polskiej sytuacji w rzeczywistości poprawiała się. Jednak nie pojęte nam są działania podejmowane przez niektóre środowiska, prowadzące do poróżnienia tu żyjących narodów oraz budzenia niechęci czy też nienawiści do Litwinów. Mam tu na myśli przed dwoma laty na cmentarzu w Berżnikach postawiony pomnik ofiarom ponarskim. Napis na pomniku sugeruje, iż Litwini podczas II wojny światowej w miejscowości Ponary wymordowali tysiące Polaków. Naszym zdaniem napis ów nie odzwierciedla pełnej prawdy historycznej, a prawda została wypaczona w nieznanym nam celu i świadomie chęć poróżnić na tym terenie zamieszkałe dwie społeczności narodowe. Poza tym Polscy Litwini nie mieli nic wspólnego z ww. wydarzeniem historycznym, także mieszkańców Sejneńszczyzny nie było wśród ofiar ponarskich. Wspólnota Litwinów w Polsce jest zdania, iż wszystkich poległych należy godnie upamiętnić, jednak powinno się to uczynić w zgodzie z historią i nie naruszając godności innych ani też nie przyczyniając się do tworzenia atmosfery wrogości i niechęci między narodami.”</p>	
<p>część II, art. 13 „W Raporcie jest wzmianka o utworzonych w 2005 roku Przedszkolu, Szkole Podstawowej i Gimnazjum z Litewskim Językiem Nauczania im. „Žiburys” w Sejnach. Informacja, iż „szkoły niepubliczne otrzymują z budżetu państwa w formie dotacji środki na każdego ucznia w wysokości nie niższej, niż kwota przewidziana na ucznia danego typu i rodzaju szkoły publicznej prowadzonej przez jednostkę samorządu terytorialnego” nie jest zgodna z prawdą. Przedszkole i szkoły „Žiburys” funkcjonują dwa lata, jednak do tej pory nie otrzymują należnej ustawą przewidzianej sumy dotacji, co oficjalnie potwierdza samorząd Miasta Sejny. Przez pierwszy rok działalności Przedszkole w ogóle nie otrzymało żadnych funduszy na utrzymanie, chociaż ustawa przewiduje, iż Samorząd powinien przekazać nie mniej niż 75 proc. sumy, która przewidziana jest na jedno dziecko w przedszkolu samorządowym. Do chwili obecnej zaległe dotacje przez samorząd nie zostały przekazane. To może świadczyć o braku odpowiedniej kontroli ze strony władz centralnych bądź braku mechanizmów prawnych zapewniających funkcjonowanie szkół mniejszości narodowych. W chwili obecnej na jednego ucznia szkoły podstawowej i gimnazjum samorząd przekazuje jedynie około 75 procent należnej sumy, co jest sprzeczne z obowiązującym prawem. Pisząc o ww. placówkach oświatowych należy wspomnieć wyjaśnić, dlaczego utworzono niepubliczne placówki oświatowe, a nie prowadzone przez samorząd, jak to jest powszechnie praktykowane. Mianowicie, po wprowadzeniu reformy oświatowej w Polsce zlikwidowano 3 szkoły podstawowe na terenie gminy Sejny, do których uczęszczały dzieci mniejszości litewskiej, a władze samorządu terytorialnego nie podjęły żadnych kroków, aby sytuację naprawić i utworzyć jedną placówkę w Sejnach,</p>	<p>Informacja zbyt szczegółowa.</p>

do której uczęszczaliby uczniowie mniejszości litewskiej ze zlikwidowanych szkół. Dlatego też organizacje pozarządowe nie miały innego wyjścia jedynie przejąć inicjatywę w swoje ręce i utworzyć szkołę niepubliczną. Fundacja im. Bpa A. Baranauskasa „Dom Litewski” w Sejnach (czyli organ prowadzący szkoły) miała nadzieję, iż fundusze na utrzymanie szkół otrzyma ze środków publicznych państwa. Jednak okazało się, iż Fundacja wzięła na swoje barki obowiązek prowadzenia szkół, a nie otrzymuje ustawowo należnej sumy, która i tak byłaby nie wystarczająca na utrzymanie ww. placówek. Do chwili obecnej nie zostały uwzględnione zalecenia Rady Europy zawarte we wniosku z 2004 roku mówiące o zapewnieniu warunków do funkcjonowania szkolnictwa litewskiego, jako elementu szczególnie ważnego dla tej mniejszości w utrzymaniu tożsamości narodowej.”

2. Przedstawiciel mniejszości niemieckiej w Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych Rafał Bartek

część II, art. 9 ust. 4

„Programy dla Mniejszości Niemieckiej to zaledwie 21h w roku (TVP Opole 11,3 i TVP Katowice 10,4). W obydwu ośrodkach regionalnych emitowany jest program „Schlesien Journal”. W paśmie wspólnym TVP 3 nadawano 4 cykliczne audycje (Telenowyny, Kowalski i Schmidt, Etniczne klimaty, Rozmówki wschodniograniczne). Jednakże żadna z nich nie jest audycją skierowaną do Mniejszości Niemieckiej. Poza tym roczny czas nadawania wyniósł 32,4 h. Przy czym programy te były emitowane w paśmie wspólnym. Uważamy, że mnożenie czasu emisji tych audycji przez 16 ośrodków regionalnych jest sztucznym powiększeniem czasu antenowego dla mniejszości narodowych i etnicznych. To tak, jakby TVP 1 wyemitował godzinny program, a ze względu na to, że jest 16 ośrodków regionalnych pomnożył czas emisji x 16. Zwracamy uwagę również na to, że programów w języku mniejszości lub regionalnym jest niewiele. Jedynie 5 na 16 ośrodków ma w swoim programie audycje w języku mniejszości lub regionalnym.”

Informacja zbyt szczegółowa. Trudno zgodzić się z zarzutem co do sztuczności umieszczenia w programie ośrodków regionalnych audycji „Telenowyny”. Informacja o nadawaniu tej audycji przez ośrodki regionalne TVP jest po prostu stwierdzeniem faktu.

3. Rosyjskie Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe

część I, pkt 4.2

„Dane Spisu Powszechnego z 2002 roku, podają również, że w relacjach domowych językiem rosyjskim posługuje się w Polsce 12.125 obywateli RP, z czego na Podlasiu około 1300 osób. Zgodnie z danymi tego samego spisu z 2002 roku, w Polsce jest około 1250 Staroobrzędowców, z których zdecydowana większość mieszka na terenach tradycyjnego występowania: 902 osoby w województwie Podlaskim oraz 112 w województwie Warmińsko - Mazurskim.”

Nic nie wskazuje na to, że wszystkie osoby posługujące się językiem rosyjskim to Rosjanie. Należy pamiętać, że język rosyjski jest językiem międzynarodowym, a jego znajomość w Polsce jest wysoka.

	<p>Nie wydaje się też właściwe utożsamianie kwestii wyznaniowych z narodowościowymi.</p>
<p>część I, pkt 4.2 „W okresie rozbiorów osadnictwo Rosjan na terenach dzisiejszej Polski wchodzących wówczas w skład Rosji Carskiej, to nie emigracja!”</p>	<p>Nie można zgodzić się z taką tezą. Osoby narodowości rosyjskiej emigrowały w tamtym okresie z głębi cesarstwa na ziemie polskie.</p>
<p>część II, art. 5 ust. 1 „W raporcie widnieje, że w roku 2006 mniejszość rosyjska z budżetu państwa nie otrzymała ani grosza! Tymczasem tylko my – jako R.S.K.O. – z Ministerstwa Edukacji Narodowej RP otrzymaliśmy 16.500 PLZ jako dotacje do międzynarodowej wymiany młodzieży! (wyjazd reprezentacji młodzieży mniejszości rosyjskiej z Polski do Rosji na I Sportowy Festiwal Młodzieży Rosjan za Granicą). Chcemy by po prostu wszystko było jasne – co i na jakich zasadach zalicza się do wsparcia ze strony Państwa na rzecz mniejszości, a co i dlaczego, nie!”</p>	<p>W raporcie wyraźnie zapisano, że „tabela ta nie uwzględnia środków, z których osoby należące do mniejszości korzystają na ogólnych zasadach (są to wyłącznie dodatkowe kwoty związane z podtrzymywaniem tożsamości kulturowej mniejszości lub ochroną języka).”</p>
<p>część II, art. 9 ust. 4 „Praktycznie na dzień dzisiejszy, mówiąc o obecności mniejszości rosyjskiej i dostępności mniejszości rosyjskiej do mediów publicznych w Polsce, możemy mówić tylko i wyłącznie o jedynym w Polsce rosyjskojęzycznym programie telewizyjnym o i dla mniejszości rosyjskiej „Rosyjski Głos” na antenie TVP 3 Białystok. Program nadawany jest raz w miesiącu – około 8’ do 8’30” (osiem – osiem i pół minuty) jeden program, co daje łącznie niespełna 100 minut rocznie. Oprócz tego, na antenie TVP 3 Białystok, co roku powstaje minimum jeden felieton filmowy, relacja lub reportaż związany z mniejszością rosyjską, rosyjską kulturą. Dla przykładu, w roku 2005 był to felieton filmowy autorstwa Andrzeja Romańczuk – pt. „<i>Ekon, czyli IKONA</i>” około 9 minut (felieton o znaczeniu i symbolice Ikony u Staroobrzędowców w Prawosławiu – na przykładzie wystawy Ekona Staroobrzędowy na Wigrach) zaś w 2006 roku relacja autorstwa Katarzyny Popławskiej i Andrzeja Romańczuk, pt. „<i>Głosy Prawosławnej Rosji w Białymstoku</i>” - około 19 minut, Na tym praktycznie kończy się obecność mniejszości rosyjskiej w polskich mediach publicznych (TVP i Polskie Radio). Wyraźnie z powyższego widać, że wręcz niezbędnym jest stworzenie ogólnopolskiego programu telewizyjnego (w wymiarze czasowym w granicach 13’45” – 25’ /13 minut i 45 sekund do 25 minut/ miesięcznie) na antenie któregoś z ogólnopolskich kanałów TVP – najlepiej TVP 1, TVP 2, pasmo wspólne TVP 3 lub</p>	<p>Informacje zbyt szczegółowe.</p>

<p>ewentualnie w kanale TVP Kultura lub TVP POLONIA (oba te programy nie są niestety ogólnie dostępne w Polsce!) o i dla mniejszości rosyjskiej w języku rosyjskim. Jest również pilna potrzeba programów radiowych w języku rosyjskim o i dla mniejszości rosyjskiej. Tu chodzi zarówno o rozgłoszenie regionalne Polskiego Radia (m.in. w Białymstoku, Warszawie, Olsztynie, Łodzi, Wrocławiu, Szczecinie, Gdańsku, Krakowie, Zielonej Górze) – w każdej rozgłoszeni inny wymiar czasowy i inna częstotliwość w zależności od realnych potrzeb i aktywności lokalnych członków społeczności rosyjskiej, ich organizacji, jak również jeden cykliczny ogólnopolski program radiowy o i dla mniejszości rosyjskiej w języku rosyjskim! bez wprowadzenia ogólnopolskiego programu telewizyjnego o i dla mniejszości rosyjskiej w Polsce i bez rozpoczęcia nadawania programów radiowych o i dla mniejszości rosyjskiej, trudno jest mówić w ogóle o dostępie mniejszości rosyjskiej do publicznych środków masowego przekazu.”</p>	
---	--

4. Związek Ukraińców w Polsce

<p>części II, art. 9 ust. 4 „Brak aktualnych danych wobec faktu, iż w 2006 r. miały miejsce przypadki zmniejszenia czasu emisji audycji w języku ukraińskim oraz zmiany pory emisji ma istotne znaczenie dla oceny zagadnienia dostępu mniejszości do mediów publicznych.”</p>	<p>Jest to raczej komentarz, a nie informacja.</p>
<p>części III „Zgłaszamy uwagi zwłaszcza do zapisu „Szczególnie ważną rolę w realizacji działań na rzecz mniejszości odgrywają [...] oraz wojewodowie”. Należy odnotować brak takowych działań ze strony części wojewodów, np. całkowity brak kontaktów, współpracy z mniejszością ukraińską w województwie podkarpackim, co było niejednokrotnie sygnalizowane przez nasze środowisko”.</p>	<p>Informacja zbyt szczegółowa.</p>
<p>części III, pkt VIII „Działania Rady Ochrony Pamięci Walk i Męczeństwa w przypadku problematyki społeczności ukraińskiej noszą znamiona preferowania kontaktów z ukraińską stroną rządową z pominięciem lub całkowitym marginalizowaniem organizacji mniejszości ukraińskiej”.</p>	<p>Jest to raczej komentarz, a nie informacja.</p>

5. Przedstawiciel mniejszości łemkowskiej w Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych Helena Duć-Fajfer

<p>uwaga ogólna „Uwagi będące konsekwencją niedotrzymywania przy prezentacji i traktowaniu mniejszości łemkowskiej jej konsekwentnego definicyjnego rozumienia jako mniejszości etnicznej: - określenie: <i>Część Łemków podkreśla swoją przynależność do narodu ukraińskiego, inni deklarują, że</i></p>	<p>Uwagi te są efektem dyskusji prowadzonej wewnątrz mniejszości łemkowskiej. Administracja rządowa nie jest stroną w tej dyskusji i</p>
--	--

<p><i>z narodem tym nie mają związków, proponuję zastąpić – Łemkowie mają odrębną świadomość etniczną, choć pewna grupa osób pochodzenia łemkowskiego uważa się za część narodu ukraińskiego,</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Zjednoczenie Łemków powinno znaleźć się wśród organizacji ukraińskich i konsekwentnie tam być uwzględniana w prezentacji wszystkich parametrów (dotacje, szkolnictwo, media, itp.), gdyż Zjednoczenie Łemków zaangażowane jest w rozwój i wspieranie ukraińskiej tożsamości narodowej i ukraińskiego języka, a więc jego działania zdecydowanie służą ukraińskiej mniejszości narodowej, - „Watra” i „Łemkiwska Storinka” konsekwentnie wśród tytułów prasowych ukraińskich, - konsekwentnie powracając do definicji mniejszości – przytoczony tu p. 3 definicji „dąży do zachowania swego języka, kultury i tradycji” Zjednoczenie Łemków nie dąży do zachowania łemkowskiego języka, lecz do wprowadzenia (przez szkolnictwo, publikacje, propagandę) języka ukraińskiego, - jeśli w sumie dotacji wykazanej dla mniejszości łemkowskiej jest też dotacja dla Zjednoczenia Łemków (być może na nauczanie języka ukraińskiego, czy propagowanie świadomości ukraińskiej wśród Łemków), to proponuję (uważam za wskazane) przeniesienie w wykazie tej kwoty dotacji do puli ukraińskiej.” 	<p>dlatego nie opowiada się za żadną z opcji.</p>
<p>część II, art. 9 pkt 4 „Uważam, że mniejszość łemkowska jest wyraźnie dyskryminowana w zakresie dostępu do środków przekazu. Wielokrotne podania o pomoc przy stworzeniu w TVP 3 formy magazynu kulturalno-informacyjnego w języku łemkowskim, przechodziły bez echa i bez odpowiedzi. Zaskakująca jest informacja, że z 267, 9 godz. rocznie czasu emisji programów mniejszościowych, aż 198,4 godz. przeznaczono na <i>Telenowyny</i> (poświęcone sprawom mniejszości ukraińskiej). Z czego wynikają te szokujące dysproporcje? Proponuję zrobić wykaz, w której rozgłośni radiowej, język której mniejszości jest uwzględniony jako język audycji dla mniejszości (rozgłoszenie ujęte w wykazie - dofinansowanie). Byłby wyraźny ślad dysproporcji w możliwościach korzystania z mediów przez poszczególne mniejszości. Łemkowie nie mają żadnej audycji radiowej w języku łemkowskim W przedstawionych wykazach ta sytuacja jest zaciemniona.”</p>	<p>Nie wydaje się, aby termin „dyskryminacja” był właściwy, choć problem niewątpliwie występuje. Jednocześnie jest to informacja zbyt szczegółowa (uwaga ta dotyczy także przygotowania postulowanego wykazu).</p>
<p>część II, art. 11 ust. 3 „Przyjęty w <i>Ustawie o mniejszościach</i> 20% próg ilości mieszkańców gminy upoważniający do korzystania z możliwości określonych w tym punkcie okazał się w polskich realiach mniejszościowych zaporą nie do przebycia dla większości mniejszości zamieszkujących w Polsce (jedynie 3 są w stanie</p>	<p>20 % próg był kompromisem wydiskutowanym w trakcie prac nad ustawą <i>o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o</i></p>

przekroczyć ten próg). To powinno być zaznaczone w raporcie, gdyż daje jasność, że zapis ustawowy nie uwzględnił mniejszościowej specyfiki (ilość i rozproszenie) w Polsce.”	<i>języku regionalnym.</i>
część II, art. 12 ust. 1 „Znów zostały wykazane tylko pozytywne (czasem stwarzające tylko pozór) elementy realizacji tego zapisu. Zwracam uwagę na patową sytuację dotyczącą wymienionej tu filologii rosyjskiej z językiem rusińsko-łemkowskim. Filologia ta nie ma realnych szans istnienia. Wpisywana w schematy programowe i finansowe (istniejące dla filologii obcych) nie daje szans kształcenia nauczycieli języka łemkowskiego oraz badań naukowych w zakresie łemkoznawstwa. Nie zostały zapewnione tu odpowiednie możliwości, jakie strony zobowiązały się zapewnić. W Polsce nie został wypracowany model kształcenia dla mniejszości etnicznych na poziomie szkolnictwa wyższego. Jest model filologii języków obcych.”	Informacja zbyt szczegółowa.
część III „Postuluję o wprowadzenie informacji, że Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji powołał na reprezentanta mniejszości łemkowskiej w komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych osobę wobec kandydatury której wpłynął protest wszystkich organizacji łemkowskich i wielu osób prywatnych. Osoba ta została zaproponowana przez organizację, która statutowo zaprzecza istnieniu łemkowskiej mniejszości etnicznej. Na rzecz tej kandydatury Minister odrzucił kandydaturę drugiej osoby wybranej w wyborach demokratycznych przez reprezentantów wszystkich organizacji łemkowskich”.	Uwaga ta jest efektem dyskusji prowadzonej wewnątrz środowiska mniejszości łemkowskiej, gdzie zdania co do kandydatów były podzielone. Administracja rządowa nie jest stroną w tej dyskusji.

6. Stowarzyszenie Romów w Polsce

uwaga ogólna „W projekcie raportu nie przedstawiono okoliczności dotyczących uchwalenia ustawy z 06.01.2005 o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, w szczególności dotyczących zastrzeżeń co do zgodności tejże ustawy z Konstytucją RP, zgłoszonych przez Helsińską Fundację Praw Człowieka oraz inne autorytety prawne, także organizacje pozarządowe.”	Uwaga zbyt szczegółowa. Raport nie zajmuje się szczegółami dotyczącymi dyskusji w trakcie prac nad ustawą <i>o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym.</i>
uwaga ogólna „Projekt raportu nie uwzględnia kontrowersji pomiędzy MSWiA a organizacjami romskimi w czasie istnienia Zespołu do Spraw Mniejszości Narodowych i Etnicznych, które to kontrowersje związane były z wyborem członków Zespołu, reprezentujących środowisko romskie, a wynikały one z próby narzucenia przez MSWiA reprezentantów wbrew woli organizacji.”	Uwaga zbyt szczegółowa, a w części dotyczącej stanowiska MSWiA nieprawdziwa. W rzeczywistości bowiem to przedstawiciele organizacji romskich odmówili udziału w posiedzeniach Zespołu z udziałem prezesa Stowarzyszenia

	Romów w Polsce.
część II, art. 4 ust. 2 „Projekt raportu opisuje wiele działań podjętych w zakresie rozwiązywania problemów zdrowotnych lub edukacyjnych Romów, przy czym po działaniach tych stowarzyszenie nie było informowane i dlatego merytorycznie nie jest w stanie odnieść się do tych kwestii; jest zresztą w projekcie raportu więcej takich kwestii, co do których polityka informacyjna właściwych organów budzi zastrzeżenia.”	Informacja zbyt szczegółowa. Dane takie są dostępne.
część II, art. 4 ust. 2 „Przedstawiona w projekcie problematyka odnosząca się do Centrów Porad Obywatelskich jest niewątpliwie interesująca i ze wszech miar słuszna, tyle że Stowarzyszenie od dłuższego już czasu nie może Centrum takiego zorganizować z powodu braku odpowiedniego wsparcia.”	Informacja zbyt szczegółowa.
część II, art. 5 ust. 1 „Stowarzyszenie podnosi, że z tabeli finansowej nie wynika w jaki sposób przedstawione środki zostały rozdysponowane między poszczególne organizacje, a zwłaszcza jaka część procentowana tych środków została przekazana tym organizacjom.”	Informacja taka byłaby zbyt szczegółowa. Dane takie są dostępne.
część II, art. 5 ust. 1 Stowarzyszenie zauważa, iż własnym staraniem przy wsparciu celowym MSWiA wydają publikację i materiały edukacyjne, co uznać należy niewątpliwie za sukces stowarzyszenia.	Informacja zbyt szczegółowa.
część II, art. 6 ust. 1 „Stowarzyszenie pragnie zwrócić uwagę na szczególne trudności, jakie wiążą się z dochodzeniem przez Romów – ofiary holocaustu przed organami rentowymi i sądami ubezpieczeń społecznych swych praw w zakresie uprawnień do renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z pobytem w latach II wojny światowej w obozie lub getcie – przeszkody stawiane przez organy rentowe i sądy często w zasadzie eliminują możliwość uzyskania takiej renty, co wiązać należy z brakiem rozwiązań systemowych w tym zakresie, brakiem odpowiedniego doświadczenia i kompetencji po stronie lekarzy orzeczników ZUS i biegłych sądowych.”	Informacja zbyt szczegółowa.
część II, art. 6 ust. 2 „Co się tyczy działań na rzecz przeciwdziałania i zwalczania rasizmu, ksenofobii i dyskryminacji na tle etnicznym, to podkreślić należy, że projekt nie zawiera żadnych stwierdzeń dotyczących negatywnego, bezpodstawnego i naruszającego prawa człowieka wizerunku Romów w mediach, zwłaszcza w prasie, gdzie prawie każdy przypadek zachowań Romów, będących w sprzeczności z prawem lub obyczajami publicznymi jest piętnowany w sposób jawnie łamiącym zagwarantowane konstytucyjnie prawa obywatelskie.”	W trakcie prac nad raportem nie badano tej kwestii. Należy jednak zwrócić uwagę, że Rzecznik Praw Obywatelskich kilkakrotnie interweniował w sprawie podawania w mediach przynależności etnicznej osób podejrzanych o popełnienie

	przestępstwa.
część II, art. 9 ust. 4 „W części projektu wynika, że Romowie w dostępie do środków przekazu są dyskryminowani, skoro inne mniejszości narodowe i etniczne, nawet te mniej liczne i zamieszkujące niewielkie skrawki terytorium RP, posiadają swych przedstawicieli w radach programowych telewizji publicznej i radia publicznego.”	Nie można zgodzić się z tezą o dyskryminacji. Liczebność mniejszości nie była kryterium przy wyborze do rad programowych.

7. Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie

uwaga ogólna „Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie przyjmuje z zadowoleniem, że polskie władze przygotowały projekt <i>II Raportu dla Sekretarza Generalnego Rady Europy z realizacji przez Rzeczpospolitą Polską postanowień Konwencji ramowej o ochronie mniejszości narodowych</i> . Dostrzegamy wiele pozytywnych zmian w polityce państwa w stosunku do mniejszości narodowych i etnicznych, jakie zaszły od czasu przekazania w 2002 r. <i>I Raportu dla Sekretarza Generalnego Rady Europy z realizacji przez Rzeczpospolitą Polską postanowień Konwencji ramowej o ochronie mniejszości narodowych</i> . Z zadowoleniem przyjęliśmy szczególnie fakt uchwalenia <i>Ustawy z dnia 6 stycznia 2007 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym</i> .”	Jest to komentarz, a nie informacja.
część I „Ze zdumieniem zauważyliśmy, że polskie władze przygotowując projekt <i>II Raportu</i> powołują się na wyniki Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2002 r. Pragniemy przypomnieć, że Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie w przeszłości informowało o nieprawidłowościach jakie zaszły podczas przeprowadzania spisu, które rzutowały na wiarygodność jego wyników. Błędy jakie popełniono pod czas spisu w opinii ZKP dyskredytują jego wyniki jako źródło wiarygodnych danych. Już po zakończeniu NSPLiM w sierpniu 2002 r. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego (który był jednocześnie Generalnym Komisarzem Spisowym i odpowiadał za jego przeprowadzenie) informował ZKP, że <i>Kaszubi są mniejszością etniczną</i> . W tym samym czasie inne organy władzy państwowej informowały ZKP, że Kaszubi nie są w Polsce uznawani za mniejszości etniczną. Z faktu tego wyciągamy wniosek, że nawet podmioty odpowiedzialne za nadzór nad prawidłowym przeprowadzeniem spisu miały poważne problemy z ustaleniem statusu Kaszubów. W opinii ZKP nienależyte przygotowanie spisu powszechnego nie pozostało bez wpływu na wiarygodność jego wyników.”	Dane Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2002 r. są jedynymi danymi oficjalnymi dotyczącymi liczby osób należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz używania języka w kontaktach domowych.
część I, pkt 4.3	Dane dotyczące liczby radnych

<p>Opis odnoszący się do „politycznej reprezentacji Kaszubów” wymaga ponownej redakcji. Nie są nam znane kryteria w oparciu o które autorzy projektu <i>II Raportu</i> zaliczali samorządowców do grona reprezentantów społeczności kaszubskiej.</p>	<p>związanych ze społecznością kaszubską zostały zebrane przez Pomorski Urząd Wojewódzki, dzięki informacjom uzyskanym w trybie roboczym z Wojewódzkiej Komisji Wyborczej w Gdańsku i ze Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego.</p>
<p>część II, art. 9 ust. 4 „Dodać zdanie: <i>Osób ze społeczności kaszubskiej nie powoływano do rad programowych radia (Radio Gdańsk S.A., Radio Koszalin S.A.) i telewizji publicznej (TVP w Gdańsku).</i>”</p>	<p>Informacja zbyt szczegółowa.</p>
<p>część II art. 9 ust. 4 „Dodać zdania: <i>Od stycznia 2007 r. o połowę zmniejszono czas nadawania programu Rodna Zemla (nie emituje się jego powtórek). Pomimo wielokrotnych próśb Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego i samorządów terytorialnych około 1/3 społeczności kaszubskiej zamieszkującej województwo pomorskie nadal jest pozbawiona możliwości odbioru tego jedyne go magazynu telewizyjnego emitowanego w języku kaszubskim.</i>”</p>	<p>Informacja zbyt szczegółowa.</p>
<p>część II, art. 12 ust. 1 „Dodać zdania: <i>Pomimo wniosków społeczności kaszubskiej żaden z polskich uniwersytetów nie ma Katedry (Zakładu) Filologii Kaszubskiej. Na żadnym z polskich uniwersytetów nie są prowadzone zajęcia z filologii kaszubskiej.</i>”</p>	<p>Informacja zbyt szczegółowa.</p>
<p>Część II, art. 12 ust. 2 Dodać akapit w brzmieniu: <i>Problemem pozostają niezaspokojone potrzeby edukacyjne społeczności kaszubskiej. Nie ma w Polsce uniwersytetu, który kształci nauczycieli do nauczania języka kaszubskiego. Brak podręczników i programów nauczania języka kaszubskiego jest ciągle problemem nie rozwiązany.</i>”</p>	<p>Informacja zbyt szczegółowa. Ponadto, uwaga jest zbyt generalna. Podręczniki takie i programy ciągle bowiem powstają, choć jest ich wciąż zbyt mało.</p>